

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΗΘΙΚΕΣ ΕΚΤΡΟΠΕΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ (Δημ. Βαλληνδρά) 273
- ΕΠΤΑΝΗΣΙΩΝ ΛΟΓΟΤΕΧΝΩΝ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΕΧΝΗΣ
(Δημ. Ν. Παπαθανασοπούλου) 282
- ΕΝΑΣ ΜΕΓΑΛΟΣ ΕΓΚΩΜΙΑΖΕΙ ΤΟΝ «ΠΡΩΤΟΝ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΕΝΑ» (Ι.Γ.Α.) 290
- «ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ» ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΤΟΝ ΚΟΛΩΝΟ 292
- ...ΚΙ ΕΡΧΕΤΑΙ Ο ΧΕΙΜΩΝΑΣ (Ποίημα Α. Σταυρίτη) 295
- ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ: ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ (Πανορμίτη) 296
- ΣΧΟΛΙΑ (Τομέως Τύπου τής Χ.Ε.Ε.) 297
- ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ 300
- ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ (Μ. Παπαγεωργίου) 301
- ΕΠΙΚΑΙΡΑ (Μ.Π. - Σ.Β.Π.) 302

ΕΤΟΣ 61ο

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1998

ΑΡΙΘ. 595

ΔΡΧ. 200

«ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ»

ΜΕΛΕΤΑΙ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΚΤΙΝΩΝ»

Κατάλογος τῶν βιβλίων πὸν ὑπάρχουν σήμερα

ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΦΗΒΟΥ Τόμος Α΄	.....	1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΦΗΒΟΥ Τόμος Β΄	.....	1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ Τόμος Α΄	.....	1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ Τόμος Β΄	.....	1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ	.....	1000
ΜΙΚΡΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΑ ΜΥΣΤΙΚΑ (γιὰ ἀγόρια ἀπὸ 16 ἐτῶν καὶ ἄνω)	.....	1500
ΕΓΚΟΛΠΙΟΝ ΓΙΑ ΚΑΘΕ ΕΛΛΗΝΑ ΝΕΟ.....	.....	100
ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ - Η ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ	.....	1000
ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ - Η ΑΡΜΟΝΙΑ	.....	1000
Η ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΙΕΙΝΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΟΥ	.....	500
ΟΙ ΦΟΒΟΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΚΑΙ ΑΙ ΑΠΟΤΥΧΙΑΙ ΤΟΥ	.....	500
Ο ΑΡΤΙΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ	.....	800

Οἱ συνδρομηταὶ τῶν «Ἀκτίνων» πὸν ἐπιθυμοῦν νὰ προμηθευθοῦν βιβλία ἀπὸ τὸν ὡς ἄνω κατάλογο παρακαλοῦνται νὰ τηλεφωνήσουν στὸ τηλέφωνο 32 23 560.

AKTINES

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

Έτος 61ον

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1998

Άριθ. 595

ΗΘΙΚΕΣ ΕΚΤΡΟΠΕΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Τò 1957, μόλις 12 χρόνια μετά την πτώση του Ναζιστικού καθεστώτος του Χίτλερ και όταν ακόμη ή μισή Γερμανία ήταν ύποταγμένη στο Κομμουνιστικό Μπλόκ, στην Φραγκφούρτη της τότε Bundesrepublik, ένας γνωστός γερμανός δημοσιογράφος, ο Reimund Schnabel, κυκλοφόρησε ένα βιβλίο-ντοκουμέντο με τίτλο «Macht ohne Moral» (Έξουσία χωρίς Ήθική).

Στò βιβλίο αυτό παρουσιάζονται με άνατριχαστικές λεπτομέρειες και με επίσημα στοιχεία οί φρικαλεότητες από τη δράση των S.S. κατά την περίοδο της άσκησης της εξουσίας από τόν Άδόλφο Χίτλερ.

Στòn πρόλογο τού βιβλίου ó συγγραφέας του σημειώνει: «Άπό τὰ παρατιθέμενα ντοκουμέντα είναι αδύνατο νά μή αισθανθῆ κανείς βαθύτατο συγκλονισμό, και νά μή άχθῆ στò συμπέρασμα ότι τὰ S.S. υλοποιούσαν τις έξουσιαστικές θελήσεις τού Χίτλερ κατά τρόπο ιδιαίτερα βάρβαρο. Όμως αυτή ή επιβολή της έξουσίας, χωρίς καμμία ήθική και άνθρωπιστική δέσμευση, ήταν άνήθικη».

Είναι βέβαια φανερό ότι ó συγγραφέας τού βιβλίου, παρουσιάζοντας τις έγκληματικές δραστηριότητες τού Ναζιστικού καθεστώτος, ενώ δέν αναφέρεται σέ άγνωστα γεγονότα, άφου όλα αυτά είχαν ήδη δημοσιοποιηθῆ διεθνώς στην δίκη της Νυρεμβέργης, ούσιαστικά στόχευε στην «κάλυψη» τού γερμανικού λαού, προσπαθώντας νά εμφάνισει αυτές τις έγκληματικές ενέργειες σάν

έργο ενός μόνο ειδικού Σώματος πειθήνιων Όργάνων τού Χίτλερ. Η φράση πού χρησιμοποιεί ó Schnabel είναι: "Die S.S. gehorchte blind jedem Befehl ihres Fuhrers (τὰ S.S. πειθαρχούσαν τυφλά σέ κάθε διαταγή τού Φύρερ τους).

Έν τούτοις άπό τò βιβλίο αυτό συνάγεται ένα σπουδαίο και χρήσιμο συμπέρασμα: Πού μπορεί νά όδηγήσει ή άσκηση της Έξουσίας, δηλαδή ή πολιτική βούληση τών κυβερνώντων ή εκείνων πού όπωσδήποτε έπηρεάζουν την Έξουσία, όταν χειραφετούνται από ήθικές δεσμεύσεις.

Στήν άληθοφανή παρατήρηση ότι τέτοια φαινόμενα συναντάνται μόνο στα δικτατορικά καθεστώτα (Ναζιστικά, Φασιστικά, Κομμουνιστικά), τò έρώτημα είναι: Μήπως και στα λεγόμενα δημοκρατικά καθεστώτα, σέ άλλες χώρες αλλά και στην χώρα μας, ώρισμένες δρατηριότητες τών Φορέων της Έξουσίας, Έκτελεστικής ή Νομοθετικής, άποτελούν πραγματικές ήθικές έκτροπές της Πολιτικής;

Ήλειθ τò θέμα είναι πολύπλευρο, θά περιορισθώ, ως νομικός, στις ακόλουθες έπισημάνσεις ώρισμένων από τις σοβαρώτερες ήθικές έκτροπές της Πολιτικής, πού άποτελούν παραβίαση τού «Νομικού Καθεστώτος» σέ περίοδο δημοκρατικής διακυβερνήσεως της χώρας μας.

Αυτές οι έκτροπές, πού άσφαλώς τις γνωρίζουμε όλοι, δέν έχουν βέβαια την έκταση και την βαρύτητα τών έκτροπών στα δικτατορικά καθεστώτα. Δυστυχώς όμως έχουν ιδιαίζουσα βαρύ-

τητα για ένα κυρίως λόγο: ότι η αντίδρασή μας σ' αυτόν τον ήθικό έκτροχιασμό των Φορέων της Έξουσίας περιορίζεται σε μία άπλη έκφραση δυσ-αρέσκειας και στείρας κριτικής, ενώ το καθήκον μας θα ήταν να πάρουμε υπεύθυνη θέση απέναντι σ' αυτό το φαινόμενο και να οργανώσουμε την αποδοκιμασία μας, την ομαδική Αντίστασή μας, για την οποία έχουμε όχι μόνο ήθικη υποχρέωση αλλά και νόμιμο δικαίωμα, όπως σε άλλη ευκαιρία έχει γίνει λόγος από τον γράφοντα σ' αυτό έδω το Περιοδικό με το θέμα: «*τὸ Δίκαιο τῆς Ἀντιστάσεως κατὰ τῶν αὐθαιρεσιῶν τῶν Φορέων τῆς Ἐξουσίας*» («*Ακτίνες*» 1994, σελ. 132 ἐπ.)

Ἡ ἐπισημάνση αὐτῶν τῶν ἐκτροπῶν πιστεύω ὅτι δὲν εἶναι ἀσκοπη, ἀφοῦ γιὰ ὄλους μας δίδεται μία εὐκαιρία ἀφύπνισης ἀπὸ τὸν λήθαργο τῆς ἀδιαφορίας καὶ τῆς παθητικότητας ἀπέναντι σ' αὐτὴν τὴν ἠθικὴ ὑποβάθμιση τῆς Πολιτικῆς.

Γιὰ λόγους συστηματικούς, οἱ ἠθικὲς ἐκτροπὲς τῆς Πολιτικῆς, γιὰ τίς ὁποῖες θὰ γίνει λόγος, κατατάσσονται σὲ τρεῖς κατηγορίες μὲ κριτήριό τις ἐπιπτώσεις τους στὴν δημόσια καὶ τὴν ἰδιω-τικὴ ζωὴ τῶν πολιτῶν.

I. ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΚΟΠΙ-ΜΟΤΗΤΑΣ

1. Συνήθως γίνεται λόγος γιὰ «πολιτικὰ ἐγκλήματα» ὑπὸ τὴν ἐννοια πὺ εἶναι γνωστὴ στὸ πολὺ κοινὸ, μὲ τὴν ὁποία χαρακτηρίζονται οἱ ἐγκληματικὲς ἐνέργειες (ἀνθρωποκτονίες, δολοφονικὲς ἀπέπειρες ἢ φυλακίσεις μετὰ ἀπὸ παρω-δίες δικῶν) πὺ ὀργανώνονται ἐναντίον πολι-τικῶν ἀντιπάλων καὶ ἀποτελοῦν, ὕστερα ἀπὸ αἰ-φνίδια ἄξηση πολιτικῶν ἀντιθέσεων, τὴν ἐκφρα-ση τυφλοῦ πολιτικοῦ πάθους. Στὴν πραγματικό-τητα οἱ πράξεις αὐτὲς εἶναι ἐγκλήματα πὺ ἐξυ-πηρετοῦν πολιτικὲς σκοπιμότητες καὶ κακῶς (ὅπως θὰ φανεῖ στὴν συνέχεια) χαρακτηρίζον-ται ὡς «πολιτικὰ ἐγκλήματα».

Στὴν νεώτερη Ἑλληνικὴ Ἱστορία τέτοια ἐγκλήματα, πὺ ἔπαιξαν καταστροφικὸ ρόλο στὴν πολιτικὴ μας ζωὴ, ἦταν:

- **Ἡ καταδίκη τοῦ Θεόδωρου Κολοκοτρώνη** καὶ ὁ ἐγκλεισμός του γιὰ δύο χρόνια στὸ Παλα-μήδι μετὰ ἀπὸ μία παρωδία δίκης, στὴν ὁποία ἐπιστρατεύθηκαν ἀβάσμιες καὶ κακοῦθεις κατη-γορίες ἀπὸ τοὺς πολιτικούς του ἀντιπάλους.

Εὐτυχῶς ὅτι αὐτὴ ἡ ἀπάνθρωπη μεταχείριση

τοῦ «Γέρου τοῦ Μωρηᾶ» καὶ ἡ κράτησή του ὑπὸ συνθήκες ἀπίστευτης σκληρότητας δὲν ὀδήγησε στὴν ἐξόντωσή του, χάρι στὴν θαρραλέα ιστορι-κὴ παρέμβαση τῶν δύο λαμπρῶν Δικαστικῶν Λειτουργῶν, τοῦ Πολυζωῖδη καὶ τοῦ Τερτσέτη, πὺ τελικὰ τὸν δικαίωσαν δικαστικὰ καὶ τὸν ἀπέ-δωσαν ἐλεύθερο στὴν Πατρίδα, πὺ κυριολεκτικὰ τοῦ χρωστοῦσε τὴν ἐλευθερία της.

- **Ἡ δολοφονία τοῦ Ἰωάννη Καποδίστρια.**

Στὶς 27 Σεπτεμβρίου τοῦ 1931 ἐπληξαν θα-νάσιμα οἱ σφαῖρες τῶν Μαυρομιχαλαίων τὸν πρῶτο Κυβερνήτη τῆς ἐλευθέρης Ἑλλάδας. Ἦταν μία ἔθνικὴ συμφορά, γιὰ τὴν στέρησε τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ ἓνα δυναμικὸ Ἠγέτη, μὲ σπάνιες διοικητι-κὲς ικανότητες, διπλωμάτη διεθνούς ἐμβέλει-ας καὶ φλογερὸ πατριώτη, πὺ ἐγκατέλειψε οἰκειο-θελῶς μία λαμπρὴ πολιτικὴ σταδιοδρομία ὡς ὑπουργὸς Ἐξωτερικῶν τῆς Ρωσίας, καὶ ἦλθε στὴν μικρὴ, μόλις ἀπελευθερωμένη Ἑλλάδα, γιὰ νὰ προσφέρει ἀνιδιοτελῶς τίς ὑπηρεσίες του καὶ νὰ «εἰσπράξει» τὸ μῖσος τῶν πολιτικῶν του ἀντι-πάλων γιὰ τὴν προσφορά του!

- **Ἡ δολοφονία τοῦ Ἰωνα Δραγοῦμη.**

Ὁ ἔξοχος διπλωμάτης καὶ πολιτικός, ὁ ἐκλε-κτὸς δημοσιογράφος καὶ συγγραφέας, ὁ συνερ-γάτης τοῦ Παύλου Μελά καὶ ἐκ τῶν ὀργανωτῶν τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνα, δολοφονήθηκε τὸν Αὐγούστο τοῦ 1920 μὲ τὴν ὑποκριτικὴ «δικαιο-λογία» ὅτι ἐτοίμαζε τὴν δολοφονία τοῦ Ἐλευθε-ρίου Βενιζέλου, ὁ ὁποῖος ὄμως, πρὸς τιμὴν του, ποτὲ δὲν υἱοθέτησε τὴν κατηγορία αὐτὴ κατὰ τοῦ δεδηλωμένου πολιτικοῦ του ἀντιπάλου.

- **Ἡ ἀπόπειρα δολοφονίας τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου.**

Τὸ ἔτος 1933, μετὰ τὴν ἀποτυχία του στὶς ἐκλογές, διέτρεξε θανάσιμο κίνδυνο κατὰ τὴν ἐναντίον του ἀπόπειρα δολοφονίας ἀπὸ πολιτικὰ ἀντιφρονούντες, τότε πὺ τὰ πολιτικὰ πάθη εἴ-χαν διχάσει τοὺς Ἕλληνες σὲ δύο ἀλληλοσπα-ρασσόμενα πολιτικὰ στρατόπεδα. Αὐτὴ ἡ ἀπό-πειρα ἐσήμανε οὐσιαστικὰ τὸ ἄδοξο τέλος τῆς πολιτικῆς σταδιοδρομίας ἐνὸς μεγαλοφυοῦς πολι-τικοῦ, ὁ ὁποῖος, παρὰ τὰ ὅσα λάθη τοῦ κατε-λόγησε ἡ Ἱστορία, ἀφιέρωσε τὴν ζωὴ του στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν πραγμάτωση τοῦ ὀνείρου του, τῆς Ἑλλάδας τῶν δύο ἡπείρων καὶ τῶν πέντε θαλασ-σῶν.

2. Αὐτὰ τὰ ἐγκλήματα «πολιτικῆς σκοπιμό-

τητας» δὲν ἔχουν καμία σχέση με ὠρισμένες, ἀσφαλῶς βίαιες καὶ ἔξω ἀπὸ τὰ νομίμως ἐπιτρεπτά πλαίσια, πράξεις ποὺ στὴν Ποινικὴ Θεωρία χαρακτηρίζονται ὡς «πολιτικά ἐγκλήματα», δηλαδή πράξεις ποὺ ἔχουν ὡς κίνητρο μία βίαιη πολιτικὴ ἀντίδραση μετὰ τὴν μορφὴ δολοφονίας ἢ ἀπόπειρας κατὰ τῆς ζωῆς Τυράννων (στὴν Ἀρχαία Ἑλλάδα) ἢ Δικτατόρων (στὴν σύγχρονη ἐποχὴ) καὶ ἀποτελοῦν περιπτώσεις «ἐγκλημάτων ἐκ πεποιθήσεως» (*Verbrechen aus Überzeugung*), δηλαδή Πράξεις Ἀντιστάσεως κατὰ τῶν ἀθαιρειῶν τῶν Φορέων τῆς Ἐξουσίας. Χαρακτηριστικὲς περιπτώσεις Ἀντίστασης εἶναι:

- Ἡ τυραννοκτονία ἀπὸ τὴν γνωστὴ δυάδα Ἀρμόδιου-Ἀριστογείτονα, τοὺς ὁποίους ἢ τότε Ἀθηναϊκὴ Πολιτεία ἐτίμησε ὡς ἥρωες μετὰ τὸν θάνατό τους, μετὰ τὸν ὁποῖο πλήρωσαν τὴν παράτολμη πράξη τους.

- Ἡ ἀπόπειρα δολοφονίας τοῦ Χίτλερ στὶς 20 Ἰουλίου 1944. Ὁ δράστης ἐκτελέσθηκε ἀπὸ τὰ SS. μετὰ τὴν ἀποτυχία τοῦ ἐγχειρήματός του, τιμῆθηκε ὅμως μετὰ τὴν πτώση τοῦ Ναζιστικοῦ καθεστώτος ὡς ἥρωας τῆς Ἀντίστασης.

Εἶναι φανερό ὅτι τὰ «ἐγκλήματα πολιτικῆς σκοπιμότητος», ποὺ ἔχουν ὡς μοναδικὸ κίνητρο τὴν ἐξόντωση τοῦ πολιτικοῦ ἀντιπάλου, διακρίνονται σαφῶς ἀπὸ τὶς πράξεις Ἀντιστάσεως ἐπειδὴ κατὰ κανόνα τελοῦνται «ἐκ τοῦ ἀσφαλούς», δηλαδή χωρὶς διακινδύνευση τοῦ δράστη, ἐνῶ συγχρόνως δὲν ἔχουν τὸ ἐλαφρυντικὸ τοῦ «ἐκ πεποιθήσεως ἐγκλήματος», γιὰ τὸ ὁποῖο ἤδη τὸ 1925 ὁ διακεκριμένος γερμανὸς Ποινικολόγος Radbruch εἶχε περιλάβει στὸ δικό του Σχέδιο Ποινικοῦ Κώδικα μία εἰδικὴ ποινικὴ μεταχείριση, τὴν Custodia Honestas (τιμητικὴ στέρηση τῆς ἐλευθερίας), ἢ ὁποία δὲν ἄφηνε μὲν ἀτιμώρητο τὸν δράστη, ἀν ἐπίζουσε τοῦ ἐγχειρήματός του, τὸν ἔκρινε ὅμως ἄξιο μᾶς ἐπιεικοῦς μεταχειρίσεως, ποὺ συγχρόνως ἀπέδιδε τιμὴ λόγω τοῦ «μὴ ταπεινοῦ αἰτίου» τῆς πράξεώς του.

Ἀντίθετα τὰ «ἐγκλήματα πολιτικῆς σκοπιμότητος», τῆς στυγνῆς ἐξόντωσης τοῦ πολιτικοῦ ἀντιπάλου, κρίνονται πάντοτε ὡς στυγερά ἐγκλήματα μετὰ ἀντίστοιχο ποινικὸ κολασμό. Στὴν πράξη, βέβαια, αὐτὰ τὰ ἐγκλήματα σπάνια φθάνουν ἐνώπιον τῆς Δικαιοσύνης, γιὰτὶ συνήθως «καλύπτονται», ὁπότε ἢ ἠθικὴ ἐκτροπὴ γίνεται κραυ-

γαλέα, ἀφοῦ οὐσιαστικὰ ἐπιδραβεύεται μία καθαρὰ ἐγκληματικὴ πράξη.

II. NOMIMO ΔΔΙΚΟ

Ὁ ὅρος «νόμιμο ἀδικο» κατ' ἀρχὴν ξενίζει, ἐπειδὴ στὴν Κοινὴ Συνείδηση κυριαρχεῖ ἡ ἀποψη -καὶ πολὺ ὀρθά- ὅτι τὸ «νόμιμο», δηλαδή τὸ θεσπιζόμενο ἀπὸ τὸν Νόμο, αὐτονόητα θεωρεῖται δίκαιο, ἀφοῦ ἡ νομοθετοῦσα Πολιτεία ὑποτίθεται ὅτι μετὰ τὴν θέσπιση Νόμων ἐπιδιώκει καὶ ἐπιβάλλει τὴν ρύθμιση τῶν συναλλακτικῶν καὶ γενικώτερα τῶν κοινωνικῶν σχέσεων τῶν πολιτῶν τῆς κατὰ τρόπο δίκαιο.

Ἐν τούτοις στὶς ἡμέρες μας, ποὺ ἰσχυρίζομαστε ὅτι ἡ Ἐξουσία, δηλαδή ἡ ἐφαρμοσμένη Πολιτικὴ Βούληση, ἀσκεῖται δημοκρατικά, σὲ πολλὲς χώρες ποὺ κυβερνῶνται ἀπὸ κοινοβουλευτικὰ καθεστῶτα, καὶ στὴν χώρα μας, παρατηρεῖται τὸ φαινόμενο νὰ θεσπιζοῦνται Νόμοι ποὺ ἀντὶ νὰ ἀποτελοῦν τὴν ἔκφραση τοῦ Δικαίου, ἐπιβάλλουν ἢ ἀνέχονται συμπεριφορὲς ἀντίθετες πρὸς κάθε ἔννοια οὐσιαστικοῦ Δικαίου.

Γι' αὐτὸ καὶ ἤδη στὴν νομικὴ Θεωρία εἰσήχθη ὁ ὅρος «νόμιμο ἀδικο» καὶ ἀφορᾷ τὶς περιπτώσεις νομοθετικῆς ρυθμίσεως ποὺ δὲν συνάδουν μετὰ βασικὲς ἀρχὲς τοῦ ἀνάκθεον κρατοῦντος στὴν κοινὴ συνείδηση Δικαίου, ἀλλ' ἀποτελοῦν ἐπιβολὴ τοῦ ἀδίκου μετὰ τὸ ἔνδυμα τῆς νομιμότητος.

Τὸ θέμα βέβαια εἶναι περίπλοκο καὶ οἱ περιπτώσεις στὴν χώρα μας ὄχι σπάνιες κατὰ τὰ μεταπολεμικὰ χρόνια καὶ ἰδιαίτερα μετὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς Δημοκρατίας. Θὰ ἀναφερθοῦν ἐδῶ, ἐνδεικτικὰ, μερικὲς ἀπὸ αὐτές, κραυγάζουσες, ποὺ δυστυχῶς ἔχουν γίνῃαι αἰωπηρὰ ἀποδεκτὲς σὰν «ἀναγκαῖο κακό», γιὰ τὸ ὁποῖο ὅμως κάποτε θὰ πρέπει νὰ προβληματισθοῦμε, νὰ ἀφυπνισθοῦμε καὶ νὰ ἀναζητήσουμε τρόπους ἀντιδράσεως.

Συγκεκριμένα θὰ ἀναφερθοῦν καὶ θὰ σχολιασθοῦν οἱ ἑξῆς περιπτώσεις:

1. Ἡ κατάργηση τοῦ Ν.4000/1959

Τὸ ἔτος 1959 θεσπίσθηκε ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ Βουλὴ ὁ Νόμος 4000, γνωστὸς ὡς νόμος «περὶ τετυμπλοῖσμοῦ», τοῦ ὁποῖου ὁ ἐπίσημος τίτλος ἦταν «Περὶ ἰδιαζούσης θρασυτήτος καὶ προκλητικότητος». Ἀφορμὴ γιὰ τὴν θέσπιση αὐτοῦ τοῦ νομοθετήματος ἦταν, κατὰ τὴν Εἰσηγητικὴ του

Ἐκθεση, τὸ ὅτι «*παρητηρήθη προσφάτως ὅτι ἄτομα νεαρῆς ἡλικίας ἐκτρέπονται εἰς πράξεις θρασυτήτος καὶ προκλητικότητος, αἵτινες ἀντίκεινται εἰς τὰ ἦθη τῆς ἐλληνικῆς νεολαίας καὶ ἀποτελοῦν θλιθεράν ἀπομίμησιν ξένων προτύπων*».

Τὸ φαινόμενο τοῦ «τεντυμποῖσμου» εἶχε ἤδη ἐμφανισθῆ διεθνῶς καὶ γιὰ τὴν ἀντιμετώπισή του εἶχαν συγκαληθῆ διεθνή συνέδρια στὸ Λονδίνο, στὸ Παρίσι, στὸ Ρόττερταμ καὶ στὴν Σορβόνη. Τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτῆς τῆς ἀντικοινωνικῆς δραστηριότητος εἶναι:

α) Ἐνέργειες **ἄσκοπες, ἀπρόκλητες καὶ προκλητικῆς**.

β) **Sine causa**, δηλαδή δὲν ὀφείλονται σὲ ἐπίλυση διαφορῶν μεταξὺ δράστη καὶ θύματος.

Μὲ τὸ νομοθέτημα αὐτὸ ἐπιδιώχθηκε ἡ μὲ ἀυστηρὴ ποινικὴ μεταχείριση καταστολὴ ἐνὸς θλιθεροῦ φαινομένου, ποὺ σιγά-σιγά ἔπαιρνε σοβαρὰ διαστάσεις καὶ ἀφοροῦσε τὴν τέλεση ὠρισμένων ποινικῶν ἀδικημάτων (συγκεκριμένα τῶν ἀδικημάτων τῆς σωματικῆς βλάβης ἄρθρο 308 Π.Κ., τῆς ἐξύβρισης ἄρθρο 361 καὶ τῆς φθορᾶς ξένης ιδιοκτησίας ἄρθρο 381), ὅταν τὰ ἀδικήματα αὐτὰ «*ὡς ἐκ τοῦ τόπου, τοῦ χρόνου καὶ τῶν ἐν γένει περιστάσεων μαρτυροῦν **ιδιάζουσα θρασύτητα τοῦ ὑπαίτιου καὶ προκλητικότητα ἐναντι τῆς κοινωνίας***».

Ἡ ἰδιαιτερότητα τῆς ποινικῆς μεταχείρισης συνίστατο στὸ ὅτι οἱ ποινὲς ποὺ ἐπεβάλλοντο (σχετικὰ μικρῆς διάρκειας) δὲν **μετετρέποντο σὲ χρηματικῆς**, δηλαδή ἔπρεπε νὰ «ἐκτισοῦν» μὲ στέρηση τῆς ἐλευθερίας, καὶ ἡ δίωξη γινόταν **αὐτεπάγγελτα** ἀπὸ τὴν Εἰσαγγελικὴ Ἀρχὴ καὶ ὄχι μὲ ἔγκληση τοῦ «παθόντος». Ἡ φυλάκιση προέβλεπε τὴν ὑποβολὴ τῶν καταδικῶν «*εἰς εἰδικὴν σωφρονιστικὴν μεταχείρισιν*».

Τὸ νομοθέτημα αὐτὸ ἴσχυε μὲ ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα μέχρι τοῦ ἔτους 1984, ὅποτε καταργήθηκε, γιὰ λόγους... ἐκσυγχρονισμοῦ τῆς Ποινικῆς Νομοθεσίας, ἀπὸ τὸν Νόμο 1419. Ἡ κατάργησις ἐγένετο **ἐμμέσως** μὲ τὴν προσθήκην στὰ ἄρθρα 308, 361 παρ. 1 καὶ 381 τοῦ Ποιν. Κώδικα διατάξεων ὑπὸ στοιχεῖα 308 Α, 361 Α καὶ 381 Α, μὲ τὶς ὁποῖες προβλέφθηκε εἰδικὸς κολασμὸς ὅταν οἱ **πράξεις** σωματικῶν βλαβῶν, ἐξυβρίσεως καὶ φθορᾶς ξένης ιδιοκτησίας τελοῦνται ἀπρόκλητα, χωρὶς νὰ ἀναφέρονται οἱ χαρακτηριστικοὶ «*μὲ **ιδιάζουσα θρασύτητα καὶ προκλη-***

τικότητα».

Τὰ ἀποτελέσματα αὐτοῦ τοῦ «ἐκσυγχρονισμοῦ» τὰ ζοῦμε στὶς ἡμέρες μας. Τώρα οἱ νεαροὶ ποὺ δὲν τοὺς λέμε πιά τεντυμπούδες ἀλλὰ τοὺς μετονομάσαμε σὲ «**χούλιγκανς**», ποὺ ἴηκε λιγότερο ἀπωθητικά, ἐπιδίδονται σὲ συστηματικῆς καὶ ὠργανωμένες φθορᾶς ξένης (δημόσιας καὶ ἰδιωτικῆς) περιουσίας καὶ σὲ ἐκδηλώσεις κοινωνικῆς ἀπρέπειας καὶ χυδαιότητος. Ἡ στάσις ὅμως τῆς Πολιτείας ἀπέναντι τοὺς εἶναι ἐπιεικέστατη, σχεδὸν φιλική, μὲ ἀποτέλεσμα οἱ «**χούλιγκανς**» νὰ ἀποθρασύονται. Εἶναι ἢ δὲν εἶναι αὐτὸ μία κραναγᾶ ἐπίπτωση «*νομίμου ἀδίκου*»;

Δὲν θὰ ὑποστηρίξουμε, βέβαια, ὅτι μόνη «**καταστολή**» καθὲ ἀντικοινωνικῆς συμπεριφορᾶς εἶναι πανάκεια καὶ ὁδηγεῖ στὴν ἐξάλειψη ἢ ἔστω στὴν περιστολὴ τῆς. Ἐν τούτοις ἡ μέθοδος τῆς κατ' οὐσίαν ἀτιμωρησίας καὶ ἐπομένως τῆς καταργήσεως κάθε φραγμοῦ, γιὰ λόγους διῆθεν «πολιτισμένης» ἀντιμετώπισης τῶν κοινωνικῶν καὶ ἠθικῶν ἐκτροχιασμῶν, ἀντὶ νὰ περιστέλλει, διατηρεῖ ἂν δὲν ἐνθαρρύνει αὐτὲς τὶς συμπεριφορᾶς. Ἡ λαϊκὴ παροιμία «*ὄ φόβος φυλάει τὰ ἔρημα*» περιέχει μεγάλῃ σοφία. Οἱ ἐπιπόλοιοι νεαροὶ (ποὺ εὐτυχῶς δὲν ἀποτελοῦν ἀκόμη τὸν κανόνα) καλὸ θὰ εἶναι νὰ ὑπολογίζουσιν ὅτι, γιὰ κάθε ἔντονα ἀντικοινωνικὴ συμπεριφορὰ τοὺς, τοὺς περιμένει μία ἀυστηρὴ ποινικὴ μεταχείριση.

2. Ἡ **διάταξη τοῦ ἄρθρου 8 παρ. 6 τοῦ Ν.1083/1980**

Πρόκειται γιὰ μία διάταξη σὲ ἕνα οὐσιαστικὸ καὶ προοδευτικὸ νομοθέτημα, ποὺ εἶχε κύριο στόχο του τὴν ρύθμισι τῶν συναλλαγῶν σὲ ξένο συναλλαγμα.

Ἡ διάταξη αὐτὴ ἔχει ὡς ἐξῆς: «*Ἡ Νομοματικὴ Ἐπιτροπὴ δι' ἀποφάσεών της δύναται νὰ ἐπιτρέπη τὸν ἄνευ οἰουδήποτε χρονικοῦ ἢ ἄλλου περιορισμοῦ ἐμπορισμὸν τῶν ὀφειλομένων εἰς τὰ ἐν Ἑλλάδι λειτουργοῦντα Πιστωτικὰ Ἰδρύματα τόκων*».

Γι' αὐτὴν τὴν νομοθετικὴν ρύθμισι ἡ τότε Κυβέρνησις χρησιμοποίησε τὴν γνωστὴ μεθόδευσι τῶν «ἐμβόλιμων» διατάξεων (γιὰ τὴν ὁποία σὲ προηγούμενο ἄρθρο μου εἶχε γίνει λόγος), γιὰτὶ δὲν εἶχε τὸ θάρρος καὶ τὴν εὐκιρνεῖα νὰ φέρει τὸ θέμα σὲ αὐτοτελὴ συζήτησι στὴν Βουλὴ, ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ τὸ θεσμοθετήσῃ μὲ αἰτιολογημένη ἀπόφασί της.

Από τότε και επί 17 χρόνια τα Πιστωτικά Ίδρυματα προέβαιναν σε άνατοκισμό των τόκων (τά γνωστά «πανωτόκια») νομίμως μονομερώς και χωρίς οποιονδήποτε περιορισμό, πράξη που συνιστά νόμιμη τοκογλυφία, αφού ο μὲν Αστικός Κώδικας στο άρθρο 296 προβλέπει τὸν άνατοκισμό των τόκων κατόπιν συμφωνίας ἢ άγωγῆς και μόνο για όφειλόμενους τόκους ενός όλοκλήρου τουλάχιστον έτους, ο δὲν Ποινικός Κώδικας στο άρθρο του 404 παρ. 1 ορίζει ότι είναι υπάιτιος τοκογλυφίας και τιμωρεῖται με φυλάκιση μέχρι δύο ετών και χρηματική ποινή «όστις εν δικαιοπραξία περι παροχής πιστώσεως οιασδήποτε, άνανεώσεως αυτής ἢ παρατάσεως της προς πληρωμὴν προθεσμίας εκμεταλλεύεται την άνάγκην, την κουφότητα, την άπειρία κ.λ.π. συννομολογῶν ἢ λαμβάνων υπέρ έαυτου ἢ τρίτου περιορισκά ώφελήματα, τά όποια αναλόγως των ειδικών περιστάσεων τελούν εν προφανεί δυσαναλογία προς την γενομένην παρ' αυτού παροχήν».

Αποτέλεσμα της τραπεζικής αυτής πρακτικής ἢ δυσβάστακτη επιδάρηση των δανειοληπτών που κετέφυγαν στον δανεισμό από Τράπεζες για την αντιμετώπιση επιχειρηματικών ἢ προσωπικών άναγκών τους, με την σκέψη ότι έτσι θα άποφύγουν την εκμετάλλευσή τους από τους ιδιώτες τοκογλύφους! Εἶναι γνωστά τά ναιάγια Έπιχειρήσεων, ακόμη και οι αυτοκτονίες θυμάτων αυτής της νομοθετημένης τοκογλυφίας.

Εδώ βέβαια, για λόγους αντικειμενικότητας, θά πρέπει να έπισημανθῆ ότι ανεξάρτητα από την εκμετάλλευση των Πιστωτικών Ίδρυμάτων σε βάρος των όφειλετών τους, υπάρχει και ευθύνη των δανειοληπτών, οι όποιοι είτε συστηματικά... ξεχνούν τις υποχρεώσεις τους για καταβολή των εντόκων δόσεων έξοφλήσεως του δανείου, είτε παραμελούν να έλθουν σε κάποια συμφωνία συμβιβαστικής ρυθμίσεως των όφειλομένων τόκων. Όπωσδήποτε όμως ἡ εφαρμογή του άρθρου 8 παρ. 6 του Ν.1083/80 άποτελεί κραυγαλέα περίπτωση «νομίμου άδίκου», την όποια με πρόσφατη Απόφασή του αντιμετώπισε μερικώς ο Άρειος Πάγος, στηριζόμενος στην προαναφερθείσα ρύθμιση του θέματος από τὸν Αστικό Κώδικα.

3. Ο Νόμος 2408/1996

Με τὸν Νόμο αυτόν, που φέρει τὸν τίτλο:

«Τροποποίηση διατάξεων του Ποινικού Κώδικα, του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, του Κώδικα Βασιικών Κανόνων για την Μεταχείριση των Κρατουμένων και άλλες διατάξεις», οι συντάκτες του φιλοδόξησαν να διορθώσουν ουσιαστικά σφάλματα, να συμπληρώσουν κενά της Ποινικής μας Νομοθεσίας και να έπουλώσουν μεγάλες πληγές του Σωφρονιστικού μας συστήματος, όπως είναι ἡ συμφόρηση των Φυλακών με τὸν αυξημένο αριθμό κρατουμένων, τὸ ύψηλό ποσοστό κρατουμένων ύποδικων, ἡ ραγδαία αύξηση άλλοδαπών κρατουμένων, τὰ κτηριακά κενά στις Φυλακές και τὰ Σωφρονιστήρια κ.λ.π., όπως αναφέρονται στην Εισηγητική Έκθεση.

Στην πραγματικότητα όμως ο Νόμος αυτός, ενῶ ελάχιστα βοήθησε στην έπίλυση αυτών των προβλημάτων, είχε και ένα τρομερά δυσμενές αποτέλεσμα στο θέμα της αντιμετώπισης της αυξημένης στις ἡμέρες μας εγκληματικότητας. Υιοθετώντας μερικές ρηχικέλευθες και επικίνδυνες «λύσεις» σε προβλήματα που άφορούν την διαβάθμιση των ποινικών άδικημάτων και την αξιολόγηση, από άποψη συμμετοχής σε εγκληματικές πράξεις, της προσωπικότητας των παραδωτών των Ποινικών διατάξεων, **ουσιαστικά ενεθάρρυνε τις εγκληματικές δραστηριότητες**, πράγμα τὸ όποιο συνιστά ἠθική έκτροπή της νομοθετοῦσης Πολιτικής Έξουσίας, που ύποκρύπτει, αν όχι σκοπιμότητα, όπωσδήποτε ανεπίτρεπτη έπιπολαιότητα.

Θά έπισημάνω εδώ πέντε μόνο διατάξεις του Νόμου 2408/1996. Για ώρισμένες από αυτές ἡ κριτική δὲν άνήκει στον γράφοντα αλλά στην «Διεύθυνση Έπιστημονικών Μελετών, Τμήμα Νομοτεχνικής Έπεξεργασίας Σχεδίων και Προτάσεων Νόμων» της Βουλῆς των Έλλήνων. Από την πολυσέλιδη Έκθεσή της αντιγράφω τὰ ακόλουθα άποσπάσματα:

1). Χαρακτηρίζοντας ως προβληματικές τις διατάξεις των παραγράφων 1, 5, 7 και 8 του άρθρου 1 του Ν.2408/1996, παρατηρεῖ με επικριτικό πνεῦμα ότι: *«Με όρισμένες από αυτές τις διατάξεις καθίστανται πλημμελήματα πράξεις οι όποιες κατά την άπαξία τους συνιστούν βαρέα πλημμελήματα και χαρακτηρίζονται από τὸ ισχύον νομοθετικό καθεστώς ως κακούργηματα».* Πρόκειται κυρίως για την παράγραφο 7 του άρθρου 1 του Ν.2408/96, με την όποια καθίσταν-

ται πλημμελήματα τὰ προβλεπόμενα ἀδικήματα ἀπὸ τὰ ἄρθρα 216 παράγρ. 3 καὶ 242 παράγρ. 3 τοῦ Π.Κ. (πλαστογραφίες καὶ ψευδεῖς θεβαιώσεις), ἐφ' ὅσον «*τὸ ὄφελος τοῦ δράστη ἢ ἡ βλάβη τοῦ θύματος δὲν ὑπερβαίνει τὰ 25.000.000 δρχ.*»!

Καὶ τὸ σχόλιο τῆς Ἐπιτροπῆς εἶναι τὸ ἀκόλουθο: «*Ὁ χαρακτηρισμὸς ὁμῶς τῶν ἀνωτέρω πράξεων ὡς πλημμελημάτων ὀδηγεῖ, ὑπὸ τὸ κράτος τῶν ἰσχύουσῶν διατάξεων καὶ τῶν προτεινομένων ρυθμίσεων, στὸ ἄλλο ἄκρο, δηλαδή στὴν ὑπερβολικὰ ἐπιεικῆ μεταχείριση τῶν δραστῶν στὸ στάδιο τῆς ἐπιμέτρησης τῆς ποινῆς, στὴν ἀκύρωση τῆς ἀποτρεπτικῆς λειτουργίας τῆς ποινικῆς ἀπειλῆς καὶ στὴν ἀνάιρεση τοῦ σκοποῦ τῆς προστασίας τῶν συγκεκριμένων ἀγαθῶν.*».

2) Μὲ τὴν παράγραφο I τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ Ν.2408/96, προστίθεται στὸ ἄρθρο 13 τοῦ Π.Κ. ἡ ἐξῆς διάταξη: «*Κατ' ἐπάγγελμα τέλεση τοῦ ἐγκλήματος συντρέχει, ὅταν ἀπὸ τὴν ἐπανελημμένη τέλεση τῆς πράξεως ἢ ἀπὸ τὴν ὑπόδομή πού ἔχει διαμορφώσει ὁ δράστης μὲ πρόθεση ἐπανελημμένης τέλεσης τῆς πράξης προκύπτει σκοπὸς τοῦ δράστη γιὰ πορισμὸ εἰσοδήματος.*».

Τὸ ἐπικριτικὸ σχόλιο τῆς Εἰσηγητικῆς Ἐκθέσεως τοῦ Ἐπιστημονικοῦ Συμβουλευτικοῦ Σώματος τῆς Βουλῆς εἶναι ὀλιγόλογο μὲν ἀλλὰ σαφές: «*Ὁ ὅρος κατ' ἐπάγγελμα παραπέμπει (πρόπει νὰ παραπέμπει) σὲ μία ἐξειδικευση τοῦ δράστη πού ἀντιστοιχεῖ σὲ ἐκείνη τοῦ ἐπαγγελματία καὶ ὄχι κατ' ἀνάγκη σὲ ἐπανάληψη τῆς πράξης.*».

3) Μὲ τὴν παράγραφο 8 τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ Ν.2408/96 καταργεῖται ἡ περίπτωση τοῦ ἄρθρου 374 ἐδάφιο (στ) τοῦ Π.Κ., ἡ ὁποία προέβλεπε ποινὴ κάθειρξης μέχρι 10 ἐτῶν γιὰ τὴν «*διακεκομμένη κλοπῆ*» ἐάν «*αἱ περιστάσεις ὑφ' ἃς ἐτελέσθη ἢ πράξις μαρτυροῦν ὅτι ὁ ὑπαίτιος εἶναι ἰδιαίτερος ἐπικίνδυνος.*».

Ἡ Ἐπιστημονικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Βουλῆς ἐπισημαίνει ἐδῶ ὅτι ἡ κατάργηση αὐτῶν τῶν περιπτώσεων «*δημιουργεῖ ἀπορίες*» καὶ σχολιάζει: «*Ἡ ἐπικινδυνότητα καλύπτεται περιπτώσεις ἰδιαίτερης ἀπαξίας πού δὲν καλύπτονται ἀπὸ τὰ λοιπὰ ἐδάφια τοῦ ἄρθρου 374 τοῦ Π.Κ., κυρίως δὲ περιπτώσεις ὑπερνίκησης σπουδαίων ἐμποδίων, πού ἀποδεικνύει ὅπως ἰδιαίτερον δύναμιν ἐγκληματικῆς βουλήσεως (π.χ. περίπτωσι διαρρήξεως μὲ τὴν μέθοδο ριφιφί). Ἡ ἔννοια τῆς ἐπικινδυνότητος ἐξ ἄλλου ἔχει διευκρινισθῆ ἐπαρκῶς στὴν Νο-*

μολογία μας, πράγμα πού ἐπιτρέπει τὴν σχετικὰ ἀσφαλῆ καὶ ἐνδεδειγμένη ἐφαρμογὴ τῆς.».

Τὰ παραπάνω σχόλια τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Βουλῆς ἀποτελοῦν σαφῆ θεωρητικὴ ἀντιλογία στὶς τροποποιήσεις πού ἐπέφερε ὁ ὑπὸ συζήτησιν τότε Νόμος 2408/96 σὲ βασικὲς διατάξεις τοῦ ἰσχύοντος Ποινικοῦ Κώδικα. Αὐτὸς ὁμῶς ὁ ἀντίλογος δὲν εἶναι ἀρκετὸς γιὰ νὰ διαφανῆ κυρίως τὸ ἐπικίνδυνον τῶν τροποποιητικῶν αὐτῶν διατάξεων ἀπὸ ἀποψη ἐπιπτώσεων στὴν ἀνονομίη τῆς Δικαιοσύνης, τῆς ὁποίας σκοπὸς εἶναι ἡ καταστολὴ καὶ ἡ πρόληψη τῆς ἐγκληματικότητος μὲ τὴν ὀρθὴ διαβάθμιση τῶν ἐγκληματικῶν πράξεων καὶ τὴν ὀρθὴ ἀντιμετώπιση τῶν παραβατῶν τῶν Ποινικῶν Διατάξεων. Γιὰ τὴν ἐπικινδυνότητα αὐτῶν τῶν διατάξεων γίνεται λόγος στὴν συνέχεια.

4) Μὲ τὴν παράγραφο 5 τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ Ν.2408/96 τροποποιεῖται ἡ παράγραφος 1 τοῦ ἄρθρου 105 τοῦ Π.Κ., κατὰ τὸ ὅποιο ἡ παροχὴ τοῦ εὐεργετήματος τῆς «*ὑπὸ ὄρο ἀπόλυσης*» ἐνὸς κρατουμένου, ἐάν μὲν εἶχε καταδικασθῆ σὲ πρόσκαιρη κάθειρξη, προϋπέθετε τὴν ἔκτιση τῶν 2/3 τῆς ποινῆς, ἐάν δὲ εἶχε καταδικασθῆ σὲ ἰσόδια κάθειρξη προϋπέθετε τὴν ἔκτιση 20 ἐτῶν ἀπὸ τὴν ποινῆ.

Μὲ τὴν τροποποίηση τοῦ Ν.2408/96 ἡ προϋπόθεση γιὰ τὴν παροχὴ αὐτοῦ τοῦ εὐεργετήματος «*βελτιώνεται*» ὑπὲρ τοῦ κρατουμένου. Συγκεκριμένα στὴν περίπτωση τῆς καταδίκης σὲ φυλάκιση ἀρκεῖ ἡ ἔκτιση τῶν 2/5, σὲ περίπτωσι πρόσκαιρης κάθειρξης ἀρκεῖ ἡ ἔκτιση τῶν 3/5 καὶ σὲ περίπτωσι ἰσόδιας κάθειρξης ἀρκεῖ ἡ ἔκτιση 16 ἐτῶν.

Ἡ μείωση αὐτῆς τῆς προαπαιτούμενης ἔκτισης μέρους τῆς ποινῆς γιὰ τὴν παροχὴ τοῦ εὐεργετήματος τῆς «*ὑπὸ ὄρον ἀπόλυσης*» ὑποτίθεται ὅτι θεσπίσθηκε γιὰ λόγους ἀνθρωπιστικούς, δηλαδή μὲ κριτήριον τὴν ἐπιεικῆ μεταχείριση τῶν κρατουμένων. Στὴν οὐσία ὁμῶς οἱ λόγοι ἦσαν «*πρακτικοί*», δηλαδή γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τοῦ ὀξέος προβλήματος τῆς συμφορήσεως τῶν Φυλακῶν.

Δυστυχῶς ἡ ἐμπειρία ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴ αὐτῆς τῆς διατάξεως ἔδειξε ὅτι, ἐνῶ δὲν ἐπιτεύχθηκε ὁ σκοπὸς τῆς ἀποσυμφορήσεως τῶν Φυλακῶν, γιὰ τὴν ἀριθμητικὰ οἱ «*εὐεργετούμενοι*» εἶναι σχετικὰ λίγοι, οὐσιαστικὰ «*ἐξυπηρετήθηκαν*» κυρίως οἱ βεβαρημένοι μὲ τὴν ποινὴ τῆς ἰσόδιας κάθειρ-

ξης, οι όποιοι είναι βέβαιοι πλέον από την στιγμή της καταδίκης τους ότι σε ...16 χρόνια έχουν δικαίωμα να ζητήσουν την «υπό όρο απόλυσή τους», την οποία έχουν ήδη επιτύχει επώνυμοι και άμετανόητοι ισοδίτες, που με την εγκληματική τους ενέργεια είχαν συγκλονίσει το Πανελλήνιο.

Αυτό στην ουσία σημαίνει ότι ένα ευεργέτημα που υπαγόρευαν λόγοι έπεικκειας απέναντι σε κρατούμενους **εφ' όσον, βέβαια, είχαν επιδείξει κατά τον χρόνο της κράτησής τους καλή συμπεριφορά και κυρίως μεταμέλεια για την πράξη τους**, μετατράπηκε σε «προνόμιο» των κρατούμενων, γεγονός που στην πραγματικότητα καταλύει την έννοια της έπεικκειας, η οποία κατά τον Άριστοτέλη συμπίπτει με την συγγνώμη («τό τοις άνθρωπίοις συγγινώσκειν έπεικκέξ»), και κατά τον άποστολο Παύλο αποτελεί υποχρέωσή μας απέναντι στους πταίσαντας («τό έπεικέξ ύμών γνωσθήτω πάσιν ανθρώποις»), υπό την αυτονόητη βέβαια προϋπόθεση ότι ο πταίσας συναισθάνθηκε το σφάλμα του.

5) Με το άρθρο 3 παράγραφο 2 του Ν.2408/96 αντικαθίσταται ή παράγραφος I του άρθρου 53 του Ν.1851/1989, δηλαδή του Κώδικα Βασιικών Κανόνων για την μεταχείριση των Κρατούμενων.

Η διάταξη που αντικαταστάθηκε από τον Ν.2408/96 άφορούσε την χορήγηση άδειας άπουσίας ενός κρατούμενου από τις φυλακές. Έκείνη ή διάταξη προέδλεπε βέβαια την χορήγηση μιάς τέτοιας άδειας, αλλά υπό άυστηρές προϋποθέσεις και κυρίως μετά από άυστηρό έλεγχο και με κριτήριο την βαρύτητα της πράξεως και την προσωπικότητα του κρατούμενου.

Έπομένως άδειες άπουσίας σε κρατούμενο που είχε καταδικασθή είτε για ειδική ή άνθρωποκτονία είτε για έμποριο ναρκωτικών δέν έχορηγούντο ή έχορηγούντο σπανιώτατα. Με την τροποποίηση του Ν.2408/96 μία 3μελής Έπιτροπή, μόνο με την ευνόικη εισήγηση του Διευθυντού των Φυλακών, χορηγεί άδειες άπουσίας με εύκολία.

Και στην περίπτωση αυτή διαπιστώνεται ότι ο Ν.2408/96, αντί να έξυπηρετεί την όφειλόμενη διευκόλυνση ενός κρατούμενου να έπισκεφθή την οικογένειά του και να άναπνεύσει, έστω για λίγο, τον άέρα της έλευθερίας, ώστε να εκτιμήσει πού τον όδήγησε ή εγκληματική του δραστηριότητα, στην ουσία έδωσε την δυνατότητα σε

όλους τους κρατούμενους, και μάλιστα σε «δαρυποινίτες» για ειδική ή εγκλήματα, να ζητήσουν και να πάρουν χωρίς δυσκολία μία τέτοια όλιγοήμερη άδεια, που τους διευκολύνει να δραπετεύσουν και να συνεχίσουν την άντικοινωνική τους δραστηριότητα.

Όσοι άσχολούνται με την Ποινική Δικαιοσύνη (Δικαστές και Δικηγόροι) είναι σε θέση να εκτιμήσουν τις δυσμενείς κοινωνικές επιπτώσεις και την προσβολή του περι Δικαίου αισθήματος από την έφαρμογή κυρίως αυτών των πέντε διατάξεων που ήδη αναφέρθηκαν. Ειδικότερα:

α) Η μετατροπή του σοβαρού ποινικού άδικήματος της επί σκοπώ όφέλους πλαστογραφίας από κακούργημα σε πλημμέλημα, όταν το αντικείμενό της δέν υπερβαίνει το ποσόν των 25.000.000 δραχμών, είχε ως άποτέλεσμα να παραγραφη ένα πλήθος (κατά την Δικαστηριακή Στατιστική τό 90%) άδικημάτων που έπρόκειτο να δικασθούν από τή Έφετεία Κακούργηματών με άνάλογη για τις κακούργηματικές πράξεις ποινική μεταχείριση, τή δέ μη παραγεγραμμένα να κριθούν έπεικκέστερα, άφου τή Πλημμελειοδικεία δέν έπιβάλλουν ποινή κάθειρξης.

Με τον τρόπο αυτόν, βέβαια, υποτίθεται ότι έπεδιώκετο ή άπαλλαγή των Ποινικών Δικαστηρίων από τις χιλιάδες των έγκρεμών δικογραφιών, ουσιαστικά όμως «έξυπηρετήθηκαν», ή μάλλον σχεδόν έπιδραβεύθηκαν, οι πλείστοι των παραβατών των περι πλαστογραφίας διατάξεων, άρκει να μη είχαν ζημιώσει τό θύμα τους πάνω από 25.000.000 δραχμές!

β) Ό άγνωστος μέχρι τώρα και αντίθετος στην κρατούσα Ποινική Θεωρία καθορισμός της έννοιας της *κατ' έπάγγελμα* τελέσεως των άδικημάτων και συγκεκριμένα ή *έξάρτησή του από τό έπανεπιλημένο της τελέσεως του άδικήματος*, πρακτικά σημαίνει ότι άν π.χ. ένας ξένος πρός τό «έπάγγελμα» της έμπορίας ναρκωτικών ίσχυριση ή άποδείξει ότι άνακάλυψε τυχαία και μετέφερε με τον σκοπό να διαθέσει έφάπαξ στην «πιάτσα» για ίδιο όφελος μία μεγάλη ποσότητα ναρκωτικών, χωρίς να διαθέτει άνάλογη «υπόδομή» (γρφαφεία, μέσα έπικοινωνίας, δίκτυο συνεργατών κ.λ.π.), έτσι ώστε να μην προκύπτει ή κατά τον Νόμο 2408/1996 άπαιτούμενη *πρόθεση έπανάληψης* της πράξεως δέν χαρακτηρί-

ζεται ως *κατ' ἐπάγγελμα*» ἐγκληματίας καὶ ἐπομένως τυγχάνει ἐπιεικέστερης μεταχείρισης!

Ἄν τὸ παράδειγμα αὐτὸ χαρακτηρισθῆ ὡς ἀκραῖο καὶ συνεπὸς ἀπίθανο νὰ συμβῆ στὴν πραγματικότητα, θὰ συνιστοῦσα σὲ ὅποιον ἀμφιβάλλει γιὰ τὴν ὑπαρξὴ ἐνὸς τέτοιου ἢ ἀνάλογου ἐνδεχομένου, νὰ παρακολουθήσει τὴν ἐκδίκαση ἐνώπιον τῶν 5μελῶν Ἐφετειῶν ὑποθέσεων ἐμπορίας ναρκωτικῶν, γιὰ νὰ διαπιστώσει τὴν προσπάθεια πολλῶν ὑπερασπιστῶν, ποὺ ἐπικαλούμενοι τὴν παράγραφο I τοῦ ἀρθροῦ I τοῦ Ν.2408/96 προσπαθοῦν νὰ ἀποδείξουν τὴν μὴ *κατ' ἐπάγγελμα* τέλεση τοῦ ἀδικήματος, ἐπειδὴ ὁ κατηγορούμενος δὲν περιλαμβάνεται στὴν «λίστα» τῶν «ὀργανωμένων» ἐμπόρων ναρκωτικῶν.

γ) Ἀναφορικά μὲ τὴν *κατάργηση ἀπὸ τὸν Ν.2408/96 τοῦ χαρακτηρισμοῦ ὡς «ἐπικινδύνων»* ὀρισμένων παραβατῶν διατάξεων τοῦ Ποιν. Κώδικα κυρίως σὲ ἐγκλήματα κατὰ τῆς παρουσίας, ἢ δυσμενῆς ἐπίπτωση αὐτῆς τῆς τόσο ρηξικέλευθης διατάξης στὴν κοινωνικὴ μας ζωὴ εἶναι τόσον ἐμφανῆς, ὥστε νὰ μὴ χρειάζεται ἐιδικὸς σχολιασμός.

Κατὰ τὴ γνώμη μου, ὁ πολλαπλασιασμός τῶν «ἐπισημονικῶν» ὀργανωμένων διαρρηξέων καὶ ληστειῶν στὶς ἡμέρες μας καὶ ἡ ἀδυναμία τῶν Ποινικῶν Δικαστηρίων μας ὑπὸ τὸ καθεστῶς τοῦ Ν.2408/96 νὰ χαρακτηρίσουν τοὺς ἐγκληματίες μὲ τὸ κριτήριό τῆς *«ἐπικινδυνότητος»* καὶ ἄρα νὰ τοὺς ἐπιβάλλουν ἀνάλογα αὐστηρῆς ποινῆς, ὀδηγεῖ στὴν ἀποθράυσή τους, ἀφοῦ γνωρίζουν ὅτι ἡ ἐπιβλητέα ποινὴ δὲν μπορεῖ πλέον νὰ ὑπερβῆ τὰ 10 χρόνια.

Αὐτὴν τὴν ...λεπτομέρεια οἱ μὴ νομικοὶ ἀσφαλῶς τὴν ἀγνοοῦν καὶ ἐπιρρίπτουν συνήθως στοὺς Δικαστές μας τὴν ἀδικη κατηγορία ὅτι κρίνουν ἐπιεικῶς αὐτὰ τὰ ἀδικήματα. Ἀπλούστατα φρόντισαν οἱ «ἔξυπνοι» εἰσηγητές τοῦ Ν.2408/96 καὶ οἱ «σοφώτεροι» ἐκπρόσωποι τῆς Νομοθετικῆς Ἐξουσίας ποὺ τὸν πῆφισαν νὰ ἀφοπλίσουν τοὺς ἐκπροσώπους τῆς Δικαστικῆς Ἐξουσίας, ὥστε νὰ ἀδυνατοῦν νὰ ἐπιβάλλουν τὸν πρέποντα ποινικὸ κολασμὸ κατὰ τῶν, ἄσχετα ἀπὸ τὸν νομοθετικὸ «ἀποχρωματισμὸ» τους, στὴν πραγματικότητα ἐπικινδύνων ἐγκληματιῶν.

δ) Ἡ νέα ρύθμιση ἀπὸ τὸν Ν.2408/96 τῶν *προϋποθέσεων* γιὰ τὴν παροχὴ τοῦ εὐεργετήμα-

τος τῆς *«ὑπὸ ὄρον ἀπόλυσης»* εἶναι προφανῆς ὅτι ἀποτελεῖ ἐσφαλμένη ἀντεγκληματικὴ πολιτικὴ.

Ἄρκει νὰ ἐπισημανθῆ ὅτι ὑπὸ τὸ καθεστῶς τοῦ νέου Νόμου τὰ 2/3 τῆς ποινῆς ποὺ προέβλεπε τὸ ἀρθρο 105 τοῦ Ποινικοῦ Κώδικα (δηλαδὴ περίπου 7 ἔτη ἂν ἡ ποινὴ ἦταν 10 ἔτη) γίνονται 2/5 ἢ 3/5 (δηλαδὴ 4 ἢ 6 ἔτη). Ὅσο γιὰ τὸ δικαίωμα ἐνὸς «ἰσοδίτη» νὰ ζητήσῃ τὴν *«ὑπὸ ὄρον ἀπόλυση»* του σὲ 16 χρόνια, δὲν χρειάζεται σχολιασμός, ἀφοῦ εἶται *γελοιοποιεῖται ἡ ποινὴ τῆς ἰσότητας κάθειρξης*, μὲ συνέπεια, ὅταν ἐπιβάλλεται, νὰ γνωρίζουν ὅλοι καὶ κυρίως οἱ τυπικὰ «ἰσοδίτες» ὅτι σὲ 16 χρόνια θὰ εἶναι πιθανώτατα ἐλεύθεροι!

ε) Τέλος ἡ «διευκόλυνση» τῶν κρατουμένων ὑπὸ τὸ καθεστῶς τοῦ Ν.2408/96 γιὰ νὰ πάρουν *ἄδεια ἀπουσίας ἀπὸ τὶς Φυλακές*, μετὰ τὴν παραβίαση αὐτοῦ τοῦ εὐεργετικοῦ μέτρου ἀπὸ ἐπώνυμους κρατουμένους, ποὺ εἶχαν καταδικασθῆ γιὰ εἰδεχθῆ ἐγκλήματα (ἀνθρωποκτονίες, ἐμπόριο ναρκωτικῶν κ.λ.π.), μαρτυρεῖ τὸ ἄστοχο καὶ τουλάχιστον ἐπιπόλοιο τῆς μειώσεως τῶν προϋποθέσεων γιὰ τὴν χορήγησή του, χωρὶς οὐσιαστικῆς ἐξασφαλίσεως τῆς μὴ παραδίσεως του.

III. ΚΑΤΑΧΡΗΣΗ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

Ὅταν γίνεται λόγος γιὰ *κατάχρηση Ἐξουσίας*» συνήθως ἐννοοῦμε τὶς παραβιάσεις ἐκ μέρους Δημοσίων Ὄργανων ἀφ' ἐνὸς μὲν τῶν διατάξεων τῶν ἀρθρων τοῦ Ποινικοῦ Κώδικα 235-263 ποὺ φέρουν τὸν τίτλο *«ἐγκλήματα περὶ τὴν Ὑπηρεσίαν»*, ὅπως εἶναι π.χ. ἡ *«δωροδοκία χάριν νομίμων πράξεων»* (ἀρθρο 235), *«παραβιάσεις ταχυδρομικῶν (ἀρθρο 248), τηλεγραφικῶν (ἀρθρο 249) ἢ τηλεφωνικῶν ὑπαλλήλων»* (ἀρθρο 250), ἢ *«ἀπιστία περὶ τὴν Ὑπηρεσίαν»* (ἀρθρο 256), καὶ ἀφ' ἑτέρου τὶς δάναυσοις κακοποιήσεως κρατουμένων ἐκ μέρους Ἀστυνομικῶν ἢ Σωφρονιστικῶν Ὑπαλλήλων.

Αὐτῆς τῆς μορφῆς ἡ *«κατάχρηση Ἐξουσίας»* σὲ ἀρκετὰ μεγάλο ποσοστὸ, ὅταν διαπιστώνεται ἀπὸ τὸν ἐλεγκτὸ ἀρμοδίων Ὄργανων τῆς Πολιτείας, ὀδηγεῖται ἐνώπιον τῆς Δικαιοσύνης καὶ κολάζεται ἀνάλογα μὲ τὴν βαρῦτητά της.

Ὅταν ὅμως γίνεται λόγος γιὰ *«κατάχρηση Ἐξουσίας»* ὡς ἠθικῆς ἐκτροπῆς τῆς Πολιτικῆς, ἐννοοῦμε κυρίως τὶς οικονομικῆς ἀτασθαλεῖς «ὑψηλά ἰσταμένων» ἐκπροσώπων τῆς Ἐξουσίας

σέ περιπτώσεις π.χ. διακρατικών συμβάσεων ή Συμβάσεων για την εκτέλεση Δημοσίων Έργων.

Τò θέμα δέν ξενίζει πλέον στίς σύγχρονες κοινωνίες και είναι γνωστή ή προσπάθεια συγκάλυψης αὐτῶν τῶν οικονομικῶν σκανδάλων μέ τήν ἔλλειψη «διαφάνειας» στίς διαδικασίες ἐπιλογῆς και ἀναθέσεως Έργων πού ἀντιπροσωπεύουν τεράστια χρηματικά ποσά για τήν ἐκτέλεσή τους και ἀνάλογα κέρδη.

Πολιτικοί παράγοντες λημονοῦν τήν ἀποστολή τους, πού είναι ή ἐξυπηρέτηση τοῦ Δημοσίου Συμφέροντος, και μετατρέπονται σέ χρηματιζόμενους «μεισάζοντες». Οἱ «προμήθειες» ἔχουν πλέον «νομιμοποιηθῆ» και ὁ ἐμφανῆς ή ἀφανῆς παράνομος πλουτισμός παραγόντων τῆς Πολιτικῆς δέν είναι σπάνιο φαινόμενο.

Ἐξ ἄλλου ή πολιτική στήριξη Κυβερνήσεων ἐξαγοράζεται μέ τεράστια οικονομικά ἀνταλλάγματα πού δέν βαρύνουν βέβαια τοὺς πολιτικούς ἀλλά τὸ Δημοσίο Ταμεῖο, τήν Οἰκονομία τῆς σύγχρονης κοινωνίας, σέ τελευταία ἀνάλυση τὸν τίμιο ἀγῶνα για ἐπίβωση και δημιουργία τῶν πολιτῶν τῆς.

Αὐτοῦ τοῦ εἶδους ή ἀσκηση Πολιτικῆς μέ τίς ἠθικῆς ἐκτροπές τῆς ἦταν ἀγνωστη στήν Ἑλλάδα πού κυβέρνησε ὁ Χαρίλαος Τρικούπης ή ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος, στήν Ἑλλάδα μέ τὸ ὑψηλὸ ἠθικὸ ἐπίπεδο τῶν Φορέων τῆς Πολιτικῆς Ἐξουσίας. Στήν ἐποχή τοῦ πρώτου ἐκτελέστηκαν ἀπὸ ξένους κατασκευαστικούς οἴκους τὰ τεράστια για τήν ἐποχή τους δημόσια ἔργα τῶν Σιδηροδρόμων και τῆς Διώρυγας τοῦ Ἴσθμου τῆς Κορίνθου. Οἱ «μίξες» ἦσαν τότε ἀγνωστες και ἀδιανόητες. Καὶ ὁ Τρικούπης πέθανε φτωχός, ὅπως και ἄλλοι πολιτικοί τῆς νεώτερης Ἑλλάδας. Ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος δέν πέθανε φτωχός, χάρι στὸν πλούσιο γάμο του, ὅμως κανεὶς δέν τὸν κατηγοροῦσε ποτὲ για «μίξες».

***

Θὰ ἤθελα νὰ τελειώσω, χωρίς βέβαια νὰ ἐξαντλήσω ἓνα τόσο μεγάλο θέμα, μέ μία διαπίστωση:

Ἐξ ὅσων ἀναφέρθηκαν ἔγινε, νομίζω, σαφῆς ὁ ρόλος και ή εὐθύνη τοῦ ἀνθρώπινου παράγοντα ὡς ἐνορακωτῆ τῆς Πολιτικῆς και Φορέα τῆς Ἐξουσίας. Δέν είναι ὅμως μικρότερη ή εὐθύνη και ἡμῶν τῶν ἀπλῶν πολιτῶν, οἱ ὅποιοι εἴτε ἀποδεχόμεστε σιωπηρὰ αὐτὲς τίς ἐκτροπές τῶν Φορέων τῆς Πολιτικῆς, εἴτε συμβιβαζόμενοι μέ αὐτὴν τήν κατάσταση λημονοῦμε τήν ἠθικὴ και νομικὴ μας ὑποχρέωση για ὀμαδική ή και ἀτομικὴ διαμαρτυρία, ή, ἀκόμη χειρότερα, ἐξοικειωνόμεστε τόσο, ὥστε νὰ θεωροῦμε φυσικὴ τὴν μίση αὐτῶν τῶν ἠθικῶν ἐκτροπῶν για τὸν προσπορισμὸ παράνομου κέρδους στὸ περιορισμένο ἴσως πεδίο τῆς ἀτομικῆς μας δραστηριότητος, ἐπιτυγχάνοντας τήν ἐμβλυσή ή τήν διαστροφή τῆς συνειδήσεώς μας και τὸν ἠθικὸ ἐκτροχασμὸ τῆς προσωπικότητάς μας.

Ὅποτε δημιουργεῖται ἓνας φαῦλος κύκλος. Γιατί, ἀπὸ μία κοινωνία πού θὰ συγκροτοῦν αὐτῆς τῆς ἠθικῆς ὑπόστασης πολῖτες, πῶς θὰ προέλθουν Πολιτικοί μέ ἦθος, ἀξιοπρέπεια και συνείδηση;

Και τὸ συμπέρασμα είναι ὅτι και για τίς ἐκτροπές τῆς Πολιτικῆς εὐθύνεται ή ὑποβαθμισμένη ἠθικὴ ὑπόσταση τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου, πού καλεῖται και σ' αὐτὸν τὸν τομέα νὰ ὑπηρετήσῃ τίς ἀξίες ἐκεῖνες, οἱ ὁποῖες, μόνες αὐτές, μποροῦν νὰ ἐμπνεύσουν και νὰ κάνουν πραγματικότητα τήν ἀληθινὴ πρόοδο στὸν ἄνθρωπο, χαρίζοντάς του τήν πολυπόθητὴ εὐτυχία. Κάθε ἄλλος τρόπος ἐπιδιώξεως τῆς είναι μάταιος και μόνο δεινὰ σ' αὐτὸν ἀπεργάζεται, ὅπως δεῖχνει ή πανανθρώπινη Ἱστορία.

ΔΗΜ. ΒΑΛΛΗΝΔΡΑΣ

Ἐπίτιμος Δικηγόρος

Δρ. Ποινικῶν Ἐπιστημῶν

τοῦ Παν/μίου τοῦ Μονάχου

ΕΠΤΑΝΗΣΙΩΝ ΛΟΓΟΤΕΧΝΩΝ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΕΧΝΗΣ

Τò έτος 1998 είναι έτος Σολωμού, διακόσια χρόνια από την γέννηση του έθνικού μας ποιητού, καί, έτος Ρήγα Φεραίου, διακόσια χρόνια από τον μαρτυρικό θάνατο του πρωτομάρτυρος τής έθνικης ιδέας. Η κεντρική προσωπικότης τής Έπτανησιακής λογοτεχνίας και παραγωγής είναι ο Διονύσιος Σολωμός. Ός εκ τούτου μάς παρέχεται ή εύκαιρία επισκοπήσεως του θέματος των αντιλήψεων, που είχεν διαμορφώσει περι τής Τέχνης οι έπτανήσιοι λογοτέχνη και ποιηταί. Η διερεύνησις εν πρώτοις του Σολωμικού στοχασμού και έργου ήμπορεί να δώσει πολλαπλώς την παρακίνησι να έξεραθ ή ιστορία, ή λογοτεχνική παραγωγή και να εκτιμηθ ή πνευματική και έθνική προσφορά, των χαριτοδρύτων νήσων του Ιονίου Πελάγους εις τους διαφόρους τομείς.

Η λεγομένη Έπτανησιακή Σχολή, τò σύνολον δηλ. τής λογοτεχνικης και φιλολογικης δημιουργίας των ποιητών και συγγραφέων περιλαμβάνει λαμπρά όνόματα, όπως του κουρφαίου Διον. Σολωμού, του Άν. Κάλβου, του Ι. Τυπάδου, του Ιάκ. Πολυλά, του Γεωργ. Τερτσέτη, του Λορέντζου Μαβίλη, του Άριστ. Βαλαωρίτου και πολλών άλλων.

Είναί αληθές ότι τα έργα των Έπτανησιών έχουν ανοίξει ένα δρόμο διά τò αντίκρουσμα τής αληθείας, τής παραδόσεως, τής έθνικης ιδέας, που εκπορεύονται από την αρχαιότητα, διαπερουν από τα σπλάγγνα τής Βυζαντινης ζωής και φθάνουν εις τόν Νεώτερον Έλληνισμόν. Η Έπτανησος είναι ή μεγάλη γέφυρα Άνατολης και Δύσεως. Τής έπτανησιακής λογοτεχνίας τò κύριο χαρακτηριστικό είναι ή επίδιωξις τής αυτοτε-

λείας και τής ανεξαρτησίας των. Και ή δημιουργία των έχει τόν χαρακτήρα τής γνησιότητας και τής πρωτοτυπίας.

Κατά τò περιεχόμενον οι Έπτανήσιοι εμφανίζουν κάποια κοινά σημεία και δέν καθίσταται δυνατόν να έπεκταθ ή κανεις εις όλον τò πλάτος ή και να αναλύση τò βάθος του περιεχομένου τής λογοτεχνίας. Τò νόημα τής τέχνης θά μάς άπασχολήση, όπως τò συλλαμβάνουν οι Έπτανήσιοι. Άξιοσημείωτον είναι ότι παρίσταται έναίον τò ήθος τής Τέχνης και μία κοινή ιδέα και συνισταμένη παροτρύνει ποιητάς και πεζογράφους εις την έξάσκησιν τής ύψηλης άποστολής των.

Μεταξύ των πνευματικών ανθρώπων διάφοροι άπόψεις και σκέψεις επικρατούν διά τόν χαρακτήρα και τò νόημα τής τέχνης. Άλλοι άποδίδουν χαμηλόν ρόλον και τόνον. Άλλοι καλλιεργουν ύψηλήν ιδέαν περι αυτής. Φυσικά με τόν όρον τέχνη ύποσημαίνουμε μίαν διαμορφωτικήν δραστηριότητα του δημιουργικού ανθρώπινου πνεύματος εις διάφορα έργα, αρχιτεκτονικά, γλυπτικά, ζωγραφικά, ποιητικά, μουσικά κ.λ.π.

Η τέχνη ως καλλιτεχνική επίδοσις και διάπλασις συνδέεται με την ικανότητα του ανθρώπου να παράγη αγαθά χρήσιμα και έπωφελή. Η πλατωνική ιδέα περι τέχνης λ.χ. σημαίνει συσχετισμόν τής ωραιότητος και τής όμορφιάς ενός έργου με την ώφελιμότητά του και την χρησιμότητά του.

Ο Άριστοτέλης φρονει ότι ή χρήσιμος τέχνη έξυπηρετεί την πρακτικήν ζωήν, ενώ ή τέχνη την εύγενή διασκέδασιν, την πρόκλησιν και την δημιουργίαν ώρισμένων συναισθημάτων, άκόμη και τόν έξαγνισμόν. Σημειωτέον ότι ή τέχνη συνεδέετο κατά τò

ένα μέρος με ένα ευρύ τομέα παραγωγής χρησίμων αγαθών, χρηστικών και λυσιτελών πραγμάτων και από το άλλο συνυφαίνεται με την επιστήμη, την φιλοσοφία και με όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής. «Τό έργο τέχνης φυσικά δέν τό θεάται μόνον ό δημιουργός του. Άπευθύνεται σέ όλους και τούς καλεϊ νά τό θεαθοῦν και νά τό χαροῦν. Γιατί όλοι οι άνθρωποι εϊναι πλασμένοι με αισθητικότητα»¹.

Κάποιοι νομίζουν ότι ή τέχνη πλάσσει δια τήν τέχνην. Δηλ. ύποστηρίζουν ότι ή τέχνη εϊναι αύτοσκοπός. Έχει άπόλυτον άνεξαρτησίαν και δέν δεσμεύεται από τά πλαίσια ήθικῶν έπιταγών. Τοῦτο ίσως νά εϊναι μέχρις ενός όρίου άληθές. Όμως έλλοχεύει τό ένδεχόμενον νά θεωροῦμεν ως τέχνην ό,τι κατώτερον και χαμερπές προβάλλεται έγχρώμως εις περιοδικά, έντυπα, τηλεοπτικάς έκπομπάς κ.λ.π. Επίσης ως τέχνη έμφανίζονται γυμνότητες, καταλυτικά και τής ανθρώπινης αξιοπρεπείας με τό πρόσημα τό καλλιτεχνικόν. Άλλά Τέχνη εϊναι όμως, έρωτητέον, ή μαστίγῳσις τῶν αισθήσεων; Ηθική παισίῳσις δέν διέπει τό έργον τό καλλιτεχνικόν; Η μήπως εις τό έργον τέχνης κινείται τό πνεῦμα με συνύφανσιν, συνεργασίαν και συμπαραστάσιν όλων τῶν αισθήσεων, όλων τῶν δυνάμεων με μαρτυρίαν σαφή ένιαίας συνειδήσεως; Η τέχνη δέον νά εϊναι ύπηρετική άνωτέρων σκοπῶν και πάθους άγίου. Εϊναι ύψηλή λειτουργία*. Ό Σίλλερ λέγει, ότι ή τέχνη προϋποθέτει γαλήνην χωρίς νά ύποτάσσεται εις τόν πόθον.

Δια τούς Έπτανησίους λογοτέχνας και ποιητάς ή ιδέα περι τέχνης συνθέτει μίαν ύψηλήν άποστολήν. Θέλουν τήν ποιήσιν των ως τήν πλέον εύγενή εκδήλωσιν: «Η ποιήσις δια τούς Έπτανησίους λογοτέχνας άποτελεϊ τό εύγενέστερον και τό πολυτιμότερον θεϊον δώρον και τό άφαλέστερον μέσον δια τήν ήθικην και πνευματικην εξύψῳσιν του ανθρώπου, δια τήν κατάκτησιν τῶν άνωτέρων ιδανικῶν τής ζωής, δια τήν προσέγγι-

σιν του άπολύτου καλου και ώραίου» σημειώνει ό Γεώργ. Ζώρας και συνεχίζει: «Είς τόν τραχύν αυτόν άγώνα, ό άνθρωπος εύρίσκει παρηγορίαν και συνδρομήν εις τήν Τέχνην. Δι' αύτής θά έξαγνισθῆ και θά πολιτογραφηθῆ εις τό βασίλειον τῶν ήθικῶν άξιῶν. Δι' αύτής θά πλησιάζη τό Θεϊον άνακαλύπτων τούς αϊώνιους νόμους τής παγκοσμίου τάξεως και του άναλύτου άγαθοῦ»². Οι Έπτανησίοι θεωροῦν τήν τέχνην ως μέσον σωτηρίας και ήθικῆς εξιδανικεύσεως και ως ένθάρρυνσιν του ανθρώπου δια τήν κατάκτησιν τῶν άκλονήτων άξιῶν τής ζωής. Αύτη εϊναι ή ιδέα των περι τέχνης και αύτη άποτελεϊ παράδοσιν των. Και όπισῳ από τήν παράδοσιν των κρύπτεται ή κρητική παράδοσις, ή όποία άπορρέει από τό Βυζάντιον, τήν Ιταλικήν Άναγέννησιν και άπηχεϊται ή άρχαιότης.

Ό πλέον άντιπροσωπευτικός συντελεστής τής πλειάδος τῶν λογοτεχνῶν τῶν νήσων του Ιονίου εϊναι ό Διονύσιος Σολωμός (1798-1857). Συλλαμβάνει τό νόημα τής τέχνης κατά τρόπον θαυμάσιον. Τήν τέχνην θεωρεϊ ως άποστολήν και ως λειτουργημα. Η πορεία του και ή ιδέα του άποσκοποῦν εις τό νά δημιουργηθῆ «όμορφος κόσμος ήθικός, άγγελικά πλασμένος». «Πρό παντός ή τέχνη, καθως φανερώνει τήν όμορφιά που έχει ή ζωή και που αναβλύζει από τή φαντασία, ήμερώνει τήν άγριότητα και ώμότητα τής επιθυμίας. Μετριάξει ή τέχνη τή σφοδρότητα τῶν παθῶν και με τό φῳς τής μορφῆς χαρίζει γαλήνην και εύδαμονία στήν ψυχή του ανθρώπου. Η τέχνη δέν παίξει τή λύρα της με τίς χορδές τῶν παθῶν τῶν ανθρώπων, αλλά παίξει τή λύρα της με τίς μεταφυσικές, πνευματικές, όμορφες χορδές τής ψυχῆς», έγραφε σύγχρονος φιλόσοφος πρό αρκετῶν χρόνων³ και άνταποκρίνονται αυτά εις τόν Σολωμόν. Ό έθνικός μας ποιητής αισθάνεται τό μεγαλειο τής τέχνης και συνεπῳς γίνεται: «Ό λαμπρός Σείριος άνάμεσα στους άστερισμούς του Ιονίου», παρατηρεϊ ό Ι.Μ. Παναγιωτόπουλος. Το νόημα τής τέχνης εις επίπεδον έκφραστικά δυνα-

* Βλ. Π. Μελίτη: «Χριστιανισμός και Τέχνη» «Ακτίνες» 1948 σελ. 516.

τόν διὰ τὸν ἐμπνευσμένον ψάλτην τῆς ἐλευθερίας εἶναι ἡ πεμπτουσία τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Ὁ ἔξοχος λόγιος, ἐρμηνευτὴς τοῦ Σολωμοῦ Ἰάκωβος Πολυλάς μὲ σαφήνεια διατυπώνει τὴν Σολωμικὴν σκέψιν: «Ὅσο ἀνέβαινε εἰς τὸ φῶς τῆς Ἰδέας, τόσο σοβαρώτερα αἰσθάνετο τὴν ἀξιοπρέπεια τῆς τέχνης του· ὅθεν ὁ Σολωμὸς θὰ συναριθμηθῆται μὲ τοὺς ὀλίγους ποιητάδες, οἱ ὅποιοι εἶδαν ὅτι ὑψηλότετην ἐντολὴν ἔχει ἡ ποιητικὴ καὶ ἠθέλησαν νὰ τὴν ἐκπληρώσουν· τὴν ἠθέλησαν ἐξόχως ὁ Δάντης καὶ ὁ Σίλλερ, ἀλλὰ καὶ οἱ δύο εἰς τὸ σοβαρὸ περιεχόμενον κάποτε ἐθυσίασαν τὸ καθαρὸ κάλλος τῆς πλαστικῆς μορφῆς. Ἀπὸ παρόμοιαν ὑψηλὴν ἰδέαν τῆς Τέχνης ἀναχωροῦσε, κατὰ τὴν γνώμη τοῦ Σολωμοῦ, ὁ ποιητικώτατος τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων, ὅταν ἐξώριζε ἀπὸ τὴν Πολιτεία του τοὺς ποιητάδες, ἐνόσῳ ἡ Τέχνη τους εἶπε να ὑποδουλώσῃ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὰ πάθη, ἀντὶ νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ. Καὶ ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν τοῦ ποιητικοῦ ἔργου, ὁ Σολωμὸς ἐβλεπε καθαρὰ καὶ ἀσάλευτα ἐπίστευε ὅτι ψυχὴ ἀληθινοῦ ποιήματος πρέπει νὰ εἶναι ἡ νίκη τοῦ λόγου ἀπάνου εἰς τὴν δύναμιν τῶν αἰσθησέων θριαμβὸς ἀληθινός, διότι οὔτε θὰ στηρίζεται εἰς τὴν στοικίην ἀπάθειαν, οὔτε θὰ ἀναπαύεται (μὲ ὅλον ὅτι ριζικῶς ἀντιτίθετο) εἰς τὴν τυφλὴν ὑποταγὴν εἰς τὴν θεϊαν θέλησιν, ἀλλὰ θὰ πηγάζῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὴν ὑψηλὴ συναίσθησιν τῆς ἠθικῆς του ἐλευθερίας καὶ ἀπὸ τὴν ἀνάγκην νὰ ἐδῇ νικητὴς μὲς ἀπὸ τοὺς πλέον γλυκοὺς πειρασμοὺς τῆς καρδίας, ἀπὸ τὸν πλέον τρομερὸν ἀγῶνα μὲ τὴν τυφλὴν ὀργὴν τῶν ἀνελευθέρων ἐχθρῶν τοῦ φωτός»⁴.

Πάντοτε ὁ Σολωμὸς κατὰ τὰς ποιητικὰς του ἐμπνεύσεις συνακολουθεῖται ἀπὸ τὸ εὐγενὲς νόημα τῆς τέχνης, τὸ ὑψηλὸν καὶ τὸ ἐξυψωτικόν. Ἡ Σολωμικὴ ποίησις εἶναι ὑψηλὴ καὶ ζητεῖ τὴν κατάκτησιν τοῦ ἰδανικοῦ καὶ τοῦ ἀπολύτου. Λατρεῖ τὴν ἐθνικὴν ἰδέαν, τὴν θρησκείαν καὶ τὴν Πατρίδα καὶ θέλει νὰ ὑπηρετήσῃ τὰ ἰδεώδη αὐτὰ μὲ τὴν ἄκραν καλαισθησίαν του. Ἡ τέχνη θὰ θεραπεύσῃ τὴν ἰδέαν τῆς πατρίδος, ἡ δὲ πα-

τρίδα, μὲ τὴν ὁποίαν ταυτίζεται ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ πίστις, ὡς συνδετικὸς κρίκος, θὰ ἀποτελέσῃ τὸ ὑψηλὸν ἰδανικὸν τῆς τέχνης. «Σκέψου βαθειά -λέγει ὁ ἴδιος εἰς τοὺς Στοχασμοὺς του διὰ τοὺς ἐλευθέρους πολιορκημένους- (μὰ φορὰ γιὰ πάντα) τὴ φύσιν τῆς ἰδέας πρὶν παραγματοποιήσῃς τὸ ποίημα. Εἰς αὐτὸ θὰ ἐνοσαρκωθῆ τὸ οὐσιαστικώτερον καὶ ὑψηλότερον περιεχόμενον τῆς ἀληθινῆς ἀνθρώπινης φύσεως, ἡ πατρίδα καὶ ἡ πίστις»⁵.

Τὸ ἀρτιωμένον ἰδανικὸν τοῦ εἰς τοὺς «Ἐλευθέρους Πολιορκημένους» ὁ Σολωμὸς συνδυάζει παλαιὰν ἐμπνευσιν μὲ τὴν νέαν αἰσθητικὴν βούλησιν.

«Στέκει ὁ Σουλιώτης ὁ καλὸς παρὰμέρα καὶ κλαίει:

“Ἐρμο τουφέκι σκοτεινὸ, τί σ’ ἔχω γῶ στὸ χέρι;

ὅπου σὺ μοῦ γίνεις βαρὺ καὶ ὁ Ἄγαρηνὸς τὸ ξέρει”».

Ὁ Ζακύνθιος Σολωμὸς εἶναι ποιητὴς «τῆς πληρότητος διότι ἐγνώριζε νὰ ζῆ μὲ λογιισμόν, ἔργο καὶ ὄνειρο». Εἰς τὸν Σολωμόν «ἡ τέχνη ταυτίζεται μὲ τὴν ἀλήθειαν». «Γιὰ τὴν ἀλήθειαν πολεμοῦσε ὁ Σολωμὸς, ὅταν ἐγύρευε τὴν ἀπόλυτη ὁμορφίαν στὴν ποίησιν καὶ τῆς ζωῆς τὴν ὁμορφίαν στὴ γλῶσσά» σημειώνει ὁ Κ. Παλαμᾶς.

«Τὸ θαυμαστὸ μάλιστα στὸν ποιητὴ αὐτὸν εἶναι ὁ ἀπαράμιλλος τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο μπόρεσε νὰ ζευγαρώσῃ ἠθικὸ καὶ καλλιτεχνικὸ κόσμον, νὰ κάνει τὴν ἠθικὴν (ὅπως ἔκαμε καὶ τὴ σκέψιν, ὅπως ἔκαμε καὶ τὰ “πράγματα”) στοιχεῖο καλλιτεχνικόν» παρατηρεῖ ὁ Κ. Παράσχος⁶.

Ὁ Σολωμὸς συνδέει τὸ νόημα τῆς τέχνης καὶ τῆς ποιήσεως μὲ τὰ μεγάλα κεφάλαια τῆς ἐθνικῆς ζωῆς, τὴν θρησκείαν καὶ τὴν ἀλήθειαν. Ἡ δημοτικὴ του γλῶσσα γίνεται τὸ ὄργανον ἐκφράσεως εἰς ὅλα τὰ ποιήματά του, τὴν «Ξανθοῦλα», τὴν «Φαρμακωμένην» μέχρι τὸν «Ὑμνον εἰς τὴν Ἐλευθερίαν» καὶ πέραν μέχρι τῶν ὠριμωτέρων ἔργων του, τὸν «Κρητικόν» καὶ τὸν «Πόρφυρα» καὶ τοὺς «Ἐλευθέρους Πολιορκημένους» διαφαίνεται κατὰ τρόπον κρυστάλλινον ἡ περὶ τῆς τέ-

χνης εύγενική του αντίληψης.

Όντως λοιπόν ή Θρησκεία, ή Πατρεις και ή Έλευθερία του ύπαγορεύουν τὸ νόημα τῆς Τέχνης και διαγράφουν γνήσια τὰ γνωρίσματά της. Ὑψώθη «κατακόρυφα» εἰς τὴν τέχνην, διότι ἔθεσε σκοπὸν και ἔδοξίμασεν ὡς πόθον τῆς ζωῆς του νὰ ἐνσταλαχθῆ εἰς τὴν ψυχὴν τῶν συγχρόνων και μελλοντικῶν γενεῶν «τὸ Ὡραῖο και τὸ Ἀληθές». Ὁ ἴδιος ἀφήνει τὴν λαμπρὰν και θραχεῖαν ὑπόθηκην: «Τὸ ἔθνος πρέπει νὰ μάθῃ νὰ θεωρῆθῆ ἔθνικὸν ὅ,τι εἶναι ἀληθινόν».

Ἡ εἰκόνα τοῦ τελείου ἀνθρώπου, τοῦ ἀναγεννημένου ἠθικῶς κατὰ κυριολεξίαν σαγηνεύει τὴν φιλοσοφικὴν σκέψιν τοῦ Σολωμοῦ.

Τοῦτο βλέπομεν εἰς τὸν «Πόρφυρα», ὅπου ὁ Σολωμὸς ἀγωνίζεται νὰ συλλάβῃ μὲ ὑψηλὰς ποιητικὰς ἐμπνεύσεις και εἰκόνας τὴν φωτεινὴν ἰδέαν τοῦ τελείου ἀνθρώπου, τοῦ νέου με τοὺς στίχους του:

*Ἄνοιχτὰ πάντα κι ἄγρυπνα
τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου
νειὸς κόσμος ὁμορφος παντοῦ
χαρᾶς και καλοσύνης».*

«Συμπερασματικά θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ σημειώσῃ πὼς τὸ σημαντικώτερο δίδαγμα πὸν βγαίνει ἀπὸ τὸ σολωμικὸ ἔργο δὲν εἶναι τόσο τὸ ἰδεολογικὸ του περιεχόμενο, οὔτε ἴσως οἱ λύσεις πὸν ἐκεῖνος ἔδινε στὰ αἰσθητικὰ προβλήματα πὸν τοῦ παρουσιάζονταν, ὅσο ὁ ἀσμιβίδιαστος τρόπος πὸν ἀντίκρουζε τὰ προβλήματα τῆς τέχνης, ἡ ἀκούραστη ἀναζήτησή του γιὰ νεώτερες πάντα κατευθύνσεις στὴν τέχνη του, ἡ ἀσίγαστη προσπάθειά του γιὰ τὴν καλλιέργεια τῆς τέλειαι, τῆς ἀψογῆς μορφῆς...» λέγει ὁ Ε. Κριαρᾶς⁷. Ὅμως χαρακτηριστικὸν τοῦ ποιητοῦ γνωρίσμα ὑπῆρξε ἡ ἰδεαλιστικὴ του πίστις και ἡ θρησκευτικότης και ἀσφαλῶς ἡ καλλιτεχνικὴ του ἰδιοσυγκρασία. Θὰ ἠμποροῦσε νὰ παρατηρήσῃ κανεὶς ὅτι δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἀναζητήσῃ και νὰ προσπελάσῃ μορφὰς τελειότερας και ἀψογωτέρας, ἂν ἡ προσπέλασις και ἡ προσέγγισις αὐτὴ δὲν ἐνεπνέοντο ἀπὸ ἰδέας ἀνωτέρας σφαίρας και

φρονήματα ὑψηλόφρονα. Καὶ ὁ Γερμανὸς ποιητῆς Σίλερ -τὸν ἐθαύμαζε μεγάλως ὁ Σολωμὸς- διὰ τὴν καλλιτεχνικὴν του δημιουργίαν ἔθετεν ὡς βάσιν τὸ ἠθικὸν δέον και περιεχόμενον.

***

Ἄλλ' ἂς ἐλθωμεν εἰς τὸν ἄλλον ποιητὴν και λογοτέχνην Ἑπτανήσιον, τὸν μεγάλοπνοο Νεοέλληνα Πίνδαρον, τὸν Ἀνδρέαν Κάλβον (1792-1869). Ἀπὸ νεαρωτάτης ἡλικίας ἀρχίζει τὴν ἔρευνάν του γύρω ἀπὸ τὴν αἰσθητικὴν. Ὁ ἴδιος ἐσκεπτετο τὴν κατάληψιν ἔδρας τῆς αἰσθητικῆς. Ὁ Ἄ. Κάλβος ὡς μορφὴ λογοτεχνικὴ και πνευματικὴ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ μὴ ἐξαντλούμενα θέματα τῆς Νεοελληνικῆς Φιλολογίας. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐξετασθῆ τὸ σύνολον πνευματικῶν ἔργων τοῦ μεγαλοστόμου ποιητοῦ τῶν Ὡδῶν. Μία συνοπτικὴ διατύπωσις και παρουσιάσις τῶν ἀπόψεων του ἐπιχειρεῖται περὶ τέχνης, ἐγκατεσπαρμένων μέσα εἰς τὸ ποιητικὸν του ἔργον. Βεβαίως και ὁ ἴδιος εἰς κάποιαν μελέτην του ἀναπτύσσει συστηματικῶς τὰς ἀπόψεις του. Ἡ μελέτη αὐτὴ τοῦ Κάλβου ἔχει τὸν τίτλον: «Σχέδιον νέων ἀρχῶν τῶν Γραμμάτων ἐφαρμοζομένων και εἰς τὰς Καλὰς Τέχνας». Ἐκεῖ περιλαμβάνονται ἀπόψεις και θεωρήσεις, πὸν προορίζονται πρὸς ἰδίαν χρῆσιν ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ⁸.

Ἀναφέρεται ὅτι τὸ σχέδιον ἀνευρέθη μετὰξὺ χειρογράφων τοῦ ποιητοῦ, τὰ ὁποῖα ὁ Ἴταλὸς ἱστορικὸς Camillo Antona Gravetti ἐδῶρθε εἰς μίαν βιβλιοθήκην τοῦ Λιθόρου. Σημειώνει ἐν ἀρχῇ τῆς πραγματείας του: «Ἐχει ἐπανειλημμένως ὑποστηρικθῆ τὸ γνωμικὸν ὅτι αἱ ἐπιστήμαι και αἱ τέχναι ἐξηυρέθησαν ἵνα καταστῶσι καλλιτέρους και εὐτυχεστέρους τοὺς ἀνθρώπους». Ὁ ποιητῆς παραδέχεται ὅτι ἡ ἐπιστήμη και τὰ γράμματα ἀποσκοποῦν εἰς τὴν ὑλικὴν και πνευματικὴν βελτίωσιν τοῦ ἀτόμου. Καὶ ἐπισημαίνει τὴν ἀνάγκην τῆς ἀκριβείας τῶν ἐνοιῶν. Ἐν συνεχείᾳ εἰς τὴν αὐτὴν πραγματείαν ὑπογραμμίζει ὅτι ὅπως εἰς τὴν φύσιν μὲ τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν τῆς κοινωνίας

ἀκριβείς και σαφείς κανόνες ἀντικατεστήθησαν με ἀορίστους, τουτουτρόπως εἴμεθα ἠναγκασμένοι και ὡς πρὸς τὰς ἀντιλήψεις περὶ τοῦ καλοῦ νὰ καταφεύγωμεν εἰς κανόνας ἀβεβίατους και ἀορίστους. Ἐξ αἰτίας τῶν διαφορῶν τῶν ἡθῶν, ποὺ ἔχουν διάφοροι λαοί, διαφορετικὰ εἶναι και τὰ καλλιτεχνικὰ κριτήρια. Εἰς τὸ σχέδιον τοῦτο ὁ Κάλβος φέρει τὸ παράδειγμα τῆς ζωγραφίας ἑνὸς συμποσίου ἀνθρωπίνων σαρκῶν. Διὰ τοὺς ἀνθρωποφάγους, λέγει, παρίσταται τοῦτο ὡς μία φυσικῶς κοινὴ λειτουργία δι' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' ὅμως διὰ τοὺς πολιτισμένους τὸ θέαμα αὐτὸ εἶναι αὐτόχροημα ἀπαρέσκον και ὀδελυκτόν. «*Θὰ ἀναφανῆ, λοιπόν, γράφει, ὡς θεῖον δῶρον ἡ Ἐπιστήμη ἐκείνη, ἣτις ἀσχολουμένη περὶ τῶν συναισθημάτων τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, θὰ ἀπονέμη τὰς πρώτας ρίζας τοῦ ὠραίου και τοῦ καλοῦ εἰς τὰ Γράμματα*». Τὰ πρῶτα ριζώματα τοῦ καλοῦ θὰ θέσῃ ἡ Ἐπιστήμη. Ἀπαιτεῖται ἡ μελέτη τῶν συναισθημάτων τῶν ἄλλων ἀνθρώπων και ἡ ἐπ' αὐτῶν ἐπίδρασις με ἰσχυροτέρους λογισμοὺς και σκέψεις. Οἱ Ἴταλοί, λέγει, ἐκτιμοῦν τὸν Ἀριόστον και τὸν Τάσσον, δὲν ἐκτιμοῦν τὸν Μίλτων. Μόνον με τὴν μελέτην τῶν ἡθῶν θὰ ἐκτιμήσουν και θὰ ἀναγνωρίσουν τὴν ἀξίαν τοῦ «*Ἀπολεσθέντος Παραδείσου*». Πρὸς ἐκτίμησιν τοῦ ὠραίου και τοῦ καλοῦ, ἐκτός ἀπὸ τὴν φύσιν, τὰ ἦθη, πρέπει, κατὰ τὸν Κάλβον, νὰ μελετηθῇ και ἡ Ἱστορία. Αὐτὰ τὰ θεωρήματα ὁ Κάλβος ἠθέλησε νὰ ἐφαρμόσῃ πρακτικῶς εἰς ἀναλύσεις τῆς Ἰλιάδος και τῆς Αἰνειάδος, εἰς ἀναλύσεις ἔργων τοῦ Δημοσθένους και τοῦ Κικέρωνος.

Γενικῶς αἱ ἀπόψεις τοῦ Κάλβου δὲν εἶναι ἀπολύτως σαφείς, καθ' ὅσον ὡς σχέδιον και εἰς ἰδίαν χρῆσιν προώριζεν. Ἡ τέχνη τοποθετεῖται εἰς τὰ ἀνώτερα κλιμάκια και βαθμίδας.

Ἀπὸ τὸ περιεχόμενον τῶν ὠδῶν του ἀναδεικνύονται εὐγενεῖς ἀντιλήψεις περὶ ποιήσεως και ποιητικῆς τέχνης. «*Αὐτὸς εἶναι ὁ Κάλβος ἀπὸ “γῆϊνα φύλλα” και ἀπὸ “ἄστρα”*. Ἀπὸ τὴ φύση παίρνει τὰ εὐκρινῆ

σχήματα και ἀπὸ τὴν ἰδέα τὰ σύμβολα. Σ' ὅλα κυριαρχεῖ ὁμως ἡ λυρική ψυχὴ του, ποὺ ἐξουσιαστικῶς τὰ ἐπιστρατεύει. Δονεῖται ἀπὸ ὑψηλὸν πάθος με μίαν ὀρητικὴν ἐσωτερικὴν. Ἡ ὑψὴ τῆς ποιήσεως του εἶναι ἀριστοκρατικὴ στὴν πνευματικὴ σημασία τῆς λέξεως»⁹.

Ὁ Κάλβος εἶναι ποιητὴς τῶν ἰδεῶν και δι' αὐτὸ εἰς τὸ κλίμα ἀδιαταράκτου ὁμοιογενοῦς χαρακτῆρος ἐπιζητεῖ νὰ ἐκφράσῃ τὰς ἰδέας του, νὰ τὰς ἐκφράσῃ με ὑψηλὴν τέχνην.

Ἡ τέχνη εἶναι ἐκείνη διὰ τῆς ὁποίας
*«δι' οὗ τὰ νέφη ἐσχίσθησαν
 και τῶν ἄστρον ἐφάνηκεν
 ἡ ἁρμονία».*

Γνωρίζομεν ὅτι τὸ μετρικὸν σύστημα τοῦ Κάλβου εἶναι ἰδιότυπον και ἡ γλῶσσά του δύσκαμπτος, ὅμως ἀναφαίνεται ὡς λαμπρὰ ἡ ἰδέα του διὰ τὴν ποίησιν. Ἐμπνέεται ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους και ἀπὸ τὸν Αἰσχύλον. Δικαιοσύνη, ἀρετὴ, ἐλευθερία παρελαύνουν με κυρίαρχον ρυθμὸν ἐπὶ τῶν 20 ὠδῶν του.

«*Ἡ πνευματικὴ ἱστορία τοῦ Κάλβου εἶναι κλεισμένη στὸ ἔργο του, και τὰ πνευματικὰ του ἐπιτεύγματα εἶναι οἱ Ὡδές. Ὅταν μιλοῦν οἱ ἐρχόμενες γενεές γιὰ τὸν Κάλβο θὰ μιλοῦν γιὰ τὰ εἴκοσι δύο αὐτὰ κομμάτια με τὰ διαλεγμένα, ἀρχαιοπρεπῆ ἐπίθετα, τὶς λαμπρὲς εἰκόνες και μεταφορὲς, τὸ πινδαρικό ὕφος, τὴ μεγαλοστομία, και τὸ κυριώτερο τὴν προσήλωσιν πρὸς τὴν Ἐλευθερίαν, τὴν ἀρετὴν και τὴν πατρίδα Ἑλλάδα. Αὐτὸ τὸ τρίπτυχο, καλλιτεχνικὰ λεπτοεργημένο ἀπὸ τὸν Ζακύνθιο Ψάλλη, θ' ἀναπληρώνη κάθε ὑλικὴ ἐκφρασίς τῆς μορφῆς του ποὺ μᾶς λείπει*»¹⁰.

Πιστεῖται ὅτι ἡ Σκλαβία ἐξεδίωξε τὰς Μούσας και ἀπεμάκρυνε τὰς Θεότητας τῆς Ἁρμονίας. Ὁ Ὅμηρος εἶναι ὁ πρῶτος φιλοξενήσας τὰς Μούσας. Οἱ στίχοι του τὸ ὑποδηλώνουν:

*«Τὰς χορδὰς ἄς ἀλλάξωμεν
 ὦ χρυσὸν δῶρον, χάριμα
 Λητογενεὸς μέγα.
 Τὰς χορδὰς ἄς ἀλλάξωμεν*

Ίονιος Λύρα» (εις Μούσας).

Συνδέει τὴν Τέχνην μὲ τὴν Ἀρετὴν:

*«... τὰ ἄνθη τὰ ἀμάραντα
τῆς ἀρετῆς γεμίζουσι
πᾶσαν καρδίαν».*

Τὴν ἀνωτέραν τέχνην συνδυάζει μὲ τὴν χαράν, ποῦ δοκιμάζει ὁ ἐργάτης τῆς. Ἡ τέχνη τονώνεται, γιγαντώνεται καὶ ἀναπτέρεται εἰς τὴν Ἐλευθερίαν καὶ πλαισιώνεται μὲ τὴν Ἀρετὴν. Αὐτὴ διὰ τὸν Κάλβον εἶναι χορηγήτρια τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς εὐαρεσκείας. Εἰς τὸ ἀντίκρουσμα τῆς Ἀρετῆς ἡ ψυχὴ τοῦ ποιητοῦ δοκιμάζει ἄφατον χαράν.

Διὰ τὸν Κάλβον «τὴν ματαιότητα τοῦ κόσμου, ὅπου ὁ θάνατος εἶναι κυρίαχος, μπορεῖ νὰ γλυκάνῃ μονάχα ἡ Ἀρετὴ καὶ νὰ διασκεδάσῃ ἡ Τέχνη καὶ ἡ Σοφία»¹¹.

Πατριώτης ὁ ποιητὴς ἔχει ἐνθουσιασμόν καὶ ἡ ποιήσις του εἶναι ἱθικολογικὴ. Παρὰ τὸ γλωσσικὸν καὶ μετροικὸν του ἰδιόρρυθμον πλέγμα, ἡ τέχνη του ἀνθεῖ εἰς τὴν ποιήσιν του. Ἐκεῖ ἐκφαίνεται τὰς περὶ τῆς τέχνης ἀντιλήψεις. Τὰ μεγάλα καὶ ὑψηλά θέματα τοῦ ἐμπνεύουν τὴν τέχνην καὶ προσπορίζουν εἰς τὸν ποιητὴν τὴν πηγαιάν ἐμπνευσι.

***

Καλὸν εἶναι νὰ διερευνήσῃ κανεὶς καὶ λοιπῶν ἑπτανησίων λογοτεχνῶν ἀντιλήψεις περὶ Τέχνης ἐν συντομίᾳ. Οἱ λεγόμενοι προσολωμικοὶ ποιηταὶ τὴν αὐτὴν ὑψηλὴν ἰδέαν εἰς τὸ σύνολόν των ἐκφράζουν ὡς πρὸς τὸ νόημα καὶ τὴν ἀποστολὴν τῆς τέχνης.

Ὁ Ἀντώνιος Κατήφορος λ.χ. γράφει εἰς τὴν ποιητικὴν του, τὴν ὁποῖαν προτάσσει εἰς τὴν Γραμματικὴν τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς «ὅτι ὠφελοῦσι γὰρ οἱ ποιηταὶ πρὸς ἀρετὴν ἡμᾶς νουθετοῦντες».

Ὁ ποιητὴς καὶ δημιουργὸς ἐξαίρετων ἔργων Ἀντώνιος Μάτεσις (1794-1875) ἐκ Ζακύνθου θεωρεῖ τὴν ποιήσιν ἐνέργειαν μὲ τὴν καθημερινὴν ζωὴν συνταυτισμένην. Δὲν εἶχε βαθυτέραν κλίσιν πρὸς τὴν τέχνην, ἀλλ' ὅμως ἠσθάνετο νοσταλγίαν πρὸς τὸ καλλιτεχνικὸν στοιχείον.

Ὁ Ἰούλιος Τυπάλδος ἀπὸ τὸ Ληξούρι

(1814-1883), φίλος τοῦ Δ. Σολωμοῦ, ἔξοχος ποιητὴς καὶ πεζογράφος, ὡς παράγοντα ἀνυψώσεως τοῦ ἀνθρώπου θεωρεῖ τὴν τέχνην. Σημειώνει ἐπὶ λέξει: «*Εἶναι ὁ ἀνθρώπος ἐμπυχῆ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ· ἀλλ' ἡ θεία εἰκόνα τοῦ Πλάστη κατ' ἔξοχὴν φανερόνεται μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων εἰς τοὺς μεγάλους ποιητάς. Εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ μεγάλου ποιητῆ ὠρμάζουσι καὶ τελειοποιοῦνται ὅλες ἐκεῖνες οἱ πνευματικὲς δυνάμεις, ὅλα ἐκεῖνα τὰ αἰσθήματα, ποῦ εἰς τὸ κοινὸν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων δὲν εἶναι παρὰ σπόρος κρυμμένος εἰς πῆλινο τύλιγμα. Ὁ μέγας ποιητὴς μὲ τοὺς φλογεροὺς λόγους, ποῦ μία ἀδάμαστη ἐσωτερικὴ δύναμις, θεόθεν ἐμπνευσμένη, τοῦ βάνει εἰς τὰ χεῖλη, εἰσχωρεῖ μέσα εἰς ὅλες τὰς ψυχάς, τὰς συγκινεῖ, τὰς ἀνάδει, τὰς καθαρίζει, τὰς κάμνει νὰ γνωρίζουν τὰ ἀπόκρυφα εἰς τὰ βάθη τοὺς κρυμμένα· ζωογονεῖ... ἐυγενίζει καὶ ὑψώνει τὰ πνεύματα μὲ τὴ φλόγα τῆς ἀγάπης πυρῶν καὶ κάνει στενότερους τοὺς δεσμοὺς ποῦ ἐνώνουν τὸν ἄνθρωπον μὲ τὸν Θεόν, δείχνοντας τὴν θεότητα παντοῦ καὶ πολλαπλασιάζοντας τὴν φύσιν εἰς τὴν φύσιν. Τοῦτῃ εἶναι ἡ ἀποστολὴ ἐκείνου τοῦ θαυμαστοῦ ὄντος, ποῦ οἱ προπάτορές μας μὲ τὴν ἀλήθειαν ὠνόμασαν ποιητὴν»¹².*

Ὁ Ἰάκ. Πολυλᾶς, Κερκυραῖος (1825-1896), ὁ γνωστὸς ὑπομνηματογράφος καὶ περισσότερο ἐρμηνευτὴς τοῦ ποιητοῦ τῆς Ἐλευθερίας, γόνιμος καὶ ἐπιδέξιος μεταφραστὴς κλασσικῶν ἔργων, μὲ ποιήματα ἐκφραστικὰ καὶ συγκεντρωτικὰ φιλοσοφικῶν στοχασμῶν, διατυπώνει ἀπόψεις περὶ τέχνης θαυμασίας. Καλλιεργεῖ ὑψηλὴν ἰδέαν, ποῦ τὸν ὀδηγεῖ εἰς τὴν μετάφρασιν τῆς Ἰλιάδος. «*Εἰς τὴν ὁδὸν εἰς τὸν θάνατον*» τοῦ Δ. Σολωμοῦ, μαζί μὲ τὴν ἰδέαν τῆς Ἐλευθερίας, τὴν ἀγνότητα τῆς γυναικείας φύσεως ψάλλει τῆς τέχνης τὸ αἰώνιον κάλλος.

«*Πῶς ἀγκαλιάζω ὃ, τι ὑψηλὸ κι ὠραῖο*» θὰ τονίσῃ κατόπιν ὁ ποιητὴς τῶν σοννέτων Λορέντζος Μαβίλης (1860-1912). Ἐχει συλλάβει καὶ αὐτὸς τὸ θέμα τῆς Τέχνης, ἐφ' ὅσον τὰ μυστικὰ τῆς εἶναι «*ἡ λυρικὴ σύλληψη, ἡ*

λεπτή μουσική διάθεση, ή θέρη και ό κρα-
δασμός, που ύποχωρούν κατά κανόνα σε μιá
ένάρετη ένατένιση».

Είναί γεγονός ό ό Μαβίλης στιχουργεί
άπό νεαρής ήλικίας. Όπως ό Σολωμός έτσι
και ό ίδιος έπέδωκε την τελειότητα της μορ-
φής και συνεπώς όλίγα του ποιήματα έκρι-
νε δημοσιεύσιμα. Είναί ό στρατιώτης της πα-
τριωτικής ιδέας, που όμως καλλιεργεί την
ποιητική τέχνη με λεκτική συμπύκνωση,
με ιδεώδη λάξευση και κατανοεί τον σκο-
πόν της Τέχνης. «Ός όλων των Έπτανησίων
ποιητών, ούτω και ή πλέον ενάίσθητος χορ-
δή της λύρας του Μαβίλη, άφιερώνει τάς
ζωηροτέρας συνθέσεις της εις έξύμνησιν της
Πατρίδος, ως γενεθλίου γής, αλλά και μη-
τρος του πολιτισμού, με ιερών και ένδοξον
παρελθόν, φυσικάς καλλονάς, μύθους και
θρύλους έναρμονιζομένους κατά τρόπον
θαυμάσιον εις συγχορδίας ποικίλων τόνων,
τούς όποιους συμπληρώνει ό ήχος της σάλ-
πιγγος διά νά άκουσθή τέλος μεγαλόστομος
ή ώδή της θυσίας («Χάρρις») εις την διακο-
νίαν ενός ύψηλου ιδανικού»¹³.

Άξιόλογοι είναι οι στοχασμοί του Γ. Κα-
λοσγούρου διά την τέχνην. Ό Κερκυραίος
ποιητής (1853-1902), φίλος του Ί. Πολυλά,
θαυμαστής του Σολωμού, ανακαλύπτει έναν
έσωτερικόν σύνδεσμον μεταξύ των μεγεθών
Θρησκείας και Τέχνης. Διαβάζομεν εις τά
περίφημα προλεγόμενα του «Προμηθέα Δε-
σμώτη» τά ακόλουθα: «Μπορεί νά πεί κα-
νείς πώς όλα τά μεγάλα ποιήματα όλων των
έποχών θέτουν γενικότερα ή μερικότερα τό
πρόβλημα του ανθρώπου. Όλα όπισω από
τόν ήρωα κρύβουν τον άνθρωπο στην καθο-
λική έννοιά του. Όλα γεννώνται μέσα στη
μαγεμένη ψυχή μας, τά ύψηλά και σωτήρια
αίσθήματα του Έλέους και του Φόβου, άνα-
σηκώνουν τό λογισμό μας στην Ίδέα του
άνθρώπου, στο στοχασμό του προορισμού
του στον κόσμο...». Κατά την συνέχεια της
μελέτης του αυτής αναφέρει ό ό ή τέχνη εί-
ναι ανάγκη «διά νά ύπηρετήσει την θρη-
σκείαν, νά παραστήσει τό άγιον, νά κάμη αί-
σθητόν τό αντικείμενον της λατρείας...»¹⁴

Ό Καλοσγούρος φρονεί ό ό ή χριστιανι-
κή θρησκεία γεννά την ποιήσιν των άληθινά
μεγάλων. Άπό μιάν παρομοίαν άντίληψιν
ήμπορεί κανείς νά έρμηνεύσει τά κριτήρια
του Καλοσγούρου. Τά πάντα ζυγίζει με τά
εύγενέστερα και ύψηλότερα σταθμά προκει-
μένου νά άνιχνεύσει ό συγγραφέυς την άπο-
στολήν της τέχνης και του στοχασμού. Τά
παιδαγωγικά του αξιώματα, όπως τά δια-
τυπώνει, είναι άξιόλογα διά την σημερινήν
έποχήν, όπου έπικρατεί ένας κόσμος ήθικής
καχεξίας και πνευματικής άναρχίας εις πολ-
λούς τομείς.

Δέν άπαιτείται ή συνέχεια. Ήδη έχομεν
λάβει μιάν ένήμερωσιν των περι της τέχνης
άντιλήψεων των Έπτανησίων.

Είναί γνωστόν ό ό συνέδεσαν την τέχνην
με την έκφρασιν του Άνωτέρου, του Άπο-
λύτου, του Ύψηλου και του Όρραίου.

Με την Θρησκείαν και τό Έθνος έχουν
συνδέσει και έχουν έναρμονίσει τό ύψηλόν
της περιεχόμενον.

Κάποια διαφορετικά σημεία ύπάρχουν
άναμεταξύ των. Όσοι συγκρούσεις ιδεών και
τάσεων. Η κυριαρχούσα μορφή του Δ. Σο-
λωμού χορηγεί την κατεύθυνσιν. Δέν έμπο-
δίζεται ή άτομική δημιουργική πρωτοβου-
λία της πλειάδος των θαυμαστών του έθني-
κού ποιητού, όπως είναι ό κριτικός Ί. Πο-
λυλάς, ό άπαλός Ί. Τυπάλδος, ό γλυκύς Γ.
Μαρκοράς, ό άνήσυχος Λ. Μαβίλης, ό σθε-
ναρός Γ. Τερτσέτης, ό μεταφραστής Γ. Κα-
λοσγούρος, ό ιστοριοδίφης Σπ. Ζαμπέλιος
και άλλοι.

Δι' όλους των προέχει ή Τέχνη και ή κα-
τάκτης των κορυφών της Άρετής. Οι άγών-
νες του Έθνους στρέφονται προς άπόκτη-
σιν της έλευθερίας. Με αυτό τό πνεύμα γρά-
φεται ή ποιήσιν του Ά. Βαλαωρίτου (1824-
1879). Εις τον Πρόλογον της «Κυρα-Φρο-
σύνης» σημειώνει: «...Θεμέλιον της νέας έλ-
ληνικής ποιήσεως πρέπει νά είναι ή πιστή
έξιστόρησις των παθημάτων και των μαρ-
τυριών του Έθνους, ή διηγετής του Έλλη-
νισμού προς τον ξενισμόν πάλη»¹⁵.

Πινακοθήκη ήρώων όνομάζεται ή έπτα-

νησιακή Σχολή, πινακοθήκη πνευματικής και καλλιτεχνικής ζωής.

“Όλοι οί λογοτέχναι και ποιηταί ἐξ Ἑπτανήσου μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Δ. Σολωμόν ἀγωνίζονται νὰ ἐξαρθοῦν εἰς τὴν ὑψηλὴν θέαν τοῦ ποιητικοῦ κάλλους. Ἡ κατάκτησις τοῦ νοήματος τῆς τέχνης ὑπῆρξεν εἰς ὅλους ἢ διαρκῆς μέρμινα τῆς ζωῆς των.

Διὰ τοῦτο ἐκινήθησαν εἰς σφαίρας ὑψηπετεῖς καὶ εἰς ἰδεατὸν ἐπίπεδον, ὡσὰν νὰ ἐκινήθησαν εἰς μουσικὰ ὑψηλά καὶ ὑπέροπλα δώματα. Εἰς αὐτὸ τὸ ἐπίπεδον συντίθεται ἡ μεγάλη ὑποθήκη καὶ κληρονομία. Εἶναι ἡ κληρονομία τοῦ βάθους καὶ τῆς μορφῆς τῆς λογοτεχνίας, τῆς λογοτεχνικῆς δημιουργίας. Ὁ Δ. Σολωμὸς ἐπρωταγωνίστησεν εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ στίχου καὶ τῆς Τέχνης του¹⁶.

Δι’ αὐτὸ χρειάζεται νὰ ὑπάρξῃ μία στροφὴ ἐκτιμήσεως, ἀγάπης καὶ σεβασμοῦ πρὸς τὰ πρόσωπα ἐκεῖνα, καθ’ ὅσον οἱ ἐργάται αὐτοί, μὲ προεξάρχοντα τὸν Δ. Σολωμόν, συνέδεσαν τὴν εἰσφορὰν των μὲ τὸ νῆμα τῆς μακρᾶς ἐθνικῆς παραδόσεως, πλουτισμένης μὲ ἀρκετὰ χρήσιμα στοιχεῖα τοῦ Δυτικοῦ Πολιτισμοῦ.

Εἰς πολλοὺς τομεῖς καὶ εἰς τὸν τομέα τῆς τέχνης ἡ συμβολὴ τῶν Ἑπτανησίων διὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ ὑπῆρξεν ἀναντίρρητος καὶ πλουσία.

ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ
Φιλολόγος - Ἐπίτιμος Λυκειαρχῆς

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ - ΠΑΡΑΠΟΜΠΑΙ

1. Β.Ν. Τατάκης: «Ἀνησυχίαι τῆς ἐποχῆς μας» (Ἡ Τέχνη) ἐκδ. «Εὐθύνη» 1988, σελ. 122.
2. Γ.Θ. Ζώρας: «Ἑπτανησιακὰ Μελετήματα» Α' Τόμ. Ἀθήναι 1960, σελ. 91.
3. Ι. Ν. Θεοδωρακόπουλος: «Σύστημα Φιλοσοφικῆς Ἠθικῆς», τόμ. Α' 1952, σελ. 61.
4. Διονυσίου Σολωμοῦ: «Ἄπαντα τὰ εὐρισκόμενα» (Προλεγόμενα Ἰακώβου Πολυλά), Ἐπιμέλεια: Μ. Καλλοναίου - Ἐκδ. «Μαρτῆ» σελ. 14.
5. Γ. Θ. Ζώρας: ἔνθα ἄνωτ. Β' «Ἑπτανησιακὰ Μελετή-

- ματα», 1959, σελ. 17.
6. Κλ. Παράσχος: «Ἐλληνες Λυρικοί» Ἀθήναι, 1953, σελ. 61.
7. Ε. Κριαρᾶς: «Διονύσιος Σολωμὸς» (ὁ βίος - τὸ ἔργο), Θεσσαλονίκη, 1957, σελ. 123.
8. Γ. Θ. Ζώρας: «Αἱ περὶ τέχνης θεωρίαι τοῦ Κάλβου», περ. «Ἑλληνικὴ Δημιουργία», τεύχ. 118, 1953, σελ. 7-9.
9. Θ. Ξύδης: «Κάλβος» περ. «Παιδεία καὶ Ζωή» ἔτος 1960, σελ. 69.
10. Ν.Β. Τωμαδάκης: «Ἀνδρέας Κάλβος» (Ἀπανθίσματα) Ἐκδ. Οἶκος «Φέξη», Ἀθήναι 1962, σελ. 160.
11. Ν.Β. Τωμαδάκης: «Νεοελληνικά» (δοκίμια καὶ μελέται) Ἀθήναι, 1952, σελ. 102.
12. Γ. Θ. Ζώρας: «Ἑπτανησιακὰ Μελετήματα», Α' 1960, σελ. 92 καὶ Ἰούλιος Τυπάλδος: «Ἄπαντα» Ἀναστύλωσε Ν. Κονόμος, σελ. 332-333.
13. Φ. Μπουμπουλίδης: «Γενικὴ Ἐπισκόπησις τοῦ ἔργου τοῦ Μαβίλη», Περιοδ. «Ἑλληνικὴ Δημιουργία», τεύχ. 135, 1953, σελ. 365.
14. Γ. Καλοσογίου: «Μελέτη στὸν Προμηθεά τοῦ Αἰσχύλου», περιοδ. «Ἑλληνικὴ Δημιουργία», τεύχος 151, σελ. 597-8.
15. Ἄ. Βαλαωρίτης: «Ἄπαντα», τόμ. Α', Ἐκδόσεις, 1955, σελ. 201.
16. Ὁ Γ. Βερίτης (φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Ἀλεξάνδρου Γκιάλα), ὁ πολὺκλαυτος κατὰ τὸν αἰμνηστον καθηγητὴν Γ. Θ. Ζώρα, ἀπὸ τῆς ἐκδημίας τοῦ ὁποίου συνεπληρώθησαν 50 χρόνια ἐφέτος τὸν Μάϊον, σπάνιος χριστιανὸς ποιητὴς καὶ πεζογράφος ἐσημεῖωνε τὰ ἐξῆς διὰ τὴν ποιητικὴν καὶ τὴν ἰδέαν τοῦ Δ. Σολωμοῦ, κορυφαίου τῶν Ἑπτανησίων, περὶ Τέχνης: «*Εὐθὺς ἀπ' τὴν ἀρχὴν θὰ εἶχαμε νὰ παρατηρήσωμε κατὰ τὸ ξεχωριστὸ καὶ βαρυσήμαντο στῆν ποιητικὴν τοῦ Σολωμοῦ. Εἶναι ἡ θαυμαστὴ συνέχεια καὶ συνέλεια τῆς καλλιτεχνικῆς του δεοντολογίας. Στὰ τριανταπέντε καὶ πλέον χρόνια τῆς ἐντονης λογοτεχνικῆς του ζωῆς οἱ θεωρητικὲς ἀντιλήψεις τοῦ ποιητῆ μπορεῖ νὰ σημεῖωσαν ἐξελίξι καὶ ν' ἀναπτύχθησαν σὲ πλάτος καὶ σὲ βάθος - τὰ κύρια ὁμῶς καὶ οὐσιαστικὰ σημεῖα, ὅπου ἐβάδισε, οἱ βασικὲς ἀρχὲς ἀπάνω στὶς ὁποῖες στηρίχθηκε, ἔμειναν ἴδιαι καὶ ἀναλλοίωται. Μία εἶναι καὶ μένει ἡ Πίστις τοῦ ποιητῆ, μία ἡ κοσμοθεωρία του καὶ μία ἡ αἰσθητικὴ του, ἀπὸ τὸν “Ἰγμονεῖς τὴν Ἐλευθερίαν” ὡς τοὺς “Ἐλευθέρους Πολιορκημένους” καὶ ὡς τὸν «Κρητικόν» καὶ ὡς τὰ στερνὰ ἀποσπάσματα τοῦ «Λάμπρου», τὸ δόγμα τὸ δικό του ἦταν: Ἡ Τέχνη γιὰ τὸ ἔθνος - ἡ Τέχνη γιὰ τὸ ἀνθρώπινο σύνολο - ἡ Τέχνη γιὰ τὸν Θεόν» (Γ. Βερίτης «Ἄπαντα» (Ἄρθρα καὶ Μελέται) Ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός», Ἀθήναι, 1958, σελ. 37.*

ΕΝΑΣ ΜΕΓΑΛΟΣ ΕΓΚΩΜΙΑΖΕΙ ΤΟΝ «ΠΡΩΤΟΝ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΕΝΑ»

Στις 13 Νοεμβρίου γιορτάζει η Εκκλησία μας τὸν ἅγιο Ἰωάννη τὸ Χρυσόστομο, ἕναν ἀπὸ τοὺς *«τρεις μεγίστους φωστῆρας τῆς τρισηλίου Θεότητος»*. Πρεσβύτερος στὴν Ἀντιόχεια, Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, ἦταν ὁ ἀτρόμητος μαχητὴς κατὰ τῆς πλάνης καὶ τοῦ κακοῦ. Συγχρόνως ὑπῆρξε ἕνας μεγάλος κοινωνικὸς ἐργάτης καὶ ἕνας ἥρωας καὶ μάρτυρας, ἀφοῦ πέθανε ἐξόριστος γιὰ τὴν Ἀλήθεια.

Ὁ ἱερός Χρυσόστομος ὑπῆρξε καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς πολυγραφωτέρους Πατέρες. Σὲ ἑκατοντάδες ἀριθμοῦνται τὰ συγγράμματά του, ποὺ περιλαμβάνουν πραγματεῖες, ὁμιλίες, ἐπιστολές, καὶ καλύπτουν δεκάδες τόμους μὲ χιλιάδες σελίδες. Οἱ ὁμιλίες του ποὺ καταγράφονταν ἀπὸ τοὺς ταχυγράφους τῆς ἐποχῆς του, εἶναι ποικίλου περιεχομένου, ἐρμηνευτικές, ἠθικές, δογματικές, πανηγυρικές, ἐγκωμιαστικές.

Στις ἐγκωμιαστικές του ὁμιλίες, ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, συχνὰ ἀντλοῦσε θέματα ἀπὸ τὴν ἀκένωτη πηγὴ τῆς αὐτοθυσίας καὶ τοῦ ἡρωισμοῦ τῶν Ἀποστόλων καὶ Μαρτύρων τῆς Πίστεως. Ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατός τους συγκλόνιζαν τὴν καλλιεργημένη ψυχὴ του καὶ τὸν κινούσαν σὲ ὕμνους στὸ πνεῦμα τῆς χριστιαν-

ικῆς θυσίας. Ἰδιαίτερα τὸν συγκινοῦσε ἡ μορφή τοῦ ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν, τοῦ Παύλου, ποὺ μᾶς ἔδωκε τὴν εἰκόνα του τόσο λαμπρὴ καὶ τέλεια. ἴσως, γιὰτὴν μὲ τὸν «**Πρῶτον μετὰ τὸν Ἔνα**» εἶχε συγγενῆ τὴν ψυχὴ ὁ μεγαλύτερος ρήτορας τῆς Ἐκκλησίας μας. Οἱ ἑπτὰ εἰδικές ὁμιλίες του, ποὺ μᾶς ἄφησε γιὰ τὸν «φερωτό» Ἀπόστολο, εἶναι ἀριστουργήματα λόγου. Ἀλλὰ καὶ σὲ ἄλλες εὐκαιρίες ὁ ἱερός Χρυσόστομος ὕμνησε τὸν ἀπόστολο Παῦλο. Ἀπὸ αὐτὸ τὸ χρυσορυχεῖο λιγοστὰ ψήγματα θὰ συλλέξουμε, δίνοντάς τα σὲ νεοελληνικὴ ἀπόδοση:

*«Δὲν θὰ πέσει κανεὶς ἔξω, ἂν ὀνομάσει λειβάδι ἀρετῶν καὶ παράδεισο πνευματικὸ τὴν ψυχὴ τοῦ Παύλου... Μὲ τὴ δύναμη τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ ἀνθοῦσε ἡ ψυχὴ του καὶ ταυτόχρονα παρουσιάσθησαν δεκτικὴ καὶ ἄξια τῆς θείας χάριτος. Ἔτσι, ἀφοῦ ἔγινε **«σκεῦος ἐκλογῆς»** καὶ ὀλίτελα ἐξαγνίσθηκε, δὲν μποροῦσε παρὰ νὰ εἶναι δοχεῖο εὐρύχωρο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἔτσι πήγασαν ἀπὸ μὰ τέτοια ψυχὴ θαυμαστοὶ ποταμοί, ὄχι τέσσερις μονάχα, ὅπως ἦταν ἐκεῖνοι ποὺ πήγαζαν ἀπὸ τὸν Παράδεισο τῆς Ἐδέμ, ἀλλὰ πολὺ περισσότεροι. Οἱ ποταμοὶ αὐτοὶ ρέουν καθημερινά. Καὶ δὲν ποτίζουν τὴν γῆ, ἀλλὰ τίς ψυχές τῶν ἀνθρώπων*

καὶ καρποφοροῦν τὴν ἀρετή...»

Καὶ πλέκοντας ὁ μέγας Κήρυκας τοῦ θεοῦ Λόγου τὸ ἀμάρταντο στεφάνου του γιὰ τὸν φλογερὸ Πρωτοκορυφαῖο Ἀπόστολο, τὸν συγκρίνει μὲ τοὺς μεγάλους ἄνδρες τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης, μὲ τὸν Ἀβραάμ, τὸν πάγκαλο Ἰωσήφ, τὸν Μωϋσῆ, τὸν Ἰωάννη τὸν Πρόδρομο καὶ ἄλλους, καὶ τὸν βρίσκει νὰ συγκεντρώνει τὶς ἀρετὲς ὄλων καὶ ἔτσι νὰ εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ ὅλους. Μὰ δὲν περιορίζεται ὡς ἐδῶ. Ἐπιχειρεῖ μιὰ σύγκριση μὲ τοῦ Οὐρανοῦ τοὺς ἐνοίκους, τοὺς ἀγγέλους. Καὶ λέει:

«Μᾶς ἀπομένει τώρα νὰ τὸν συγκρίνομε με τοὺς ἀγγέλους... Ποιό, λοιπόν, εἶναι τὸ μεγαλεῖο τους; Τὸ ὅτι μὲ κάθε ἀκρίβεια ὑπακούουν στὸν Θεὸ καὶ πού γι' αὐτὸ ὁ Δαβὶδ ἐθαύμαζε καὶ ἔλεγε γι' αὐτούς "οἱ ἄγγελοι εἶναι δυνατοὶ σὲ ἰσχύ καὶ ἐκτελοῦν πρόθυμα τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ". Ἀλλὰ τὴν ἴδια ὑπακοή μὲ τὴν ἴδια ἀκρίβεια θὰ δεῖς καὶ τὸν Παῦλο νὰ τηρεῖ. Ἀλήθεια, αὐτὸ εἶναι τὸ θαυμαστό, ἐνῶ ζοῦσε στὴ γῆ καὶ φοροῦσε θνητὸ σῶμα, συναγωνιζόταν μὲ τοὺς ἀγγέλους...»

Ἄς σημειώσουμε ἀκόμα ὅτι συχνὰ ὁ ἱερός Χρυσόστομος μὲ ζωηρὰ χρώματα περιγράφει τὸν φλογερὸ ἐνθουσιασμὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου, τὴν ἀκαταπόνητη δραστηριότητά του, τοὺς κόπους καὶ τὶς θυσίες του γιὰ τὴν ἀγάπη καὶ τὴ δόξα τοῦ Χριστοῦ. Λέει:

«Ὁ Παῦλος τρέχοντας σ' ὅλη τὴν Οἰκουμένη ὅλους τοὺς ἔφερε πρὸς τὴν ἀλή-

θεια, σὰν χεῖμαρρος πού περνώντας ἀνατρέπει κάθε ἐμπόδιο. Καὶ ὅπως ἕνας ἀθλητῆς πού παλεύει, τρέχει, πυγμαχεῖ ἢ ἕνας στρατιώτης πού μάχεται στὰ τεῖχη ἢ κάτω σὲ πεδιάδα ἢ στὴ θάλασσα, ἔτσι καὶ ὁ Ἀπόστολος σὲ κάθε εἶδους μάχη ἔπαιρνε μέρος καὶ ἦταν φλογερός. Καὶ ὅπως τὸ λιοντάρι πού βρυχιέται καὶ βγάζει φλόγα ἀπὸ τὸ στόμα τρέχει παντοῦ, ἔτσι κι αὐτὸς σ' ὅλους ἦταν φοβερός καὶ παντοῦ ἔτρεχε συνεχῶς ταχύτερα ἀπὸ τὸν ἄνεμο. Καὶ ὅπως ἐκεῖνος πού διευθύνει ἕνα σπῆτι ἢ ἕνα πλοῖο, ἔτσι καὶ Αὐτὸς κυβερνώντας ὅλη τὴν Οἰκουμένη, τραβοῦσε ὅσους κινδύνευαν νὰ πνιγοῦν, στήριζε τοὺς φοβισμένους, στοὺς ναῦτες ἔδινε διαταγές, καθισμένος στὰ πλευρὰ τοῦ πλοίου παρακολουθοῦσε τὸν ἄνεμο, τὴν πρῶρα, ἐπέβλεπε, τὰ σχοινιά ἀπλωνε, κωπηλατοῦσε, μάζευε τὰ πανιά, τὸν οὐρανὸ παρατηροῦσε, ὅλα αὐτὸς ἦταν, καὶ ναύτης καὶ κυβερνήτης καὶ λοστρωμὸς καὶ ὅλα τὰ ὑπέφερε, γιὰ νὰ γλιτώσει τοὺς ἄλλους ἀπὸ τὶς συμφορές.»

Ἡ θερμὴ πίστη καὶ ὁ φλογερὸς ζῆλος τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου τὸν κάνουν ἀπαράμιλλο ἐγκωμιστὴ τοῦ ἀποστόλου Παύλου. *«Ὁ Παῦλος ὁ θερμαίνων καὶ κινῶν, ὁ Παῦλος ὁ χεῖμαρρον ποιῶν τὸν Χρυσόστομον, τὸν δὲ Παῦλον ὁ Χριστός»*. Καὶ σ' ἕνα χειρόγραφο τοῦ 11ου αἰώνα διαβάσουμε: *«Χριστοῦ στόμα πέφυκε τὸ Παύλου στόμα, στόμα δὲ Παύλου τοῦ Χρυσοστόμου»*.

I. Γ. ΑΛ.

«ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ» ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΤΟΝ ΚΟΛΩΝΟ

Στήν έκπνοή του 20ου αιώνα 1 στους 6 κατοίκους της γης (περίπου 1 δισεκατομμύριο άνθρωποι) δεν γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση.

Το πρόβλημα του αναλφαριθμοῦ μαστιζει κυρίως τις λεγόμενες αναπτυσσόμενες Χώρες. Σε 33 από αυτές ο αναλφαριθμοῦς είναι από 50 έως 77% του ἐνήλικου πληθυσμοῦ, σύμφωνα με την ἐκθεση του ΟΗΕ για την Ἀνθρώπινη Ἀνάπτυξη του ἔτους 1997.

Ὅμως δὲν εἶναι πρόβλημα μόνο του Τρίτου Κόσμου ο αναλφαριθμοῦς. Στήν Ἑλλάδα εἶχαμε 617.646 αναλφάρητους, δηλαδή 6,8% του ἐνήλικου πληθυσμοῦ, σύμφωνα με στοιχεία της ἀπογραφῆς του 1991, ἐνῶ οἱ γυναῖκες ἔχουν τὸ προβάδισμα με ποσοστὸ 8,9%.

Τὰ παραπάνω στοιχεία ἀφοροῦν αὐτοὺς πού ἡ Ἐπιστήμη χαρακτηρίζει «*ὀργανικά αναλφάρητους*», δηλαδή τοὺς μὴ γνωρίζοντες γραφή και ἀνάγνωση. Ὑπάρχουν ὅμως και αὐτοὶ πού χαρακτηρίζονται «*λειτουργικά αναλφάρητοι*», δηλαδή δὲν τελείωσαν τὴ στοιχειώδη ἐκπαίδευση και ἐγκατέλειψαν τὸ Σχολεῖο πρόωρα. Ποσοτικά ο λειτουργικός αναλφαριθμοῦς προσδιορίζεται με κριτήριο τὴν 9χρονη ὑποχρεωτική ἐκπαίδευση και στή βάση αὐτή ὑπολογίστηκε στήν Ἑλλάδα σὲ 47,8% με τὴν ἀπογραφή του 1991. Στὴ χώρα μας ο αναλφαριθμοῦς εἶναι ἀπὸ τοὺς ὑψηλότερους στήν Εὐρώπη, ὅπου μόνο ἡ Πορτογαλία (10,4%), ἡ Μάλτα (14%), ἡ Ἀλβανία (15%) και ἡ Τουρκία (18,4%) εἶναι σὲ χειρότερη μοῖρα.

Ὡστόσο τὸ πρόβλημα ἔχει εὐρύτερες κοινωνικές διαστάσεις. Οἱ μαθησιακές δυσκολίες, τὰ οικονομικά και οἰκογενειακά προβλήματα, καθώς και ἡ ἀδιαφορία γονέων και ἐκπαιδευτικῶν, ὀδηγοῦν 1 στους 10 μαθη-

τὲς μακρυνὰ ἀπὸ τὸ Σχολεῖο σύμφωνα με ἐρευνα του Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου με θέμα: «*Οἱ μαθητὲς πού ἐγκαταλείπουν τὲς σπουδὲς τους στὸ Γυμνάσιο και οἱ ἀνάγκες τους για ἐπαγγελματική ἐκπαίδευση και κατάρτιση*». Ὑπολογίστηκε ὅτι 170.000 νέοι ἡλικίας 12 ἔως 21 ἐτῶν δὲν ἔχουν ὀλοκληρώσει τὴν 9χρονη ὑποχρεωτική ἐκπαίδευση στὸ σύνολο τῆς Χώρας! Τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ αὐτῶν ζεῖ στὰ νησιά του Ἰονίου (17,33%), στή Θράκη (16,88%) και στήν Κρήτη (15,62%). Ὡς πρὸς τοὺς Νομοὺς τὴν ἀρνητική πρωτιά κατέχει ἡ Ζάκυνθος (30,43%) και ἀκολουθοῦν ἡ Ξάνθη (29,73%), τὸ Ρέθυμνο (25,99%) και ἡ Εὐρυτανία (22,18%).

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ Λεκανοπέδιο τῆς Ἀττικῆς, ἡ μεγαλύτερη διασροή μαθητῶν ἐντοπίζεται στὰ Σχολεῖα τῆς Δυτικῆς Ἀθήνας, του Πειραιᾶ και του κέντρου τῆς Πρωτεύουσας. Μία ἀπὸ τὲς περιοχὲς αὐτὲς εἶναι και ὁ Κολωνός.

***

Στὴν Ἀθήνα του Περικλῆ (4ος π.Χ. αἰ.) ἡ συνοικία του Κολωνοῦ ἦταν ἀπὸ τὰ ωραιότερα τμήματα τῆς Πόλης και λεγόταν Ἴππειος Κολωνός. Ἐκεῖ γεννήθηκε και ἔζησε ὁ περίφημος τραγικός ποιητὴς Σοφοκλῆς. Στὸν Κολωνὸ ἐπίσης βρισκόταν ἡ φιλοσοφική Σχολὴ του Πλάτωνα, ἡ ἐπονομαζόμενη και Ἀκαδημία. Ἡ Πλατωνική Ἀκαδημία ἔζησε 9 αἰῶνες και ἔκλεισε τὸ 529 μ.Χ. με διαταγή του Ἰουστινιανοῦ, συμβάλλοντας και αὐτή -ὅπως και οἱ ἄλλες φιλοσοφικές Σχολὲς τῆς Ἀθήνας- στήν πνευματική ἀκμὴ τῶν Ἀθηνῶν.

Στὴν Ἀθήνα ἄλλωστε ὀλοκλήρωσαν τὲς σπουδὲς τους οἱ Βασίλειος ὁ Μέγας, Γρηγό-

ριος ο Θεολόγος και Ιωάννης ο Χρυσόστομος τον 4ο μ.Χ. αί., μιά και έθεωρείτο ως τo μοναδικό Κέντρο τών πανεπιστημιακών σπουδών.

Στόν Κολωνό εξάλλου λειτουργούσε και πολυσύχναστο Γυμναστήριο τών νέων που λεγόταν «Γυμνάσιον».

Μετά τή σύσταση του Έλληνικού Κράτους ο συνοικισμός που δημιουργήθηκε στην περιοχή λεγόταν «*συνοικισμός τών Έλαιοτριβείων*» από τά λιοτρίδια που λειτουργούσαν εκεί. Με Βασιλικό Διάταγμα στις 7/6/1906 αυτός μετονομάστηκε σε Έκαδημία Πλάτωνα. Σε μιά δημοσιογραφική έρευνα του 1927 για τήν εξέλιξη τής ευρύτερης περιοχής Κολωνού-Έκαδημίας Πλάτωνα αναφέρονται τά εξής: «*Ο τόπος είναι μιά φωχή συνοικία με πολλές έλλείψεις. Ο φωτισμός είναι ανεπαρκής. Το νερό έρχεται κάθε 5 μέρες. Έτσι οι κάτοικοι πίνουν πηγαδίσια νερά. Γι' αυτό δέν έχουν καλή υγεία, αν και τo μέρος είναι υγιεινότερο*».

Ο Κολωνός στα νεότερα χρόνια εξελίχθηκε σε εργατική συνοικία. Ο περιπατητής εκεί συχνά συναντά άτομα διαφόρων έθνικοτήτων που έχουν εγκατασταθεί στην περιοχή λόγω του χαρακτήρα της. Έτσι τά προβλήματα στον Κολωνό συνδέονται με τή φτώχεια, τήν ανεργία, τήν υποδάθμιση και τούς μετανάστες.

***

Από τή μελέτη τών στοιχείων τής Έθνικης Στατιστικής Υπηρεσίας για τo επίπεδο εκπαίδευσης στην περιοχή του Κολωνού κατά τήν απογραφή του 1991, διαπιστώνονται τά εξής:

α) Ένώ μέχρι και τήν ομάδα ηλικιών 15-19 ο αριθμός τών άγραμμάτων σταδιακά μειωνόταν, στην ομάδα ηλικιών 10-14 αύξηθηκε από 49 σε 51 άτομα, δηλαδή από 1,29% σε 1,35%, ενώ συγχρόνως μειώθηκε και ο αριθμός τών μαθητών συνολικά από 3792 σε 3760. Για τούς άνδρες τo ποσοστό αυτό συνέχισε να μειώνεται και στην ομάδα ηλικιών 10-14 σε 1% από 1,4% στην ομάδα 15-19. Αντίθετα στις γυναίκες αύξήθηκε

από 1.15% στην ομάδα ηλικιών 15-19 σε 1,7% στην ομάδα 10-14.

β) Για όσους δέν τελείωσαν τή στοιχειώδη δημοτική εκπαίδευση τo ποσοστό μειώθηκε έστω και λίγο, δηλαδή από 0,62% σε 0,5% στην ομάδα ηλικιών 15-19 από τήν ομάδα 20-24. Η μείωση αυτή αφορά τούς άνδρες και ανέχεται σε ποσοστό 0,6% από 1% τής ομάδας 20-24. Στις γυναίκες όμως αύξήθηκε τo ποσοστό αυτό σε 0,56% στην ομάδα ηλικιών 15-19 από 0,23% στην ομάδα 20-24, ενώ συγχρόνως μειώθηκε ο αριθμός τών μαθητών συνολικά από 4007 σε 3792.

γ) Οι απόφοιτοι μέσης εκπαίδευσης παρουσιάζουν συνεχή αύξηση έως και τήν ομάδα ηλικιών 20-24 με ποσοστό 48,7% έναντι 44,5% στην ομάδα 25-29. Στους άνδρες παρουσιάζεται αύξηση από 45% στην ομάδα ηλικιών 25-29 σε 47,6% στην ομάδα 20-24. Στις γυναίκες ή αύξηση αυτή είναι μεγαλύτερη και ανέχεται σε 49,76% στην ομάδα ηλικιών 20-24 από 43,95% στην ομάδα 25-29.

δ) Συνεχώς αύξηση παρουσιάζεται και στους σπουδαστές τής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης μέχρι και τήν ομάδα ηλικιών 20-24, όπου ανέχεται σε ποσοστό 26% έναντι 21,4% στην ομάδα 25-29. Στους άνδρες παρατηρείται αύξηση στην ομάδα ηλικιών 20-24 σε ποσοστό 26% από 20,5% στην ομάδα 25-29. Στις γυναίκες ή αύξηση ανέχεται σε ποσοστό 27,45% στην ομάδα ηλικιών 20-24 από 22,3% στην ομάδα 25-29.

Από τά παραπάνω στοιχεία συνάγεται ότι μέχρι και τήν ομάδα ηλικιών 15-19 ο αριθμός τών άγραμμάτων στον Κολωνό συνεχώς μειωνόταν, ενώ αυξανόταν ο αριθμός τών συμμετεχόντων στα διάφορα επίπεδα εκπαίδευσης, με τις γυναίκες να προπορεύονται τών ανδρών.

Αντίθετα στην ομάδα ηλικιών 10-14 τά μηνύματα που παρέχονται είναι άνησυχητικά. Αύξήθηκε όχι μόνο ο αριθμός τών μη αποφοιτησάντων από τή στοιχειώδη δημοτική εκπαίδευση, αλλά και τών άγραμμάτων, με τις γυναίκες να υπερτερούν έναντι τών ανδρών.

Έπομένως από το δεύτερο ήμισυ της 10ετίας του 1980 άρχισε ή αντίστροφη μέτρηση για την εκπαίδευση τών μαθητών στον Κολωνό. Σημειωτέον ότι στο χρονικό αυτό διάστημα σημειώθηκαν σημαντικές μεταβολές στην παγκόσμια κοινότητα, ενώ οι επιπτώσεις τους έπληρεσαν και τη Χώρα μας. Η Ελλάδα, όπως είναι ήδη γνωστό, έγινε καταφύγιο κυρίως οικονομικών μεταναστών, όπως Πακιστανοί, Ινδοί, Άλβανοί, υπήκοοι χωρών της Ανατολικής Ευρώπης κ.ά. Τέτοιοι μετανάστες συνήθως εγκαθίστανται σε υποβαθμισμένες φτωχογειτονίες ή έργατικές συνοικίες μεγαλουπόλεων, όπως είναι ο Κολωνός. Έπιπλέον στην περιοχή του Κολωνού ζούν πολλοί άθιγγανοι και άλλοι περιθωριακοί από διάφορες περιοχές της Χώρας μας. Έτσι έπεξηγείται ή διαρροή τών μαθητών στον Κολωνό κατά τα έτη της υποχρεωτικής τους εκπαίδευσης, καθώς επίσης και ή αύξηση του ποσοστού τών άγραμμάτων γυναικών.

Η άποφοίτηση έξάλλου μόνο από τη στοιχειώδη δημοτική εκπαίδευση και ή μη συνέχιση στις περαιτέρω βαθμίδες εκπαίδευσης, άφορα κυρίως μαθητές από οικογένειες με οικονομικά και άλλα προβλήματα. Ένας από τους κυριότερους λόγους που τὰ παιδιά αφήνουν το Σχολείο είναι ότι χρειάζεται να έργαστούν και να βοηθήσουν οικονομικά την οικογένειά τους, όπως προκύπτει από τους μαθητές στην καθημερινή επικοινωνία μαζί τους στο Σχολείο.

Από μία έρευνα του Πανεπιστημίου του Πειραιά και του Έθνικού Κέντρου Κοινωνικών Έρευνών με τίτλο «*Η πρόωρη εγκατάλειψη της 9χρονης υποχρεωτικής εκπαίδευσης και ή εργασία μαθητών στην περιοχή της Αττικής*», προκύπτει ότι οι μαθητές που εγκαταλείπουν πρόωρα το Σχολείο βγαίνουν στην άγορά εργασίας χωρίς έφοδια και χωρίς να έχουν περάσει από κάποια διαδικασία επαγγελματικού προσανατολισμού. Έτσι οι περισσότεροι εργάζονται κυρίως σε βοηθητικές εργασίες κοντά σε τεχνίτες, ή χειρωνακτικές.

Σύμφωνα με αυτή την έρευνα εκτός από

τις οικονομικές δυσκολίες, οι μαθητές διακόπτουν τη φοίτησή τους και λόγω τών μαθησιακών δυσκολιών που αντιμετώπιζουν σε ποσοστό 29,5%. Δηλαδή περίπου 3 στους 10 μαθητές διακόπτουν, έπειδή δεν μπορούν ν' ανταπεξέλλουν στις απαιτήσεις του Σχολείου και προσπαθούν να ξεπεράσουν τις δυσκολίες μόνοι τους, ή με την ύποστηριξη φίλων. Ταυτόχρονα οι γονείς τους άδυνατούν να τὰ βοηθήσουν, καθώς ή πλειονότητά τους είναι άπόφοιτοι Δημοτικής εκπαίδευσης.

Έξάλλου δεν είναι λίγοι και οι μαθητές που αισθάνονταν ότι το σχολικό περιβάλλον δεν τους «άφομοίωνε». Παραπονέθηκαν 1 στους 3 ότι δέχονταν ειρωνική, άδικη και σκληρή συμπεριφορά. Πολλοί δέ, είχαν άγχος έξαιτίας τών πολλών δυσκολιών στα μαθήματα. Ός προς τους καθηγητές, σύμφωνα με την έρευνα αυτή, 1 στους 4 έμφανιζόταν άδιάφορος για την άπομάκρυνση ενός παιδιού από το Σχολείο. Έπομένως τὰ παιδιά αυτά έχουν να κάνουν άφενός με γονείς που αντιμετώπιζουν οικονομικά, κοινωνικά και άλλα προβλήματα και χρειάζονται τὰ χρήματα που αυτά βγάξουν και άφετέρου με καθηγητές που συχνά άδιαφορούν για το αν οι μαθητές θά συνεχίσουν ή όχι τη φοίτηση.

Σημειωτέον ότι άρκετοι από τους μαθητές που διέκοψαν την υποχρεωτική εκπαίδευση, επανήλθαν για να την ολοκληρώσουν σε Έσπερινά Γυμνάσια.

Σύμφωνα με τὰ άνωτέρω, οι κοινωνικές και εκπαιδευτικές ανισότητες είναι δύσκολο να έξομαλνθούν. Είναι όμως εύκολότερο να έντοπιστούν από το Δημοτικό ή τις πρώτες τάξεις Γυμνασίου οι μαθητές που φέρνουν τις σχετικές επιβαρύνσεις.

Όσον άφορα τόν Κολωνό και την ευρύτερη περιοχή του, θά πρέπει κατ' άρχάς να γίνει καταγραφή τών μαθητών ανάλογα με τὰ ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους, όπως λ.χ. έθνικότητα, φυλή, οικονομική και κοινωνική κατάσταση κ.ά.

Να ληφθούν μέτρα για τη βελτίωση τών συνθηκών της ζωής τών παιδιών που διαβιούν κάτω από τὰ όρια της φτώχειας, ή

έχουν πολύ χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο.

Νά ενισχυθούν ήθικα και υλικά τὰ παι-
διά ποῦ διαβιοῦν στὴν περιοχὴ μέσα ἀπὸ εἰ-
δικὰ προγράμματα.

Νά παρακολουθεῖται ἡ ἐπίδοση τῶν ἀδυ-
νάτων μαθητῶν καὶ νά ὑποστηρίζονται μὲ
τὴν ἐνισχυτικὴ διδασκαλία μαθητὲς μὲ πολ-
λὲς δυσκολίες στὰ μαθήματα.

Νά ἐνισχυθεῖ ἐπίσης ὁ θεσμὸς τῶν Ἑσ-
περινῶν Σχολείων-Γυμνασίων, μὲ δάση τῆς
ἀνάγκης τῶν μαθητῶν καὶ τῆς ἰδιομορφίας
τῶν περιοχῶν διαβίωσής τους.

Α. Κουρκούτα, Διδάκτωρ Νοσηλευτικῆς
Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἐπίκουρη Καθη-
γήτρια Νοσηλευτικῆς, ΤΕΙ Θεσ/νίκης.

Β. Λανάρα, Καθηγήτρια Νοσηλευτικῆς
Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Π. Μαλαγάρης, Διευθυντὴς 9ου ΤΕΛ

Ἀθηνῶν, Φυσικός.

Ι. Οικονομόπουλος, Καθηγητὴς 9ου
ΤΕΛ Ἀθηνῶν, Ὀδοντοτεχνίτης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Π. Τριγάζη, Ἀναλφαθητισμός: Ἡ ντροπὴ τοῦ αἰῶ-
να μας, Ἐλευθεροτυπία, 8/9/97, 15.
2. Χ. Στύλου, Ἐγκαταλείπουν τὸ Σχολεῖο λόγω φτώ-
χειας, Καθημερινή, 27/1/98, 6.
3. Α. Λακάσα, Δὲν ὀλοκληρώνουν τὴ βασικὴ Ἐκπαί-
δευση, Καθημερινή, 6/5/98, 7.
4. Χ. Κάταικα, Οἱ ἀναλφάβητοι τῆς Θράκης, Τὰ Νέα,
20/10/97, 22.
5. Ἐθνικὴ Στατιστικὴ Ὑπηρεσία Ἑλλάδος: Ἀπογρα-
φὴ Πληθυσμοῦ, 17/3/91.
6. Β. Ἀγγελίδης, Μεταξογενεῖο-Κολωνός, Φιλιλπότης,
Ἀθήνα, 1992, 123-137.
7. Γ. Ι. Δημόπουλου, Ὁ Φωστὴρ τῆς Καισαρείας, Σω-
τήρ, Ἀθήνα, 1979, 25-36.
8. Μ. Ἐγκυκλοπαίδεια Νόμπελ, Χ. Γιολάνη, 1976, 1,
166.

...ΚΙ ΕΡΧΕΤΑΙ Ο ΧΕΙΜΩΝΑΣ

*Πάτησα τὸ φθινόπωρο
κι ἔρχεται ὁ χειμῶνας.
Ὡ Θεέ μου,
γ' ἅγιο Σου κέρι, σκέπη μου
ἄς ἔρθει ἀπάνωθέ μου.
Ἔτσι ξανά, σπὴν ἄνοιξη
θὰ φτάσω καρωπά,
καὶ στ' ὄριο καλοκαίρι,
ὡς θὰ 'ναι πάνω μου, Κύριε,
γ' ἅγιο καὶ στοργικὸ Σου κέρι.*

Α. ΣΤΑΥΡΙΤΗΣ

ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ

Διαβάσαμε στις εφημερίδες: «*Πρόεδρος συλλόγου ύποστηρίξης τοξικομανών συνελήφθη, ενώ προσπαθούσε να εισαγάγει στις φυλακές Κορυδαλλού ποσότητα ηρωΐνης, κρυμμένη στο τακούι του παπουτσιού του. Έν αγνοία του, όπως είπε.*» Η είδηση αφήνει αιχμές, προσθέτοντας ότι «*ή σύλληψη του προέδρου φαίνεται ότι αποτελεί την κορυφή του παγόβουνου.*» Ποιός θα αποκαλύψει το υπόλοιπο;

Και να ήταν μόνο αυτό; Υπάρχει το ευρύτερο κύκλωμα έμπορίας των ναρκωτικών που λυμαινεται τη χώρα και τη νεολαία μας. Από τα θλιβερά «βαποράκια», που πάνε να εξασφαλίσουν τη δόση τους, ως τους «βαρώνους» της κοκαΐνης, που διευθύνουν την παγκόσμια αγορά.

Είναι και το δικαστικό μας σύστημα, με τα πολλά «παραθυράκια». Πού τα έκμεταλλεύονται έξυπνοι δικηγόροι (τη δουλειά τους κάνουν οί άνθρωποι) και πληρώνονται καλά γι' αυτό. "Αν τo κρήμα είναι βρώμικο, δεν φταΐνε αυτόί. Εΐναι και ό νεωτερισμός τών «άδειών» (νεωτερισμός εΐναι, καλός θα εΐναι). Μία έβδομάδα άδεια, για να πάρη τόν άέρα του ό φυλακισμένος (άνθρωπος εΐναι κι αυτός) και... μην τόν εΐδατε.

Άκούγονται κάθε τόσο φωνές (άκόμη και ύπουργικές) που ύποστηρίζουν ότι τo χασΐς εΐναι άθωο. Και συνιστοΐν τήν καλλιέργειά του κατ' οΐκον. Για να τo προμηθεύομαστε εύκολα και να μην έχουμε άνάγκη τούς έμπορους. Λες και τo πρόβλημα ήταν οί έμποροι και όχι τo έμπόρευμα.

Άθωο, λοιπόν, τo χασΐς. Άθωοι και όλοι οί παλαιοί χασισοπότες. Πού εΐσαι καΐμένη Γαρδΐκα, με τo ειδικά κεφάλαια τής έγκληματολογΐας σου, για τΐς παραισθήσεις τους και τo έγκλήματα που έκαναν ύπό τήν έπήρεια τού χασΐς! Πού παραμένει, έν τούτοις, και σήμερα ό σΐγουρος προθάλαμος τών σκληρών ναρκωτικών.

Αυτή εΐναι ή μία πλευρά. Υπάρχει όμως και ή άλλη που κανείς δεν τήν προσέχει. Από τή σημερινή κοινωνΐα λείπουν τo ιδανικά. Για ζωή δημιουργική, για πνευματικότητα, για άυτοπειθαρχΐα. Τo μνύματα που δέχονται άπο παντού οί νέοι μας εΐναι οί απολαΐσεις. Μέσα σ' αυτές και τo ναρκωτικά.

Λείπουν και τo πρότυπα, που τo έχουμε ιδιαίτερα άνάγκη σήμερα. Γιατΐ οί κοινωνΐες δεν στηρίζονται ούτε στα τoπ-μόντελς, ούτε στους πλαιοΐμπος, ούτε στους εύαριθμους πετυχημένους ποδοσφαιριστές και τούς άστέρες τής ρόκ. Για λόγους εύνοήτους. Και όμως! Αυτοί εΐναι τo πρότυπα για τούς σημερινούς νέους.

Αυτούς λοιπόν τούς νέους, χωρίς άξια πρότυπα ζωής, χωρίς ιδανικά, χωρίς ήθικό έξοπλισμό (όλα αυτo πετάχτηκαν άπο τo προγράμματα τών σχολείων μας ως άχρηστα) τούς βομβαρδΐζουμε άδιάκοπα με τo έλκυστικά κηρύγματα τών απολαΐσεων και τΐς δελεαστικές ύποσχέσεις τών τεχνητών παραδείσων, στους όποΐους τούς βάζουμε, πολλές φορές, χωρίς να τo καταλάβουν. Με ένα «άθωο» τσιγάρο, που άποτελεΐ τήν άρχή σ' ένα δρόμο χωρίς έπιστροφή. Άφήνουμε τo παιδΐα μας άνυπεράσπιστα να παρασυρθοΐν στα ναρκωτικά (ή δρoσις τών έμπορων δεν έξουδετερώνεται με «σλόγκαν») και ύστερα στήνουμε κέντρα άπεξάρτησης.

Διαβάσαμε τΐς εφημερίδες: «*Με μΐα δόση ναρκωτικών ουσΐων, σφράγισε τo έφηβικό της όνειρα άγνωστη νέα, που βρέθηκε νεκρή στο κέντρο τής Θεσσαλονΐκης.*» Χιλιάδες τo θύματα τών ναρκωτικών κάθε χρόνο. Άμέτρητα τo όνειρα που σβήνουν, πριν άκόμα άνθίσουν. Και ή Έλλάδα κηδεΐει τo παιδΐα τής, κηδεΐει τo μέλλον τής. Με ρυθμό που όλοένα έπιταχΐνεται. Χωρίς να κάνη στήν οΐσία τίποτα. Όχι για να θεραπεΐση. Άλλά για να προλάβη τήν πληγή.

ΠΑΝΟΡΜΙΤΗΣ

ΣΧΟΛΙΑ

Ο ΛΟΓΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Ἡ διεθνὴς ἀναταραχὴ σὰ χρηματιστήρια τῆς Ἰαπωνίας, Ἀνατολῆς, ἀλλὰ καὶ σὲ ἐκείνη τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, ἡ κλονισμένη οἰκονομία τῆς Ρωσίας καὶ τῶν χωρῶν τοῦ τέως Ἀνατολικοῦ Συνασπισμοῦ καὶ ἐν γένει ἡ παρατηρουμένη ὑφεση στὶς οἰκονομίες τῶν πλουσιῶν χωρῶν τῆς Δύσεως ἐδημιούργησαν, ὅπως εἶναι γνωστόν, ἕνα κλίμα ἀνησυχίας καὶ ἀβεβαιότητος γιὰ τὴν ἔκβαση καὶ τὶς συνέπειες αὐτῆς τῆς καταστάσεως. Προβληματισμὸς καὶ συσκέψεις τῶν ὑπευθύνων χειριστῶν τῆς διεθνοῦς οἰκονομικῆς ζωῆς ἀναγγέλλονται, προκειμένου νὰ ληφθοῦν ὀρισμένα μέτρα γιὰ τὴν κατὰ τὸ δυνατόν ἐλαχιστοποίηση τῶν δυσμενῶν ἐπιπτώσεων ἐκ τῆς κρίσεως αὐτῆς στὶς ἐπὶ μέρους ἐθνικὲς οἰκονομίες.

Βεβαίως δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορὰ στὴν σύγχρονη ἱστορία καὶ εἰδικώτερα στὶς τελευταῖες δεκαετίες, ποὺ ἀκούστηκαν οἱ πρῶτοι τριγμοὶ στὸ καταναλωτικὸ οἰκοδόμημα, τὸ ὁποῖον στήθηκε στὸν μεταπολεμικόν «προηγμένον» κόσμον.

Ἀπὸ τὸ 1973 μὲ τὴν τότε λεγομένη ἐνεργειακὴ κρίση ἐκδηλώθηκαν τὰ πρῶτα συμπτώματα, σύμφωνα μὲ τὰ ὁποῖα τὸ «ὑπόδειγμα» τῆς πρώτης μεταπολεμικῆς 25ετίας ἔφθανε στὴν ὀριακὴ του μορφή. Ἀλλὰ καὶ τότε οἱ προσηλωμένοι στὸ πνεῦμα τοῦ καταναλωτισμοῦ καὶ δέσμοι ἐνὸς τρόπου ζωῆς ἀπέστρεψαν τὸ πρόσωπό τους ἀπὸ τὴν πραγματικότητα καὶ ἤθελαν νὰ πιστεύουν, ὅτι ἐπρόκειτο γιὰ μίαν περιορισμένη καὶ συγκυριακὴ ἢ παροδικὴ κρίση. Ὡστόσο ἡ οἰκονομικὴ πρόοδος καὶ ἀνάπτυξη τῶν κρατῶν, κυρίως στὴν Ἰαπωνία, Ἀνατολή, καὶ ἡ γένεση ἰσχυρῶν οἰκονομικῶν κέντρων καὶ στὶς χώ-

ρες αὐτές, ἐδημιούργησαν τὴν ἐντύπωση ὅτι τὰ συμπτώματα τῆς κρίσεως τοῦ 1973 εἶχαν ξεπαρασθεῖ καὶ ἡ ἀνθρωπότητα, τουλάχιστον στὸ τμήμα τῶν λεγομένων ἀνεπτυγμένων χωρῶν, ἐβάδιζε σταθερὰ σὲ μιὰ πορεία συνεχοῦς προόδου.

Ὅμως τὸ ἔτος, ποὺ ἐκπνέει, ἔγινε ἄμεσα καὶ ὀδυνηρὰ αἰσθητὸ ὅτι «τὸ σύστημα τοῦ ἀκράτου ποσοτικισμοῦ» ἔφθασε σὲ ἕνα ὀριακὸ σημεῖο καὶ ἄρχισε νὰ αὐτοαναιρεῖται. Λειτουργήσῃ καὶ ἐδῶ «ὁ νόμος τοῦ πεπερασμένου», θεμελιώδης νόμος τῆς ζωῆς. Ἡ ἀφθονία στὴν παραγωγή καὶ ἀντίστοιχα ἡ ὑψηλὴ κατανάλωση ὀδήγησαν στὸ ὀριακὸ αὐτὸ σημεῖο καὶ στὴν σημερινὴ κρίση. Ἔτσι τὸ σύστημα ἄρχισε «νὰ τρώγει τὶς σάρκες του» καὶ νὰ αὐτοαναιρεῖται. Τὰ οἰκονομικὰ μέτρα ποὺ ἐξαγγέλλονται γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῆς κρίσεως εἶναι προφανῶς οἱ πρῶτες βοήθειες μόνον. Κανεὶς δέβεια ρεαλιστῆς ἄνθρωπος δὲν πιστεύει ὅτι ἀρκοῦν αὐτοῦ τοῦ εἶδους οἱ χειρισμοὶ γιὰ μίαν μονιμώτερη θεραπεία καὶ ἀνάρρωση.

Ἡ ἄνιση ἢ δικαιότερη κατανομή τῶν παραγομένων ὑλικῶν ἀγαθῶν, ἡ στήριξη τῶν κλονιζομένων οἰκονομιῶν ἀπὸ τὶς πλουσιώτερες χώρες, ὁ περισσότερος ἢ μειωμένος κρατικὸς παρεμβατισμὸς στὴν οἰκονομικὴ ζωὴ εἶναι μεγάλα θέματα, ποὺ δικαιολογοῦν τὸ ἐνδιαφέρον, ὄχι μόνον τῶν εἰδικῶν καὶ ὑπευθύνων, ἀλλὰ καὶ τοῦ λαοῦ. Ἀσφαλῶς ὅμως δὲν ἐξαντλεῖται σὲ αὐτὰ ἡ ἀναζητήση λύσεων γιὰ τὴν ἀποτροπὴ παρομοίων κρίσεων.

Καὶ ἡ κρίση αὐτὴ δὲν εἶναι ὀπωσδήποτε ἀγιάτρευτη, ἂν ἀντιμετωπισθεῖ σωστά, εἶναι ὅμως ἱκανὴ νὰ ἐπιφέρει μεγάλες καταστροφές, ἐὰν δὲν γίνον ἰσχυροὶ ἀπὸ ἕνα σημαντικό ποσοστὸ τῶν σημερινῶν ἀνθρώπων οἱ βαθύτερες αἰτίες τῆς κακοδαι-

μονίας και δὲν ὑψωθεῖ ἀντίστοιχα μιὰ ρωμαλέα διάθεση γιὰ μιὰ ἀνακατάταξη στὴν ἱεραρχία τῶν ἀξιών.

Ὁ ἀπολυτοποιημένος αὐτοσκοπὸς τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως, ἔτσι ὅπως ἀπαντᾶται στὴν εὐρεία ἐκβιομηχάνιση μὲ τὴν βοήθεια μιᾶς ὀλοένα τελειότερης τεχνολογίας καὶ τὴν ἀπειλουμένη ἐξάντληση τῶν φυσικῶν πόρων, ὀδηγεῖ, παρὰ τὴν πρόσκαιρη ἱκανοποίηση ἀμέσων ἀναγκῶν, στὴν γένεση δυσεπιλύτων προβλημάτων, τὰ ὁποῖα ἀργὰ ἢ γρήγορα ἔχουν δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις στὴ ζωὴ τῶν λαῶν.

Καὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι σὲ ὅλην αὐτὴ τὴν περίπλοκη ἀπὸ οικονομικῆς ἀπόψεως κατάσταση βασικὸ ρόλο παίξει ἡ νοηματοδότηση τῆς ζωῆς. Ὅσον τὸ νόημα τῆς ζωῆς ἐξαντλεῖται γιὰ τὶς εὐρεῖες μᾶζες στὸ κινήγι γιὰ τὴν κάλυψη τῶν διαρκῶς ἐρυννομένων ὑλικῶν ἀναγκῶν καὶ μόνον, τότε ἡ ἀπειλὴ γιὰ παρόμοιες οικονομικὲς διαταραχὲς θὰ εἶναι ὁρατὴ.

«Ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν», μᾶς ὑποδεικνύει ὁ Κύριος, θέτοντας μὲ τρόπον ἀπλὸ καὶ σαφὴ τὴν θεμελιακὴ προϋπόθεση γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση παρομοίων προβλημάτων. Ἡ παραθεώρηση τοῦ πνευματικοῦ παράγοντα στὴν νοηματοδότηση τῆς ζωῆς καὶ στὶς πρακτικὲς τῆς ἐφαρμογῆς καὶ ἡ προσήλωση ἀποκλειστικὰ τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου στὴν ἐπίτευξη ὑλικῶν στόχων, γεννοῦν συνθήκες κοινωνικῆς καὶ οικονομικῆς ἀνισορροπίας, παρόμοιες μὲ αὐτὲς ποὺ ἀντιμετωπίζομε σήμερα.

Τὸ ἐρώτημα εἶναι, ἂν καὶ αὐτὴν τὴν φορὰ τὰ παθήματα θὰ γίνουν μαθήματα γιὰ μιὰ πνευματικὴ ἀνάταση τῶν συγχρόνων κοινωνιῶν.

ΤΟ ΑΙΤΗΜΑ

ΓΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

Παρὰ τὴν κατάρρευση τὴν τελευταία δεκαετία τῶν λεγομένων καθεστώτων τοῦ ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ στὶς χώρες τῆς Ἀνα-

τολικῆς Εὐρώπης καὶ στὴν Σοβιετικὴ Ἐνωσι, ἐν τούτοις ἔγιναν τὸ χρόνο αὐτὸν ἐορταστικὲς ἐκδηλώσεις γιὰ τὴν ἐπέτειο τῶν ἑκατὸν πενήντα χρόνων ἀπὸ τὴν κυκλοφορία τοῦ λεγομένου «Κομμουνιστικοῦ Μανιφέστου», μὲ συντάκτες τὸν Κάρολο Μάρξ καὶ τὸν Φρίντριχ Ἐγγελς, μὲ κορυφαία ἐκείνη στὸ Παρίσι (13-16 Μαΐου), στὴν ὁποία συμμετεῖχε καὶ πολυμελὲς ἀντιπροσωπεῖα τῆς ἑλληνικῆς ἀριστερᾶς.

Τὸ ἔτος 1848, ἔτος ἐκρήξεων ἀναστασιακῶν κινήματων, στὴν Εὐρώπη, εἶδε τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας τὸ βιβλίο αὐτό, τὸ ὁποῖο σύμφωνα μὲ τὴν ἄποψη τῶν σχολιαστῶν τοῦ «ἔδωσε ἐπιστημονικὴ βάση στὸν σοσιαλισμὸ καὶ γερὲς πολιτικὲς κατευθύνσεις στὸ ἐργατικὸ κίνημα».

Καὶ τὸ βιβλίο αὐτό ἀρχίζει μὲ τὶς φράσεις: *«Ἐνα φάντασμα τριγυρίζει στὴν Εὐρώπη, τὸ φάντασμα τοῦ κομμουνισμοῦ. Ὅλες οἱ δυνάμεις τῆς γήρκης Εὐρώπης ἐνώθησαν σὲ ἱερὴ συμμαχία γιὰ νὰ τὸ κνηγήσουν. Ὁ Πάπας καὶ ὁ Τσάρος, ὁ Μέττερνιχ καὶ ὁ Γκιζώ, οἱ γάλλοι ριζοσπάστες καὶ οἱ γερμανοὶ ἀστυνομικοὶ»*.

Καὶ τὸ φάντασμα αὐτό, ἀπειλὴ τότε -τὸ 1848- γιὰ τὰ ἔθνη τῆς Εὐρώπης, ἐπεκράτησε μετὰ ἑξήντα χρόνια μὲ τὴν Ὀκτωβριανὴ Ἐπανάσταση στὴν Ρωσία γιὰ νὰ ἐπεκταθεῖ μετὰ τὸν δεῦτερο παγκόσμιο πόλεμο στὶς χώρες τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, γιὰ νὰ διαγράψει γιὰ ἑβδομήντα τόσα χρόνια τὸν ἱστορικὸ τοῦ κύκλο στὶς χώρες ποὺ ἔτυχε ἐφαρμογῆς τὸ μῆνυμά του καὶ νὰ ἐπιστρέψει καὶ πάλι στὴν κατάσταση τοῦ φαντάσματος, μετὰ ἀπὸ μιὰ πορεία προσδοκιῶν, ἐντυπώσεων, ἰσχύος καὶ τελικῆς ἀποτυχίας. Ἀλλὰ ἀπὸ τὴν στιγμή ποὺ ἐπεκράτησε ὁ κομμουνισμὸς καὶ ἔγινε καθεστῶς, δὲν μπορούσε νὰ ἀποφύγει τὸν ἀδηρρητο νόμο τῆς φθορᾶς καὶ μάλιστα ὅταν μὲ τὸσον ἀλαζονικὸν τρόπο διεκήρυττε ὅτι: ἡ προκομμουνιστικὴ περίοδος τῆς ἀνθρωπότητος ἦταν τὸ στάδιο τῆς προῖστορίας καὶ ὅτι ἡ πραγματικὴ ἱστορία αὐτῆς ἀρχίζει ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν κομμουνιστικῶν ἰδεῶν.

“Όμως ή κατάρρευση τῶν καθεστώτων αὐτῶν τοῦ ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ, καθεστώτων βίας καί ἀθεΐας σέ συνδιασμό μὲ τίς ἐπικρατούσες καταστάσεις ἀποσυνθέσεως καί οἰκονομικῆς δυσπραγίας στίς χῶρες αὐτές καί κυρίως στήν μεγάλη χώρα τῆς Ρωσίας δέν πρέπει νά μᾶς δίνουν τήν ἐντύπωση ὅτι τὸ φάντασμα αὐτὸ δέν ἀποτελεῖ μία μελλοντικὴ ἀπειλὴ καί πάλι.

Τὸ γεγονός ὅτι οἱ κομμουνιστὲς στίς χῶρες αὐτές, σέ ἐλεύθερη πλέον ἐκλογικὴ ἀναμέτρηση, διατηροῦν ἓνα ὑψηλὸ ποσοστὸ προτιμῆσεως τῶν ψηφοφόρων, οἱ ἐφετινὲς ἑορταστικὲς ἐκδηλώσεις γιὰ τὴν ἐπέτειο τῶν 150 χρόνων τοῦ «Κομμουνιστικοῦ Μανιφέστου» καί ἡ παρατεινομένη ἀδυναμία προσαρμογῆς καί ἀποδόσεως τῆς οἰκονομίας τῶν χωρῶν αὐτῶν στοὺς καθεστῶς τῆς ἐλευθέρως ἀγορᾶς συνιστοῦν λόγους ἀνησυχίας γιὰ τὴν πορεία τῶν χωρῶν αὐτῶν πρὸς τὴν δημοκρατικὴ ὁμαλότητα καί τὴν κατοχύρωση τῶν ἐλευθεριῶν τῶν λαῶν αὐτῶν μέσα σὲ ἓνα κλίμα οἰκονομικῆς εὐστάθειας.

Ἐὰν δὲ λάβει κανεὶς ὑπόψη τοῦ τὴν ὑφισταμένη ἀναταραχὴ στήν παγκόσμια χρηματαγορά, προϊόν ἐν πολλοῖς τῆς ἀπληστίας ὀρισμένων γιὰ μεγαλύτερα κέρδη καί τὴν διαρκῶς ἐπεκτεινομένη ἀνεργία, τότε εἶναι ὀρατὸς ὁ κίνδυνος, ὅτι τὰ συνθήματα τοῦ Κομμουνιστικοῦ Μανιφέστου μποροῦν νά ἀναδιώσουν καί πάλι, καί μὲ κατάλληλη προσαρμογὴ στίς νέες συνθήκες, νά ἀποτελέσουν προπαγανδιστικὸ ὕλικὸ γιὰ νά ἐπη-

ρεάσουν στοὺς μέλλον τίς λαϊκὲς μᾶζες.

Τὸ αἶτημα τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης, αἶτημα καθ’ αὐτὸ πνευματικὸ, παρὰ τὴν ἀποτυχία τοῦ ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ, παραμένει ἀνεκπλήρωτο. «Ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι ἓνα σύστημα πνευματικὸ. Ἐπομένως τὸ πνευματικὸ αἶτημα τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης ἔχει τὴν θέσση του μέσα στοῦν Χριστιανισμὸ, εἶναι στοὺς σπῆτι του, εἶναι γιὰ νά ποῦμε τὴν γνωστὴ ἀγγλικὴ ἔκφραση *at home*. Μέσα στοῦν Χριστιανισμὸ ἡ ἐφαρμογὴ τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης εἶναι ἡ κανονικὴ λειτουργία τοῦ ὄργανισμοῦ. Ἐξω ἀπὸ τὸν Χριστιανισμὸ εἶναι κάτι τὸ ξενικὸ, πρόσθετο καί πολλές φορὲς ἀντιφατικόν... Ἡ κοινωνικὴ δικαιοσύνη εἶναι ἓνα αἶτημα πού λές εἶναι ἡ σπονδυλικὴ στήλη τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς. Καί πάλι ἡ ἠθικὴ εἶναι μία ἔννοια πού ἔχει τὴν θέσση της μέσα στήν οὐσία τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐνῶ γιὰ τὸν ὕλισμὸ τὸ πολὺ-πολὺ εἶναι μία προπαγανδιστικὴ κραυγὴ, πού δέν ἔχε καμμιά προϋπόθεση νά γίνει παραπάνω ἀπὸ μία κραυγὴ».

Αὐτὲς τίς ἀλήθειες εἶχε διατυπώσει μὲ παρησιὰ πρὸς πενήντα ἐτῶν ὁ καθηγητὴς Ἀλέξανδρος Τσιριντάνης σὲ κρίσιμους καί τότε ἐπαναστατημένους καιροῦς. Καί οἱ ἀλήθειες αὐτὲς εἶναι καί πάλι κατ’ ἐξοχὴν ἐπίκαιρες. Εἶναι ὅμως οἱ Χριστιανοὶ ἔτοιμοι καί πρόθυμοι γιὰ τέτοιες μεγάλες πρωτοβουλίες;

Ο ΤΟΜΕΑΣ ΤΥΠΟΥ
ΤΗΣ Χ.Ε.Ε.

ΜΝΗΜΗ Χ. ΚΑΤΣΙΜΗΤΡΟΥ

Ἀξιότιμε κ. Διευθυντά,

Με μεγάλη συγκίνηση διάβασα τὸ ὄραιο ἀφήγημα τοῦ κ. Γ. Τεγοπούλου με τίτλο «Καλπάκι 1940» (στὸ τεῦχος τῶν «Ἀκτίνων», Ὀκτ. 1998). Ὁ συγγραφέας κατάφερε νὰ ζωντανέψει στὴ μνήμη μας τὴ «συνέχεια» τῆς ἐνδόξης ἐθνικῆς ἱστορίας μας, τοῦ πατριωτισμοῦ καὶ ἡρωισμοῦ τῶν Ἑλλήνων.

Ὁ πόλεμος τοῦ '40 με ὄρηξε μαθητὴ τῆς Γ' τάξεως τοῦ Ὀκτατάξιου Γυμνασίου, στὴ Ζωσιμαία Σχολὴ τῶν Ἰωαννίνων. Λόγω τῶν βομβαρδισμῶν τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων, ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς, καταφύγαμε με τὴν οἰκογένειά μου στοὺς Ἀσπραγγέλους, ἕνα Ζαγοροχώρι κοντὰ στὸ μέτωπο τοῦ Καλπακίου, ἀκριβῶς ἐκεῖνες τὶς ἡμέρες πρὶν ἀπὸ τὴν 8η Νοεμβρίου 1940, «*ἡμερομηνία κομπῆς τοῦ Ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου*», ὅπως ἐπισημαίνει ὁ ἀρθρογράφος σας. Ἀκόμη ἀντηχοῦν σ' αὐτιά μου οἱ κρότοι τῶν κανονιῶν καὶ οἱ κουβέντες τῶν μεγαλύτερων, πῶς «*θὰ νικήσουμε τοὺς Ἰταλοὺς. Ὁ Κατσιμήτρος δὲν θὰ τοὺς ἀφήσει νὰ μπουρ στὰ Γιάννενα*».

Με κάποια πικρία εἶδα, ὅτι στὸ ἀφήγημα τοῦ κ. Τεγοπούλου ἀναφέρονται οἱ ἡγέτες τῆς χώρας μας, ἐκεῖνη τὴν ἐποχὴ, «*ὡς συντελεστές τῆς νίκης τῶν Ἑλληνικῶν ὀπλων...*» καὶ ἀποσιμᾶει τὸ ὄνομα τοῦ πρωταγωνιστοῦ τῆς νίκης τοῦ Καλπακίου, τοῦ ἀειμνήστου στρατηγοῦ Χαραλάμπους Κατσιμήτρο.

Ἀκριβῶς, λοιπόν, «*γιὰ νὰ μὴν ξεχνᾶμε*», ὅπως πολὺ ὀρθῶς δείχνει ὁ ὑπέρτιτλος τοῦ ἀφηγήματος, παρακαλῶ νὰ μοῦ ἐπιτραποῦν λίγα λόγια γιὰ τὸν «*ἀδίκημένο*», γενναῖο στρατηγὸ, τὸν «*πρόμαχο τῆς Ἠλείρου*», τὸν Χ. Κατσιμήτρο.

Ὅταν γίνεται λόγος γιὰ τὸ Καλπάκι, τὴ μάχη καὶ τὴ δόξα του, αὐτομάτως ἡ νίκη του αὐτὴ πρέπει νὰ συνδέεται με τὸν πολέμαρχο Κατσιμήτρο. Με δικὴ του πρωτοβουλία καὶ εὐθύνη -παρὰ τοὺς σχεδιασμοὺς καὶ τὶς διαταγὲς τῶν ἀνωτέρων του- ὡς Διοικητῆς τῆς 8ης Μεραρχίας τῆς Ἠλείρου, πῆρε τὴν ἀπόφαση νὰ ἀντισταθεῖ στὴ θέση αὐτῆς τῆς Ἠλείρου καὶ ἐν ἀνάγκη νὰ πέσει ἐκεῖ. Ἡ ἀπόφασή του αὐτὴ ἔδωσε τὴ νίκη καὶ «*ἀνέτρεψε τὸν ροῦν τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου*».

Οἱ Ἠπειρώτες «*αἰσθάνονται τὸν Κατσιμήτρο δικό τους, αἷμα τους*». Ὁ Κατσιμήτρος, καίτοι Ρουμελιώτικης καταγωγῆς (γεννήθηκε στὸ Κλει-στὸ Εὐρυτανίας), πολιτογραφήθηκε Ἠπειρώτης «*ἀπὸ τὸν καιρὸ ποῦ, ἀμούστακο παιδί, ἔλαβε μέρος, ὡς ἐθελοντῆς, στοὺς ἀπελευθερωτικοὺς ἀγῶνες τοῦ 1912-13 καὶ ἔπειτα στὸν Ἀὐτονομακὸ Ἀγῶνα τῆς Β. Ἠλείρου τοῦ 1914*». Γνώρισε τὴν «*ἐνναία*» Ἠπειρο, σπιθαμὴ πρὸς σπιθαμὴ, παντρεύτηκε Γιαννωτοπούλα, ζύμωσε τὴν στρατιωτικὴ καὶ κοινωνικὴ του ζωὴ με τὸ λαὸ τῆς Ἠλείρου, ἐγινε διοικητῆς τῆς 8ης Μεραρχίας τῆς Ἠλείρου.

Προετοιμασμένος με ὀρθὴ στρατηγικὴ, με δυνατὸ ψυχικὸ σθένος καὶ στρατιωτικὴ γενναϊότητα, με ἡλικία ἀκμῆς καὶ ὠριμότητας (ἦταν 54 ἐτῶν τὸ 1940), ὀδήγησε τὴ Μεραρχία, με τοὺς 22.000 «*ἀποφασισμένους*» του, στὴν ἀνεπανάληπτη δόξα τοῦ Καλπακίου, τὴ δόξα ποῦ ἔκανε ὀλόκληρη τὴν ἀνθρωπότητα νὰ μιλάει γιὰ τὴν Ἑλλάδα!

Πολὺ χαρακτηριστικὰ, ὁ καθηγητῆς Ὀδοντιατρικῆς Ἀλέξανδρος Τσουνανέλης, ὁ ὁποῖος παρακολούθησε τὴ ζωὴ τοῦ Κατσιμήτρο, ἀπὸ κοντὰ, γιὰ πολλὰ χρόνια καὶ στὶς ἡμέρες τοῦ μετώπου στὸ Καλπάκι, γράφει: «*Αὐτὸ ποῦ ἡ Ὑψηλὸς ἐχαρακτήρισε Ἑλληνικὸν Θαῦμα, δὲν ἦτο καθόλου θαῦμα, ἀλλὰ ὁ μετὰ πεποίθησως ἀναμενόμενος καρπὸς ἐνός εὐσυνειδήτου, συστηματικοῦ, λίαν ἐπιμόχθου καὶ μακροχρονίου ἔργου, καρπὸς ἐνός ὀραματισμοῦ ποῦ κράτησε τριάντα χρόνια. Ὁ Κατσιμήτρος πρέπει νὰ εἶχε πάρει, μέσα στὴν ψυχὴ του, ἀποκοπὴ τὴν ὑπεράσπιση τῆς Ἠλείρου... Πρέπει ὁ Μεγάλος Θεὸς τῆς Ἑλλάδος νὰ τὸν ἔστειλε ἐκεῖ (Καλπάκι). Ὁ Μεγάλος Θεός, στὸν Ὅποιο πίστευε ὁ Στρατηγός, γι' αὐτὸ καὶ ὅπου βρισκόταν, στὰ Γιάννενα, στὸ ἀντίσκηνο, στὰ χαμόσπιτα τῶν χωριῶν, τὸ καντήλι τοῦ Ἀη-Γιώργη τοῦ Τροπαιοφόρου, ἦταν πάντα δίπλα στὸ κρεβάτι του*».

Ἐπιστρέψτε μου, κ. Διευθυντά, νὰ κλείσω τὴν ἐπιστολή-«*μνήμη Χ. Κατσιμήτρο*» με τὸ ἀπόφθεγμα: «*Αἰνέσωμεν δὴ ἀνδρας ἐνδόξους καὶ τὸ σῶμα αὐτῶν ἐτάφη καὶ τὸ ὄνομα αὐτῶν ζῆ εἰς γενεάς*».

Με τιμὴ καὶ ἀγάπη
ΜΙΧ. Θ. ΜΗΛΙΓΚΟΣ

ΟΙ ΒΟΡΕΙΟΕΥΡΩΠΑΙΟΙ ΔΙΑΒΑΖΟΥΝ ΠΙΟ ΠΟΛΥ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Μεγάλες διαφορές στην κυκλοφορία του Τύπου στο Βορρά και το Νότο της Ευρωπαϊκής Ένώσεως διαπιστώνει πρόσφατη έρευνα της εταιρείας Carat. Πρωταθλητές στην αγορά εφημερίδων είναι οι **Γερμανοί** και πρώτη σε κυκλοφορία εφημερίδα στη Γερμανία και όλη την Ευρώπη η «Μπίλντ Τσάϊτουγκ». Στη Γερμανία έχουν επίσης μεγάλη κυκλοφορία και αναγνωσιμότητα οι τοπικές εφημερίδες. Πάνω από 350 τοπικές εφημερίδες διαβάονται καθημερινά από 43 εκατομμύρια περίπου αναγνώστες.

Αντίθετα οι **Βρετανοί** προτιμούν τις εθνικής κυκλοφορίας εφημερίδες. 35 εκατομμύρια αναγνώστες διαβάσουν καθημερινά 13 εκατομμύρια φύλλα. Αντίστοιχα ο τοπικός Τύπος διατηρεί 13,5 εκατομμύρια αναγνώστες, πουλώντας 5 εκατομμύρια περίπου φύλλα.

Οι **Ολλανδοί** πλήρωνουν για κάθε εφημερίδα 360 δρχ., αλλά αυτό δεν τους εμποδίζει να έχουν πολύ υψηλές κυκλοφορίες σε σχέση με τον πληθυσμό. Για κάθε 1.000 Ολλανδούς πωλούνται 302 φύλλα καθημερινά.

Πρωταθλητές πάντως είναι οι **Φινλανδοί**. Το 74% των κατοίκων της μακρινής αυτής χώρας διαβάσει καθημερινά και πιστά εφημερίδες!

Στο άλλο άκρο βρίσκονται οι μεσογειακοί ευρωπαϊκοί λαοί. Οι **Ιταλοί** αγοράζουν πολύ λιγότερες πολιτικές εφημερίδες απ' ό,τι αθλητικές και οικονομικές. Μόλις 88 εφημερίδες ανά 1.000 κατοίκους πωλούνται καθημερινά.

Έξιου πολλές αθλητικές εφημερίδες αγοράζουν οι **Ισπανοί** με πρωταθλήτρια την

εφημερίδα «Μάρκα» που πουλά καθημερινά μισό εκατομμύριο φύλλα! Οι **Γάλλοι** διαβάσουν τις λιγότερες εθνικές εφημερίδες στην Ε.Ε., μόλις 37 φύλλα ανά 1.000 κατοίκους, προτιμώντας πολύ τις τοπικές.

Ακόμα κι εμείς οι **Έλληνες** διαβάσουμε λίγες εφημερίδες: 54 φύλλα ημερήσιων εφημερίδων πανελληνίας κυκλοφορίας πωλούνται καθημερινά ανά 1.000 κατοίκους, ενώ πριν από 8 χρόνια διαβάσαμε τις διπλάσιες. Αν συνυπολογίσει κανείς και τον τοπικό Τύπο, που βρίσκεται σε πολύ χαμηλά κυκλοφοριακά επίπεδα, μόλις το 17% των Ελλήνων διαβάσουμε εφημερίδες καταλαμβάνοντας την τελευταία θέση στην Ε.Ε., με προτελευταίους τους Πορτογάλους (20%).

ΚΑΘΥΣΤΕΡΟΥΝ ΟΙ ΑΔΕΙΕΣ ΤΩΝ ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΩΝ ΣΤΑΘΜΩΝ

Το φθινόπωρο ήρθε, αλλά οι άδειες νόμιμης εκπομπής των ραδιοφωνικών σταθμών της Αττικής δεν λένε να φανούν. 86 ραδιοφωνικοί σταθμοί έχουν καταθέσει φάκελο ύποψης φτώχειας, αλλά μόνο 2 ραδιοφωνικοί σταθμοί πληρούν τις τυπικές προϋποθέσεις, τις οποίες προβλέπει η προκήρυξη των 20 αδειών που πρόκειται να δοθούν: η «Πειραιϊκή Έκκλησία 91,2 FM» και ο «Σπέρ FM 94,6»! Μάλιστα στους διαδρόμους του Έθνικου Συμβουλίου Ραδιοτηλέορασης (Ε.-Σ.Ρ.) ψιθυρίζεται ότι ο μόνος άφεγγάδιαστος φάκελος είναι εκείνος της Πειραιϊκής Έκκλησίας!

Οι περισσότεροι ραδιοσταθμοί αποφεύγουν να παραθέσουν στοιχεία που αφορούν το ύψος της πραγματικής επένδυσης, αφή-

νοντας έρωτηματικά για τὸ πῶς χρηματοδοτήθηκε ἡ ἀγορὰ ἀκινήτων καὶ ἐξοπλισμοῦ. Δὲν παρατίθενται δέβαια στοιχεῖα οὔτε για τὸ «πόθεν ἔσχε» τῶν ἰδιοκτητῶν τους! Πληροφορίες ἀναφέρουν ὅτι 30 αἰτήσεις ἔχουν πλήρως ἀπορριφθεῖ, ἐνῶ για τοὺς ὑπολοίπους πιθανὸν νὰ ζητηθοῦν συμπληρωματικά στοιχεῖα, προκειμένου νὰ ἀποφευχθεῖ ὁ «κίνδυνος» νὰ μείνουν χωρὶς νόμιμη συγχόνητα οἱ μεγάλοι σταθμοί.

Ἔτσι φαίνεται ὅτι ἡ πνευματικὴ τροφοδοσία τῶν ἀκροατῶν, ποὺ ζητοῦν ὀρθόδοξο ἦθος καὶ ἐκκλησιαστικὸ φρόνημα στὴ ζώή τους, δὲν πρόκειται νὰ ἀνακοπεῖ. Ἡ

Πειραϊκὴ Ἐκκλησία συμπλήρωσε στὶς 30 Ὀκτωβρίου 1998 **10 χρόνια** συνεχοῦς παρουσίας στὰ ἐρτζιανὰ με λόγιο Ἀλήθειας καὶ Ζωῆς καὶ συνεχίζει τὴν μεγάλη πνευματικὴ τῆς προσφορὰ με τὴν εὐλογία τοῦ Κυρίου καὶ τὴν ἀκούραστη συμβολὴ τῶν δεκάδων ἐθελοντῶν συντελεστῶν τῆς. Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς καὶ τὰ μέλη τοῦ Τομέα Μέσων Ἐνημέρωσης τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων», ποὺ παρουσιάζουν τὴν ἐκπομπή «**Ἀκτίνες στὸν κόσμο**», κάθε Παρασκευή 11-12.00 μ.μ.

ΜΑΚΗΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ

Ὡς «τὰ χειρότερα δυνατὸν» χαρακτηρίστηκαν τὰ ἀποτελέσματα τοῦ διαγωνισμοῦ τῶν ἐκπαιδευτικῶν στὴν πρώτη ἀπόπειρα ἀξιολογήσεώς τους. «Ἀπέτυχαν παταγωδῶς» ἔγραψε ὁ τύπος. Τὸ 1/4 τῶν διαγωνισθέντων κατάφερε νὰ συγκεντρώσει μέσο ὄρο βαθμολογίας στὶς ἐξετάσεις πάνω ἀπὸ τὸ 14, με ἄριστα τὸ 20. Λεπτομέρειες δὲν χρειάζονται νὰ ἀναφερθοῦν στὸ σημείωμα αὐτό.

Τὰ συμπεράσματα εἶναι σαφῆ:

1. Πράγματι πρόκειται για ἓνα σύμπτωμα τῆς Μ. Παιδείας;

2. Ἐχει εὐθύνη καὶ ἡ Ἀνωτάτη Ἐκπαίδευση ποὺ «παράγει» τοὺς πτυχιούχους ποὺ διδάσκουν στὴ Μέση Ἐκπαίδευση;

3. Φταίει ἡ Μέση Ἐκπαίδευση ποὺ προετοιμάζει για τὶς πανεπιστημιακὲς σχολὲς φοιτητὰς ἀδύναμους καὶ ἀνέτοιμους νὰ ἀντιμετωπίσουν σπουδές;

4. Μήπως τὸ πρόβλημα ὑπάρχει στὸ Ὑπουργεῖο, στὴν ἐκπαιδευτικὴ μεταρρύθμιση ἢ στὴν χρηματοδότηση τῆς Παιδείας;

5. Πῶς θὰ ἀντιμετωπίσουν οἱ καθηγητὲς τοὺς μαθητὲς τους καὶ οἱ μαθητὲς τοὺς καθηγητὲς τους ὕστερα ἀπὸ τέτοια ἐξετα-

στικά ἀποτελέσματα;

Καταλήγουμε σὲ φαῦλο κύκλο. Αὐτὸ τὸ ἐρώτημα παραμένει. Ποιὸς ἐπιτέλους φταίει; Κανένας; Οὔτε ἡ Ἀνώτατη ἐκπαίδευση, οὔτε ἡ Μέση Παιδεία, οὔτε οἱ μαθητὲς, οὔτε τὸ Ὑπουργεῖο;

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ

Σύμφωνα με στοιχεῖα τῆς Ἐταιρείας Οἰκογενειακοῦ Προγραμματισμοῦ οἱ ἐκτρώσεις ποὺ ἔγιναν τὸ 1997 στὴν Ἑλλάδα δὲν ξεπέρασαν τὶς 150.000, ἐνῶ στὴ δεκαετία τοῦ 1980 ὁ ἀριθμὸς τους κυμαινόταν μεταξύ 250.000 καὶ 300.000 τὸ χρόνο. «Πρωταθλήτρια» Εὐρώπης ἡ Ἑλλάδα. Τοῦτο ἀποδίδεται κυρίως στὴ χρήση προφυλακτικῶν ἀπὸ τὸ φόβο τοῦ εἴτζ. Ὁ μεγαλύτερος ἀριθμὸς ἐκτρώσεων ἀφορᾷ ἀνύπανδρες -ἔως 24 ἐτῶν- κυρίως στὴ νεανικὴ ἡλικία καὶ στὴν ἐφηβεία. Τὸ ποσοστὸ τῶν γεννήσεων τὸ 1997 ἦταν μικρότερο τοῦ ἀριθμοῦ τῶν θανάτων. Ἄς σκεφθοῦμε πόσες χιλιάδες Ἑλληνόπουλα χάνονται κάθε χρόνο καὶ πόσο μεγάλη συρρίκνηση ὑφίσταται ὁ ἐλληνικὸς πληθυσμὸς, για νὰ ἀντιληφθοῦμε τὴν κρισιμότητα τῆς στιγμῆς για τὴν πατρίδα μας.

ΔΙΑΚΟΣΙΟΙ ΕΙΚΟΣΙ
ΠΕΝΤΕ (225) ΟΙ ΠΙΟ ΠΛΟΥΣΙΟΙ
ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ.

Θά διαβάσατε ίσως ότι «*ή περιουσία τῶν 225 πιδ πλούσιων ἀνθρώπων στὸν κόσμον εἶναι ἴση μὲ τὸ εἰσόδημα 2,5 δισεκατομμυρίων φτωχῶν*» (Καθημερινή 10-9-1998). Ἀνέρχεται σὲ ἓνα τρισεκατομμύριο δολάρια τὸ χρόνο. Αὐτὸ προκύπτει ἀπὸ τὴν ἐτήσια ἔκθεση τοῦ ΟΗΕ γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ἀνάπτυξη. Τὸ χάσμα τῶν ἀριθμῶν εἶναι ἀποκαλυπτικὸ γιὰ τὴ μεγάλη διαφορά πού ὑπάρχει ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους. Οἱ 225 πιδ πλούσιοι ἀνθρωποὶ στὸν κόσμον (60 στὴν Ἀμερική μὲ 311 δισεκατομμύρια δολάρια, 21 στὴ Γερμανία μὲ 11 δισ. δολάρια, 14 στὴν Ἰαπωνία μὲ 41 δισ. δολ. κ.λ.π. ἔχουν περιουσία ἴση μὲ τὸ ἐτήσιο εἰσόδημα τοῦ 47% τῶν φτωχότερων ἀνθρώπων τοῦ κόσμου (περίπου 2,5 δισ. άτομα). Γιὰ νὰ ἔχουν ἐπαρκῆ τροφή, ἐγκαταστάσεις ὑδρευσης, ἐκπαίδευσης, ὑγειονομικῆς περίθαλψης οἱ ἀποκλεισμένοι ἀπὸ τὶς βασικὲς κοινωνικὲς ὑπηρεσίες χρειάζονται μόνο 40 δισεκατομμύρια δολάρια δηλαδὴ τὸ 4% περίπου τῆς συνολικῆς περιουσίας τους. Ἐνα δισ. ἑκατομμύριο ἀνθρωποὶ ἔχουν κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα λιγότερο ἀπὸ ἓνα δολάριο τὴν ἡμέρα (330-330 δρχ.) Καὶ πολλὰ ἄλλα τρομακτικὰ καὶ συγκλονιστικὰ στοιχεῖα περιέχει ἡ ἔκθεση τοῦ ΟΗΕ. Πολλὰ συμπεράσματα μπορεῖ κανεὶς νὰ ἀποκομίσει ἀπ' αὐτὸ τὸν ὁμορφο κατὰ τὰ ἄλλα κόσμον πού ζοῦμε σήμερον. Δὲν χρειάζεται νομιζοῦμε κανένα ἄλλο σχόλιο.

Η ΔΙΑΒΙΩΣΗ ΤΩΝ ΠΤΩΧΩΝ

Τὸ πρόβλημα δὲν εἶναι μόνο τὸ πόσον εἶναι οἱ πιδ πλούσιοι, ἀλλὰ τὸ σὲ ποιά κατάσταση διαδιῶν οἱ πτωχοί, οἱ ἀνθρωποὶ πού ζοῦν κάτω ἀπὸ ἀθλιές συνθῆκες ζωῆς. Μπορεῖ νὰ βρισκονται πλάι μας καὶ ἐμεῖς νὰ μὴν τὸ γνωρίζουμε ἢ νὰ μὴν ἐνδιαφερόμεθα γιὰ τὸ πιὰτο φαγητὸ πού τοὺς λείπει. Οἱ Κυβερνήσεις δὲν δείχνουν τὸ ἐνδιαφέρον τους ὅσο θά ἔπρεπε. Χρήματα σπατα-

λοῦνται χωρὶς διάκριση καὶ δικαιολογία. Μιλᾶμε γιὰ τὸν 21ο αἰῶνα καὶ παρ' ὅλα τὰ οικονομικὰ προβλήματα μεγάλες γιορτὲς προετοιμάζονται καὶ δισεκατομμύρια θά διατεθοῦν γιὰ νὰ γιορτασθεῖ ἡ ἱστορικὴ «στιγμὴ» τῆς εἰσόδου μας στὴν καινούργια χιλιετία. Τὴν ἴδια «στιγμὴ» ἑκατομμύρια συνάνθρωποὶ μας πεθαίνουν ἀπὸ ἀρρώστιες καὶ πείνα στὸν πλανήτη μας. Δισεκατομμύρια καὶ τρισεκατομμύρια διατίθενται γιὰ ἐξοπλισμοὺς καὶ διαστημικὲς πτήσεις, ἐνῶ παιδιὰ τοῦ κόσμου λιμοκτονοῦν καὶ πεθαίνουν ἀπὸ τὴν ἔλλειψη ἐνὸς ἐμβολίου ἢ ἐνὸς ζωτικῶ φαρμάκου.

Ο ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΤΗΣ ΓΗΣ

Κι ἐνῶ αὐτὰ συμβαίνουν ὁ πληθυσμὸς τῆς γῆς φθάνει τὰ 4,75 δισ., ἐνῶ οἱ κάτοικοι τοῦ τρίτου κόσμου ξεπερνοῦν τὸ 1,18 δισ. Κάθε χρόνο ὁ πληθυσμὸς τῆς γῆς αὐξάνεται κατὰ 80 ἑκατομμύρια καὶ τὸν Ἰούνιο τοῦ 1999 θά φθάσει τὰ 6 δισ. Στὴν Ἑλλάδα τὸ θέμα τῆς ὑπογεννητικότητας ἔχει δραματικὲς ἐξελίξεις. Ὁ δείκτης «ἀναπλήρωσης» ὅλο καὶ κατεβαίνει κι ἂν δὲν ληφθοῦν μέτρα δραστηκὰ γιὰ τὴν ὑποστήριξη τῆς πολυτεχνίας ἀντιμετωπιζοῦμε πρόβλημα ἐπιβιώσεώς μας ὡς ἔθνους. Γιὰ ὅλους ὑπάρχει χῶρος στὴ γῆ. Δυστυχῶς ὅμως ὅσο αὐξάνεται ὁ πληθυσμὸς τῆς γῆς τόσο λιγοστεύουν οἱ «ἀνθρωποὶ».

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ
ΤΩΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΩΝ ΜΗΝΩΝ

Σημαντικὰ τὰ γεγονότα τῶν τελευταίων μηνῶν μὲ τὴν τρομοκρατία, τὶς ληστείες, τοὺς ἐμπρησμοὺς καὶ ὅλες τὶς καταστροφὲς πού συνεπάγονται παρόμοια γεγονότα. Ἡ ὑπόθεση τοῦ «ρουμάνου» κακοποιοῦ κυριάρχησε στὰ εἰδησιογραφικὰ δελτία τῆς τηλεόρασης καὶ τὸν τύπον. Θά ξαναποῦμε βέβαια γιὰ τὶς ἀτέλειωτες περιγραφὲς καὶ τὶς λεπτομέρειες πού ἄγγιξαν τὰ ὄρια τοῦ παραλόγου. Πότε θά μάθουν μερικοὶ ὅτι ὁ ἀνθρώπινος πόνος χρειάζεται κάποιον σεβασμὸ, εἴτε πρόκειται γιὰ θύτες εἴτε γιὰ θύ-

ματα. Ίσως τὰ θύματα ξεχάστηκαν σὲ κάποια στιγμή, γιὰ νὰ ἠρωποποιηθεῖ ὁ τρομοκράτης ποὺ κανένας δὲν διαρωτήθηκε γιατί καὶ πῶς ἔφθασε σ' αὐτὴ τὴν ἐπιλογή ζωῆς γιὰ νὰ τὴν χάσει χωρὶς λόγο ὁ ἴδιος καὶ νὰ σκορπίσει τὴ θλίψη σὲ τόσους ἄλλους.

ΟΙ ΦΟΙΤΗΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ

Σύμφωνα μὲ στοιχεῖα τοῦ INKA φέτος θὰ φύγουν γιὰ τὸ ἐξωτερικὸ 29.000 νέοι φοιτητές. Ἄν λάβει κανεὶς ὑπόψη τοῦ συνάλλαγμα ποὺ χάνεται κάθε χρόνο, θὰ μπορούσε νὰ ἰδρύσει διευρυμένες σχολές καὶ νὰ ὠφελεῖται τὸ κράτος μας τὸ συνάλλαγμα ἀλλὰ καὶ τὴν αἰμορραγία τὴν ψυχικὴ τῶν παιδιῶν μας ποὺ συνεπάγεται ἀποξένωση σὲ ἀνώριμα χρόνια ἀπὸ οἰκογενειακοὺς δεσμοὺς καὶ ἐν πολλοῖς ἀλλοτριώσῃ τους σὲ πολλὰ θέματα. Ἄλλὰ ἂν εἶχαμε κάποια παιδεῖα ποὺ νὰ στέκεται στὰ πόδια τῆς καὶ νὰ προβλέπει ἀκόμη προγραμματισμένα τις ἀνάγκες τῆς σὲ ἐπιστημονικὸ δυναμικὸ κατὰ κατηγορία γιὰ τὰ ἐπόμενα χρόνια, τότε τὰ πράγματα θὰ ἦταν καλύτερα. Ἐλλείψε ὅμως ἡ ἐμπιστοσύνη στὶς δυνατότητες τῆς ἐλληνικῆς παιδείας. Ἐτσι χάνουμε ἓνα σωρὸ δυνατὰ μυαλά ποὺ δὲν θὰ μπορέσουν ποτὲ νὰ προσφέρουν κάτι στὴν πατρίδα τους.

ΟΙ ΔΑΠΑΝΕΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΔΗΜΟΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ.

Μὲ τις δημοτικὲς ἐκλογὲς δαπανήθηκαν πολλὰ ἑκατομμύρια δραχμές. Αὐτὸ εἶναι τόσο σαφὲς ποὺ δὲν χωραεὶ ἀμφιβολία. Τὸ ἐρώτημα μόνον εἶναι ποὺ βρέθηκαν ὅλα αὐτὰ τὰ ἑκατομμύρια ἢ τὰ δισεκατομμύρια. Ποιὸς πληρώνει; Τὸ Κράτος; Ἀπὸ ποιὰ μυστικὰ κονδύλια, ἢ ἀπὸ ποῖο ταμεῖο; Ἀπὸ τὰ χρήματα τῶν φορολογουμένων; Καλὸ κι αὐτό. Εἶναι μέρος τοῦ παιχνιδιοῦ τῶν ἐκλογῶν. Μήπως πληρώνουν οἱ ἴδιοι; Ἀλλὰ πῶς καὶ ποὺ τὰ κέρδισαν τόσα πολλὰ χρήματα γιὰ διαφημίσεις, γιὰ τηλεοπτικὰ προγράμματα, ἐξέδρες, φωτισμοὺς, ἔντυπο ὑλικό; Μπορεῖ νὰ πληρώνουν τὰ κόμματα ποὺ στηρίζουν τοὺς ὑποψηφίους τους. Νομίζουμε πῶς ἡ ἐπιχορήγηση τῶν κομμάτων ἀπὸ τὸν προϋπολογισμό, ποὺ δὲν εἶναι καθόλου εὐκαταφρόνητη, εἶναι ὅμως ἀδικαιολόγητη, δὲν μπορεῖ νὰ διατίθεται γιὰ προσωπικὲς ἐπιδιώξεις. Παραμένει πάντα ἓνα ἀφελές, ἓνα ἀπλὸ ἐρώτημα ποὺ θὰ ἄξιζε κανεὶς νὰ ἔχει μὴν ἀπάντησι. Ἀλλὰ τέτοιου εἶδους ἀπαντήσεις δὲν δίδονται συνήθως.

ΣΒΠ

«ΑΚΤΙΝΕΣ». Μηνιαῖον περιοδικόν. Κυκλοφορεῖ τὴν 1ην ἐκάστου μηνός. Ἰδιοκότητης: «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἀκτίνες», ὁδὸς Καρύτση 14, 105 61 Ἀθήναι, Τηλ. 3235-023. Ἐκδότης καὶ Διευθυντής Συντάξεως: Γεώργιος Δ. Γιατρίδης, Παρθενῶνος 26, 117 42 Ἀθήναι. Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Θεόδωρος Γ. Δούρος, Ἰπποκράτους 189, 114 72 Ἀθήναι. Τιμὴ τεύχους δρχ. 200. Ἐτησίαι συνδρομὴ, ἐσωτερικοῦ δρχ. 2000, ἐξωτερικοῦ 20 \$ U.S.A. Ἡ διευθυνσις ἐπιφυλάσσει εἰς ἐαυτὴν τὸ δικαίωμα νὰ μὴ δημοσιεύῃ ἢ νὰ συντέμνῃ κατὰ τὴν κρίσιν τῆς οἰονόηποτε χειρόγραφον. Χειρόγραφα δημοσιευόμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται. Ἀναγγελίαι ἐντύπων ἐν γένει καὶ διβλαιοκρίσιαι δὲν δημοσιεύονται.

Τόπος ἐκδόσεως Ἀθήναι, Νοέμβριος 1998

«ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ»

ΜΕΛΕΤΑΙ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΚΤΙΝΩΝ»

Έπανεξεδόθη σέ τέταρτη έκδοση

*

ΜΙΚΡΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΑ ΜΥΣΤΙΚΑ

Γιά αγόρια από 16 ετών και άνω

Υπό

ΑΡ. Α. ΑΣΠΙΩΤΗ

ΨΥΧΙΑΤΡΟΥ

Έπιμελημένη έκδοσις
μέ 15 εικόνες έκτός κειμένου

Καρύτση 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 32 23 560

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

Ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός» ἔχουν κυκλοφορήσει:

Γ. ΒΕΡΙΤΗ

ΑΠΑΝΤΑ ΠΕΖΑ Ι : ΑΡΘΡΑ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

**ΑΠΑΝΤΑ ΠΕΖΑ ΙΙ: ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ
ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ – ΜΟΡΦΑΙ**

ΑΠΑΝΤΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Ἄρχαία ἑλληνική λογοτεχνία, βιβλική, βυζαντινή.

Ο ΜΑΡΜΑΡΩΜΕΝΟΣ ΒΑΣΙΛΙΑΣ

Δοκίμια Ἑλληνορθόδοξου Στοχασμοῦ
Παρουσίαση – Εἰσαγωγικὸ δοκίμιο – Ἐπιμέλεια
Ε. Ν. ΜΟΣΧΟΣ

καὶ ἡ βιογραφία

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ι. ΓΚΙΑΛΑΣ
(Γ. ΒΕΡΙΤΗΣ)

Ὁλόκληρη ἢ πρὸ πάνω σειρά τῶν βιβλίων τοῦ Γ. Βερίτη καὶ ἡ βιογραφία του, διατίθενται ἀπὸ τὸ βιβλιοπωλεῖο «ΖΩΗ», Καρύτση 14, 105 61 Ἀθήνα, τηλ. 32 23 560, στὴν εἰδικὴ τιμὴ τῶν δρχ. 7000.

*Ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός»
Καρύτση 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 32 21 283*